

ANTAKAA LASTEN KERTOJA
Lapsinäkökulma seurakunnan kerhotoiminnasta

Laura Malme

Opinnäytetyö

Syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonia ja kristillinen kasvatus

Sosionomi (YAMK)

TIIVISTELMÄ

Malme, Laura. Antakaa lasten kertoa. Lapsinäkökulma seurakunnan kerhotoiminnasta. Diak Etelä, Järvenpää, syksy 2015, 101 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia ja kristillinen kasvatustieteiden osasto (ylempi AMK).

Opinnäytetyössä kerättiin esi- ja 1.–2. -luokkalaisten lasten mielipiteitä ja ajatuksia Espoonlahden seurakunnan kerhotoiminnasta sekä tähän liittyviä uusia ideoita ja toiveita. Opinnäytetyössä hyödynnettiin lapsinäkökulmaista tutkimusotetta. Tutkimuksessa tarkasteltiin valitun aineistonkeruutavan käyttökelpoisuutta lapsivaikutusten arviointiin liittyvän lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisessä.

Tutkimusaineisto kerättiin kevään 2015 aikana viidestä eri kokki- ja puuhailevasta kokkikerhosta. Tutkimukseen osallistui 20 kerholaista. Lapset piirsivät ensin oman näkemyksensä unelmien kerhokerrasta. Sen jälkeen heitä haastateltiin piirustuksen perusteella ja kysymyksillä koskien kerhoon liittyviä mielipiteitä. Haastatteluaineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Unelmakerhopiirustuksiin liittyvien kertomusten tarkastelussa käytettiin sadutus-aineistolle tyypillistä lähestymistapaa. Kertomukset jaoteltiin aiheittain sisällönanalyysissä syntyneiden pääluokkien mukaan.

Lasten unelmien kerhokerta koostuu toiminnasta, syömisestä, kerhon hyvästä hengestä ja osallisuudesta. Kerhotoiminta, jota toivottiin, oli osin tavanomaista kerhossa jo nyt toteutuvaa, mutta uusina ideoina esiin tulivat monenlainen liikunta ja leikkiin liittyvä tekeminen. Osallisuus näyttäytyi lasten toiveina saada vapaasti valita asioita ja päättää kerhon toiminnasta.

Lasten mielipiteiden kerääminen toi uusia näkökulmia kerhotoimintaan. Osoittautui, että sellaisen tiedon kerääminen ja analysointi, jossa lapsille tärkeät asiat tulisivat kuuluviin, mutta aikuiselle ymmärrettävässä muodossa, on haastavaa ja aikaa vievää.

Asiasanat: varhaisnuorisotyö, seurakunta, kerhot, kerhotoiminta, kvalitatiivinen tutkimus, lapsinäkökulmainen tutkimus, lapsivaikutusten arviointi

ABSTRACT

Malme, Laura. *Let the Children Speak. Children's clubs in local parishes from the child's point of view.* 101 p., 3 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree program in Social Services. Diaconia, Christian Education and Youth Work. Degree: Master of Social Services.

The aim of this thesis was to gather information on thoughts, opinions, ideas and wishes of 6-10-year-old children about the children's clubs in one suburban parish, Finland. The research method was focused on the child's point of view. One aim was to examine whether the method is operable when considering the children's point of view as a part of assessing the effects on children in the decision making of the church.

The data was collected in five different clubs. Firstly, the children drew up their ideal a club gathering. After that, they were interviewed based on the drawing and questions about their wishes. A total of 20 child informants participated in this study. The data analysis was based on content analysis. The stories about the drawings were analyzed with a Storycrafting method, where the topics were categorized into groups and categories.

A child's club gathering of their dreams consists of activities, eating, good team spirit and participation. Some of the wishes are actualized already in the existing clubs. New ideas presented several sports and games. Regarding involvement, the children wished for more freedom to select and make decisions on the club activities.

Gathering children's opinions brought forward a new aspect into the work in girls' and boys' clubs. Collecting and analysing data on matters that were important to children but yet in an understandable format to adults turned out to be challenging and time-consuming.

Keywords: parish, children's clubs, qualitative research, child-aspect, pre-puberty, assessment of child consequences.

Sisällys

1. JOHDANTO	6
2. ALAKOULUIKÄINEN LAPSI SEURAKUNNASSA.....	8
2.1 Keskilapsuus kehitysvaiheena.....	8
2.2 Kristillisen kasvatuksen lähtökohtia	11
2.3 Varhaisnuorisotyö evankelis-luterilaisessa kirkossa.....	15
2.4 Tyttöjen ja poikien työ Espoonlahden seurakunnassa	17
3. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI.....	19
3.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä lasten mielipiteen kuuleminen Suomen lainsäädännössä.....	19
3.2 Lapsivaikutusten arviointi kirkossa	21
3.3 Osallisuus-käsitteen määrittelyä.....	23
3.4 Lasten ja nuorten osallisuus kirkossa.....	28
3.5 Lasten ja nuorten mielipiteet päätöksenteon osana.....	30
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	33
4.1 Lapsinäkökulmainen tutkimus	33
4.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	35
4.3 Lapsinäkökulmaisuuuden huomioiminen aineiston keruussa.....	38
4.4 Tutkimusluvut ja tutkimukseen suostuminen.....	40
4.5 Aineiston keruu	42
4.6 Aineiston analysointi.....	45
4.6.1 Haastattelujen analysointi	47
4.6.2 Unelmakerhopiirustuksiin liittyvien tarinoiden analysointi.....	49

5. UNELMIEN KERHO LASTEN NÄKÖKULMASTA.....	51
5.1 Toiminta	51
5.2 Syöminen	57
5.3 Kerhon hyvä henki	59
5.4 Osallisuus	63
5.5 Havaintoja lasten haastattelusta ja lapsinäkökulman esiin tuomisesta	67
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	71
6.1 Leikki ja liikunta	71
6.2 Hurjat kertomukset.....	73
6.3 Herkut ja muut mieliteot	75
6.4 Osallisuus lasten vastausten perusteella.....	76
6.5 Huomioita asioista, jotka puuttuivat vastauksista	77
7. POHDINTA	79
7.1 Tutkimusprosessin tarkastelua	79
7.2 Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelua	81
7.3 Lapsivaikutusten arviointiin liittyvät mahdollisuudet ja haasteet.....	84
7.4 Jatkotutkimushaasteet	88
7.5 Oman prosessin tarkastelua.....	89
LÄHTEET:.....	91
LIITE 1: Sähköpostiviesti vanhemmille	99
LIITE 2: Haastattelurunko	100
LIITE 3: Pää-, ylä- ja alaluokat taulukoituna.....	101

1. JOHDANTO

Jeesuksen mukaan Jumalan valtakunta on lasten kaltainen, eikä heitä pitäisi estää tule-
masta hänen luokseen (Mark. 10:14). Nämä Jeesuksen sanat olivat radikaaleja sanoja sil-
loin, kun ne lausuttiin. Lastenkaltaisuuden vertaaminen Jumalan valtakuntaan on tosis-
saan otettuna vaikuttavaa puhetta edelleen. Millaisia ovat nämä lapset, joista Jeesus puhui
ja miten he käyttäytyvät? Mitä he ajattelivat Jeesuksesta, opetuslapsista ja tilanteesta,
jossa olivat mukana? Mikä oli heille siinä tärkeää ja oleellista? Miten he ilmaisivat aja-
tuksensa ja kuultiinko heitä?

Evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous teki toukokuussa 2014 kevätistunnossaan
yksimielisen päätöksen lapsivaikutusten arvioimisen lisäämisestä kirkkojärjestykseen.
Sen tarkoituksen on edistää lapsen edun ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin toteutumista
kirkon päätöksenteossa ja toiminnassa. Osa lapsivaikutusten arviointia on lasten ja nuor-
ten mielipiteiden selvittäminen, jonka nähdään vahvistavan heidän osallisuuttaan kir-
kossa. (Sakasti, i.a., a.)

Oma kiinnostukseni aiheeseen heräsi syksyllä 2013, jolloin lapsivaikutusten arviointia ei
vielä ollut päätetty kirkolliskokouksessa. Ajattelin, että ehdotukselle on vahvat perusteet,
eikä vähiten juuri tuon Jeesuksen esimerkin takia. Jeesus asetti lapset keskiöön. Ja näin
kirkonkin tulisi tehdä. Seurakunnasta tehtävään varhaisnuorisotyöhön liittyvien pro
gradu- ja väitöskirjatutkimusten sekä ylempien AMK-opinnäytetöiden vähäisyys lisäsi
motivaatiota pitää tutkimuskohteena juuri alakouluikäiset lapset seurakunnassa.

Lapsinäkökulmaista tutkimusta kehittänyt Karlsson näkee, että lasten kanssa työskente-
levän ammattilaisen yksi perustehtävistä on selvittää, miten toimivat ja ajattelevat ne lap-
set, joiden kanssa hän toimii. Tähän tarvitaan lapsinäkökulmaista tietoa. Lapsia koskevaa
päättökentekoa ei yleensä voida tehdä taitavasti, jos ei selvitetä lasten näkökulmia ja toi-
mintatapoja. Lapsipoliittisiin päätöksiin tarvitaan myös lasten tietoa. (Karlsson 2012,
277.) Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ydin on sellaisen tutkimusotteen löytämisessä,
jonka avulla lapsella on mahdollisuus kertoa näkemyksistään hänelle oleellisista tarkas-
telukulmista (Karlsson 2010, 46).

Käsittelen työssäni myös osallisuutta käsitteenä, koska se lapsivaikutusten arvioinnissa niin kiinteästi liitetään lasten mielipiteiden ja näkemysten selvittämiseen.

Koska lapset ja nuoret ovat laaja joukko, on kohderyhmää ollut pakko rajata. Tämä työ on esi- ja 1.–2. –luokkalaisten lasten puheenvuoro. He ovat kertoneet näkemyksiään kerhounelmistaan suullisesti ja piirtämällä sekä vastaamalla haastattelukysymyksiin. Tutkimukseen osallistuneet lapset ovat löytyneet Espoonlahden seurakunnan kokki- ja puuhailuvista kokkikerhoista käyneistä tytöistä ja pojista.

2. ALAKOULUIKÄINEN LAPSI SEURAKUNNASSA

2.1 Keskilapsuus kehitysvaiheena

Nurmi ym. määrittelevät keskilapsuudeksi kutsutun iän alkavan noin 6- tai 7-vuotiaasta ja jatkuvan 12-vuotiaaksi. Siirtyminen varhaislapsuudesta keskilapsuuteen tapahtuu systemisesti kaikilla osa-alueilla. Kehityksessä tapahtuvat muutokset niin biologisessa, kognitiivisessa kuin sosiaalisessakin kehityksessä kietoutuvat toisiinsa ja näin mahdollistavat yhdessä kehityksen. Biologisessa kehityksessä fyysinen kasvu, aivojen rakenteiden sekä toiminnallisten piirteiden kehitys ja motoristen taitojen muutokset vaikuttavat ratkaisevasti lapsen toimintaan. Aivotoimintojen kehittyminen luo pohjaa kognitiiviselle ja sosiaaliselle kehitykselle sekä emotionaalisen itsesäätelyn kehittymiselle. Kaikkia näitä taitoja tarvitaan, ja ne kehittyvät edelleen lapsen elämänpiirin ja vertaissuhteiden laajentuessa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 77, 79, 139.)

Vilkko-Riihelän mukaan Piaget'n kehitysvaiheissa koulunsa aloittava lapsi elää konkreettisten operaatioiden vaiheen alkua, joka jatkuu murrosiän kynnykselle. Hän pystyy näkemään monia asioita jo muiden näkökulmasta ja osaa asettua toisen asemaan. Ajattelu on vielä hyvin sidoksissa konkreettiseen todellisuuteen, vaikka hän pystyykin kielellisiin ja matemaattisiin päättelyihin sekä hänen loogisuutensa lisääntyy. Puhtaasti konkreettista tehtävistä hän selviytyy, mutta abstrakti ajattelu ei vielä onnistu kovin hyvin. Ajattelu on hyvin minäkeskeistä. (Vilkko-Riihelä 1999, 214–215.) Ajattelussaan lapsi elääkin mielikuvitus- ja toivemaailmassaan. Hän ei ole saavuttanut loogisen abstraktisen ajattelun tasoa eikä osaa vielä hahmottaa kokonaisuuksia kovin monimutkaisista asioista. (Dunderfettl 2011, 83.)

Rödström kuvaa 7–12-vuotiaan lapsen kehitystä niin, että aluksi lapsi yhdistää niin käsityksensä, ajatuksensa kuin kielensäkin konkreettiseen, eli aistein ja kehon avulla koettuun. Vähitellen hän kykenee käyttämään hyväkseen yhä abstraktimpaa ja ajateltua perustaa. Abstrakti ajattelu avaa portit logiikan, periaatteiden, teorioiden ja ideoiden maailmaan. Abstraktien ajatusoperaatioiden suorittamiskyky ei kuitenkaan täysin korvaa konkreettisiä ajatusoperaatioita kaikilla alueilla. Abstraktit ajatusoperaatiot ovat mahdollisia

vain sellaisilla alueilla, joissa tapahtuu käsitteen muodostusta, joka pohjautuu moniin konkreettisiin kokemuksiin ja huolelliseen pohdintaan. Näitä ajatusoperaatioita voi kuitenkin tapahtua vain sellaisilla alueilla, jotka ajattelija kokee mielekkäinä. Ei voida siis täysin sanoa, missä iässä abstrakti ajattelu syntyy, mutta voidaan sanoa, että yleensä se vuosien mittaan ulottuu yhä useammille alueille ja että konkreettinen ajattelu dominoi lapsuutta. Ihmiset eivät myöskään ajattele mitä hyvänsä vaan sellaista, joka vangitsee heidän mielenkiintonsa ja saa aikaan pohdintaa heidän sisäisessä maailmassaan. (Rödström 1992, 17–18.)

Lapsen kehittäessä ajatteluaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, hän yleensä havaitsee, että tämänhetkiset kokemukset ja elämykset ovat luonteeltaan erilaisia kuin menneet. Mennyt erottuu siis nykyisestä lapsen mielessä. Käsitys näiden välisestä rajasta voi olla lapsen mielessä aluksi suhteellisen liukuva ja jäsentymätön. Myös lapsen kyky kuvitella vielä kokemattomia asioita tapahtuu aluksi lähtökohtana jo koettu asia. Hänen ajatuksensa ja kuvitelmansa tulevaisuudesta rakentuvat menneisyyden pohjalle. Lapsen kyky kuvitella tulevaa kehittyy erityisesti kuvitteluleikeissä. (Rödström 1992, 19–20.)

Lehtinen, Kuusinen & Vauras kuvaavat Erik H. Eriksonin persoonallisuusteoriaa tunnetuimmaksi ja vaikutuksiltaan merkittävimmäksi minän kehittymistä ja muutosta kuvaavaksi teoriaksi. Eriksonin teoria on vaiheteoria, jossa persoonallisuuden kehitys jatkuu koko eliniän ja jäsentyy kahdeksaan vaiheeseen. Vaiheet ilmaantuvat kehitykseen ikäsidonnoisina prosesseina, ja niillä on tietty seuraanto ja järjestys. Teorian yksi tärkein piirre on, että sen mukaan ihminen määrittää minäänsä suhteessa niin menneeseen kuin tulevaankin. Tulevaisuuden konstruointi on yksilölle yhtä tärkeää kuin elämänhistorian tulkitseminen. (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 22–23.)

Erikson käytti psykososiaalisen kriisin käsitettä kuvaamaan kullekin vaiheelle ominaista yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Nämä kriisit ovat ikään kuin tehtäviä tai haasteita, jotka kussakin kehitysvaiheessa kohdataan. Kriisin kohtaaminen ja lopputulos muovaavat persoonallisuuden rakennetta ja yksilön käsitystä itsestään. Noin 6–10(12)-vuotiaan psykososiaalinen vaihe on Eriksonin teorian mukaan uutteruus vastaan huonommuudentunne. Tämä kehityskriisi liittyy pystyvyyden ja alemmuudentunteen teemaan. Tässä pystyvyys tarkoittaa kykyä ja halua työhön sekä toimintaan sen itsensä takia.

Tällä tarkoitetaan sisäistä motivaatiota sekä halua saada aikaan jotain arvokkaaksi ja tärkeäksi koettua. Mikäli näissä epäonnistuu tai menestyy huonosti koulussa ja muissa toiminnoissa vertaisryhmäänsä nähden, se voi johtaa elämyksiin omasta kyvyttömyydestä, huonoon itsetuntoon ja -luottamukseen. Kun onnistumisen elämykset ovat puolestaan valitsevampia, tuottavat tämän kehitysvaiheen haasteet elämän perusvoimaksi itseä koskevan pystyvyyden ja pätevyyden elämyksen. (Lehtinen ym. 2007, 24–25.)

Keskilapsuuteen kuuluu fyysisten ja älyllisten taitojen hankkimisen lisäksi myös sosiaalisen vuorovaikutuksen edistämiseen liittyviä kehitystehtäviä, kuten itsenäistyminen, oppiminen tulemaan toimeen tovereiden kanssa sekä omantunnon, moraalin ja perusarvojen omaksuminen (Pulkkinen 1997, 29). Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, joka selittää sitä, miten tärkeä ihmisille on muiden ihmisten seura ja miten ehdottomasti hän asettaa muiden kanssa yhdessäolon yksinolon edelle. Sosiaaliset taidot ja sosiaalinen kompetenssi tarkoittavat ihmisten kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot opitaan kokemuksen ja kasvatuksen kautta. Näitä ovat esimerkiksi kyky analysoida sosiaalisia tilanteita ja ymmärtää toisten ihmisten mielialoja. Myös kyky ratkaista ongelmia, neuvotella, sovitella ja tehdä kompromisseja ovat sosiaalisia taitoja. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49–50.)

Kouluikään tullessa tovereiden merkitys lapsen kehitykselle korostuu. Hän alkaa kaivata ikätovereidensa seuraa. Erityisesti samaa sukupuolta olevien vertaisten parissa hän omaksumaan sukupuolelle tyypillistä käyttäytymistä sekä oppii sosiaalisia taitoja ja toiminnallisia itsenäisyyteen, fyysisiin suorituksiin, kielelliseen kehitykseen sekä tietoihin liittyviä taitoja. (Salmivalli 2005, 162.) Keskilapsuuden aika merkitseekin lapselle siirtymistä vähitellen kotipiiristä laajempiin sosiaalisiin konteksteihin, kuten esikouluun ja kouluun. Nämä saavat aikaan huomattavia muutoksia lapsen käyttäytymisessä. Uusiin rooleihin koululaisena ja oppijana heijastuu myös entistä selvemmin lapsen kyky suoriutua hänelle esitetyistä uusista haasteista. (Nurmi ym. 2014, 78.) Toisaalta lapsi on vielä vanhempiensa armoilla ja elää heidän ja muiden auktoriteettien suojaavan ihmissuhdepiirin sisällä (Dunderfelt 2011, 83).

Keskilapsuudessa ystävyysuhteet opettavat lapselle käyttäytymisen normeja. Vastavuoroinen ystävyysuhte tarjooa kontekstin, jossa opitaan sitoutumista, uskoutumista, läheisyyttä, jakamista ja luottamusta eli sellaisia asioita, joita tarvitaan myöhemmin läheisissä ihmissuhteissa. Ryhmään kuuluminen puolestaan antaa tilaisuuden opetella yhteistyötaitoja, jämäkkyyttä ja johtajuutta eli asioita, joita tarvitaan myöhemmin elämässä ryhmässä toimimisessa. Eli ryhmässä toimimisen voidaan katsoa valmentavan toimimaan yhteiskunnassa. Osittain ryhmissä ja yhteiskunnassa opitut asiat ovat päällekkäisiä. (Salmivalli 2005, 37–38.) Ystävien puuttuminen ja torjutuksi tai kiusatuksi tuleminen ovat tasapainoisen kehityksen riskitekijöitä. (Nurmi ym. 2014, 139.)

2.2 Kristillisen kasvatuksen lähtökohtia

Kirkkolain 4. luvun 1§:n mukaan kirkon tehtäviä toteuttaakseen seurakunnan tulee huolehtia jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä. (Finlex, i.a.,a)

Seurakunnan ja kirkon lapsiin suhtautumisen juuret ovat Uudessa testamentissa, jossa kerrotaan Jeesuksen tavasta suhtautua lapsiin. Kun opetuslapset kysyvät, kuka on suurin taivasten valtakunnassa, Jeesus vastaa kutsumalla luokseen lapsen. Hän opettaa, että vain lasten kaltaisiksi tulemalla on mahdollista päästä taivasten valtakuntaan. Suurin taivasten valtakunnassa on siis se, joka nöyrtyy lapsen kaltaiseksi. (Matt. 18:1-4.) Virtasen mukaan tässä ollaan juuri lapsiteologian ytimessä. Jeesus asettaa lapsen kiistelevien opetuslasten keskelle ja tekee lapsesta osallisen. Opetuslapsilla on menossa teologinen väittely siitä, mikä on Jumalan valtakunta sekä heidän oma osallisuutensa siitä. Opetuslasten puhe on suuruuden ja vallan puhetta, joka kumpuaa pätevyyden, näkyvyyden, suureksi tulemisen ja kilpailun maailmasta. (Virtanen 2011, 83.) Markuksen evankeliumin vastaavassa kohdassa luvataan myös, että se joka ottaa luokseen lapsen, ottaa vastaan Jeesuksen ja samalla hänen lähettäjänsä (Mark. 9:37).

Taivasten valtakunnasta ja lapsista puhutaan myös lasten evankeliumissa. Opetuslapset moittivat ihmisiä, jotka toivat Jeesuksen luo lapsia. Jeesus närkästyy puolestaan tästä ja käskee sallimaan lasten tulla hänen luokseen, sillä lasten kaltaisten on Jeesuksen mukaan Jumalan valtakunta. (Mark. 10:13–16.)

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja *Lapsi* on osallinen listaa kristillisen kasvatuksen raamatullisiksi lähtökohdiksi edellä mainittujen Raamatun kohtien lisäksi Jeesuksen antaman kaste- ja lähetyskäsken. Jokainen ihminen on myös kristillisen ihmiskäsityksen mukaan luotu Jumalan kuvaksi ja elämään yhteydessä Luojaansa. Tästä seuraa, että jokainen lapsi, nuori ja aikuinen on ainutlaatuinen ja se, että jokaisen ihmisen elämä on arvokasta. Psalmissa 139 kuvataan jokainen ihminen Jumalan luomana kallisarvoisena ihmeenä. Raamatussa lapset ovat lahja ja vanhempien sekä muiden aikuisten tärkeä tehtävä on pitää hyvää huolta heistä (1. Moos. 4:1, 1.Sam. 1:27). Kaikki nämä Raamatun kohdat antavat mallin siitä, että lasta tulee arvostaa ja kunnioittaa omanlaisena itsenään. (*Lapsi on osallinen* 2008, 10.)

Muhosen ja Tirrin mukaan kristillisessä kasvatuksessa teologia ja kasvatustiede sekä hengellinen ja inhimillinen käyvät jatkuvaa dialogia keskenään pyrkien ihmisen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Käsitteelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, vaan sitä käytetään erilaisissa yhteyksissä eri tavoin. Kristillinen kasvatusta -käsitteen ymmärtäminen liittyy kasvatusta-käsitteen hahmottamiseen, jolle ei myöskään ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Kaikkiin erilaisiin kasvatusta-käsitteisiin voidaan tyypillisesti liittää intentionaalisuus, normatiivisuus ja vuorovaikutuksellisuus. (Muhonen & Tirri 2008, 64.)

Perinteisesti kasvatusta on asetettu kolme tehtävää eli yksilöllistäminen, sosiaalistaminen ja sivistäminen. Nämä kasvatusta-prosessit tapahtuvat aina jossain ajassa, jonka arvoja ne myös heijastavat. (Atjonen 2012, 15–16.) Kasvatusta tarvitaan, jotta ihminen voisi kehittyä ja varttua parhaimpien kykyjensä mukaisesti sellaiseksi, mikä hänen on mahdollista olla yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä. Kasvatusta-suhteen keskeinen tavoite on kasvatettavan itsenäistyminen kasvattajan vallasta. Kasvatusta-ajan tehtävä on antaa malleja, osoittaa suuntaa, asettaa rajoja sekä luoda edellytyksiä. Kasvatusta-tulee sisältyä mahdollisuus nykyisyyden ylittämiseen eli uuteen elämäntapaan, joka on sekä kasvatettavan vastuuseen kasvamisensa että demokratian kehittymisen ehto. Tässä merkityksessä

voidaan katsoa, että kasvatustehtävä alkaa jokaisella lapsella alusta ja että tämä perustilanne on kaikissa yhteisöissä kaikkina aikoina. Kasvatuksessa otetaan viime kädessä kantaa siihen, millainen ja mitä ihminen on, mitä ihmisen kasvussa pidetään arvokkaana ja tavoittelemisen arvoisena sekä millä perusteilla ja mistä lähteistä tämä kasvatuksellisesti arvokas määrittyy. Kasvatuksen päämääränä on arvokas ihmiselämä. (Värri 2011, 23.)

Longan mukaan perinteinen ajatus oppimisesta tiedon siirtämisenä on hyvin vahva. Tämä ajatus perustuu vuosisatoja vallinneeseen käsitykseen, että tietoa voidaan siirtää ihmisen mielestä toiseen. Oppimistutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että sen minkä nopeasti oppii myös unohtaa nopeasti. (Lonka 2011, 344.) Myöskään kristillistä uskoa ei voida siirtää suljettuna systeeminä edelleen uusille sukupolville. Kristillisen perinteen siirtäminen tarvitsee luonnollisia yhteyksiä ja ymmärtämisen edellytyksiä, ja myös siihen täytyy tulla johdetuksi tai autetuksi. (Luumi 2003, 64.)

Tirri katsoo, että uskonnon oppimiselle on keskeistä yhteisön merkitys, jolle luo pohjan lapsuuden perhe eli elämämme tärkein yhteisö (Tirri 2003, 105). Kokemus vanhemmista ja muista kasvattajista vaikuttaakin lapsen Jumala-kuvaan. Uskonnolliset asiat liittyvät sekä tiedon että huolenpidon eli kokemuksellisuuden näkökulmiin. (Halme 2010, 65.) Yhteisöllisyys on tärkeä elementti myös kirkon uskontokasvatuksessa. Uskonnon oppimisessa on kyse vastauksen etsimisestä kysymyksiin: kuka minä olen, mihin minä kuulun, mikä on elämän tarkoitus? Tässä oppimisprosessissa ihminen tarvitsee kodin, kirkon ja yhteiskunnan antaman uskontokasvatuksen tukea. (Tirri 2003, 105.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen linjauksen 2015 mukaan kirkon kasvatuksen ytimessä on viisi pyhää asiaa eli Jumala, elämä, ihminen, usko ja armo (Sakasti, i.a.,b). Nämä luovat perustan myös tyttöjen ja poikien kasvamiselle sekä hyvälle elämälle. Kristillinen usko ei ole elämän erillinen saareke, vaan kokonaisvaltainen ja koko elämäntodellisuuden läpäisevä suhde, jota jokainen elää todeksi itselleen luonteenomaisin tavoin. (Takamaa, Grönholm, Holländer, Jokela, Kähkönen, Vappula & Vinko 2012, 16.)

Kirkkolain 1 luvun 3§ mukaan kirkon jäseneksi otetaan kasteessa (Finlex, i.a.,b). Luther on sitä mieltä, että evankeliumien kertomuksissa Jeesuksesta ja lapsista voidaan päätellä,

että Kristus tahtoo, ettei kukaan estä tuomasta pikkulapsia hänen luokseen, mikä voi tapahtua vain kasteessa (Luther 1991, 75–76). Kaste tekee meistä Kristuksen opetuslapsia ja kristillisen kirkon jäseniä (Katekismus, i.a.). Kasteessa ihminen saa uskon, joka on Jumalan sanan voimasta syntyvä ja Jumalan lahjoittama. Pyhä Henki synnyttää kastettavan hengellisesti uudesti ja vaikuttaa hänessä. Kristillinen kaste luo lähtökohdan lapsen kristilliselle elämälle lahjoittamalla kastetulle oman uskon. Näin kaikki kastetut, niin lapset kuin aikuiset ovat seurakunnassa tasa-arvoisia. (Lapsi on osallinen 2008, 24–25.)

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjassa todetaan, että seurakuntien työssä kohdataan yhä useammin kastamattomia lapsia. Kasteopetuksesta puhuttaessa tarkoitetaan lapsen hengellistä ohjausta. Kaste- ja lähetyskäskyssä olevat ”kaikki kansat” tarkoittavat myös lähellä olevia ja jopa seurakunnan toiminnassa olevia tyttöjä ja poikia. Kaste on kehittämisasiakirjan mukaan kutsu, mutta kastamattomuus ei ole este, sillä evankeliumin mukaan kristityn tulee rakastaa, kunnioittaa ja kohdata kaikkia lapsia, jotka osallistuvat tai eivät osallistu seurakunnan toimintaan. (Takamaa ym. 2012, 19.)

Virtasen mukaan juuri lapsiteologia etsii määrätietoisesti lapselle paikkaa seurakuntien ja kirkkojen elämässä kysymällä, miten kristillisen elämän tulisi muuttua, jotta se olisi lapsenkaltaista (Virtanen 2011, 83). Kantola muistuttaa, että lapsityön teologian lähtökohdaksi on kontekstuaalisuus. Sen mukaan pitäisi käyttää niiden ihmisten kieltä, joiden kanssa ja joille puhutaan. Tällä puheella Jumalasta pitäisi olla myös merkitystä ihmisen jokapäiväisen elämän kannalta. Osatakseen käyttää lasten kanssa oikeaa kieltä tulee olla selvillä siitä, mitä he ajattelevat. (Kantola 2004, 108–109.)

Simojoki kritisoi pitkään vallalla ollutta käytäntöä, jossa lasten uskontokasvatuksen perusteet pohjautuvat yksinomaan aikuisten maailman kriteereihin ja kategorioihin. Hänen mukaansa Saksassa avaa uusia uria liike, joka edistää sekä samalla myös radikalisoitua pyrkimystä ottaa vakavasti lapsi uskonnon ja uskon subjektina. Joukko uskontopedagogeja puhuu lastenteologian nimissä sen puolesta, että lapsen kyky itsenäiseen teologiseen pohdintaan tulisi ottaa paremmin huomioon ja antaa sille enemmän tilaa. Tällä ei tarkoiteta pelkästään sitä, että lapsilla on oma kuvansa Jumalasta, vaan lähtökohdaksi on näkemys, että lapset kykenevät pohtimaan jumalasuhdettaan. (Simojoki 2010, 69–71.)

Lastenteologian erityispiirre on lasten tulkintojen ja argumenttien vakavasti ottaminen. Tällöin lapsi kohdataan tasavertaisena partnerina, jolla on omat oikeutensa ja jonka sanalla on painoa. Toisaalta on kiistatonta, että esimerkiksi esikouluikässä lapsi tarvitsee virikkeitä teologialleen. Kasvattajalla ei kuitenkaan tarvitse olla jokaiseen kysymykseen valmista vastausta, vaan lapselta itseltään voi myös kysyä, mitä vastauksia hänellä itsellään on. Siitä, että kasvattaja tunnustaa omat rajansa, voi olla hyötyä myös lapsille, jotka oppivat näkemään, ettei aikuinenkaan tiedä kaikkea. Ja ennen kaikkea lapset oppivat, että elämässä on asioita, joita ei voi tajuta, eikä kuvailla nopeasti. Lastenteologia ei voi kuitenkaan korvata tieteellistä ja kirkollista teologiaa, vaan se voi monella tavalla rikastuttaa ja kyseenalaistaa sitä. (Simojoki 2010, 80–84.)

2.3 Varhaisnuorisotyö evankelis-luterilaisessa kirkossa

Launonen hahmottelee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyön olemuksen hengellisten, pedagogisten ja sosiaalisten toiminnan elementtien kolmiyhteytenä. Välillä nämä elementit on nähtävissä erikseen ja välillä toisiinsa kietoutuen. Käytännön toiminnassa vaikuttavat niin työntekijöiden tavoitteet ja näkemykset kuin toisaalta lasten ja nuorten elämäntilanteista nousevat haasteet. Kristillinen nuorisotyö liittyy kirkon perustehtävään ollen siten lähtökohdiltaan hengellistä toimintaa. Toimintana tämä näyttäytyy yksilön ja yhteisön uskoon ja sen harjoittamiseen liittyvänä toimintana. Nämä hengelliset tavoitteet pyritään saavuttamaan ensisijaisesti kasvatuksen keinoin. Pedagogista ovat juuri nämä monet kasvattamisen ja opettamisen muodot, joita nuorisotyössä käytetään. Sosiaalinen puoli nuorisotyöstä näyttäytyy monin eri tavoin. Toisaalta se on pyrkimystä syrjäytymisen ehkäisyyn sekä osallisuuden lisäämiseen ja toisaalta lähes kaiken toiminnan organisoimisena ryhmien ja yhteisöjen kanssa. (Launonen 2008, 78, 85.)

Tähän kolmiyhteyteen voi lisätä vielä termejä kolmion sivuihin. Hengellisen ja pedagogisen välinen ulottuvuus painottuu kristilliseen kasvatukseen. Hengellisen ja sosiaalisen välinen ulottuvuus lähestyy diakoniaa. Sosiaalisen ja pedagogisen väliin asettuvan kolmannen ulottuvuuden termiksi soveltuu sosiaalipedagogiikka, jolla ei kuitenkaan ole ollut vakiintunutta käyttöä kristillisessä nuorisotyössä. (Launonen 2008, 85.) Sosiaalipedagogiikassa kasvun ja kasvatuksen kysymykset kiinnitetään ihmisten arjen elämismaailmaan

ja yhteisöihin sekä ihmisten kokonaisvaltaiseen toiminnallisuuteen ja aktiivisuuteen. Sen avulla pyritään myös tunnistamaan uudenlaisia ja alati muuttuvia syrjäytymisen käytäntöjä. Nuorisotyössä kohdataan nuorten aktiivisuus ja toiminnallisuus, mutta samalla myös nuorten elämään liittyvät sosiaaliset ongelmat. (Filander 2008, 91–93.)

Kirkon toiminnassa on viime vuosina käsitelty lapsi- ja nuorisotyötä yhtenä kokonaisuutena. Kuitenkin nuorisotyön vakiintunut määrittely lähtee kouluikäisistä eli seitsenvuotiaista jakautuen kolmeen alueeseen. Näistä varhaisnuorisotyö käsittää ikäryhmät 7–14 -vuotiaat, varsinainen nuorisotyö 15–18 -vuotiaat ja nuoret aikuiset 18–29 -vuotiaat. Eri ikäluokkien toiminnassa painottuvat edellä mainituista elementeistä hieman eri asiat. Huomionarvoista on, että mikään muu lasten ja nuorten kanssa toimiva taho kuin kirkko ei ole velvoitettu vastaamaan hengellisen ulottuvuuden esillä pitämisestä. Kirkon kasvatuksellisessa toiminnassa on paljon yhteistä muiden toimijoiden kanssa, mutta kuitenkin kristillisen nuorisotyön toiminnan motiivi, tavoite ja sisältö nousevat aina jollakin tavoin tästä ytimeistä. (Launonen 2008, 82, 86.)

Toiminta on avointa, laadukasta ja ilmaista tai lähes ilmaista. Toiminnan tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Siinä huomioidaan tyttöjen ja poikien niin fyysisiä, sosiaalisia, henkisiä kuin hengellisiä puolia. Näitä kasvun alueita ei arvoteta suhteessa toisiinsa, vaan ne kaikki nähdään tärkeinä tytön ja pojan kasvulle. Toinen keskeinen periaate on, että jokaista tuetaan kasvamaan omana itsenään, ja jokainen ihminen nähdään ainutlaatuisena ja arvokkaana eli jokaisen erilaisuutta kunnioitetaan aidosti. Asiakirjan mukaan tyttöjen ja poikien hyvinvoinnin vuoksi on tärkeää myös taata turvallinen ja vastuullinen osallisuus seurakunnassa. (Takamaa ym. 2012, 8–9, 16.)

Seurakunnan luottamushenkilön käsikirjan mukaan seurakunnan työn tavoitteena on saada lapsi tuntemaan kuuluvansa seurakuntaan jo pienestä pitäen. Kouluikäisten seurakunnan toimintamuotoja ovat iltapäiväkerho, kerhot, yhteistyö urheiluseurojen kanssa, retket ja leirit sekä partio. Kouluissa tehtävää työtä ovat koululaisjumalanpalvelukset, aamuhartaudet, yhteiset retket, työntekijöiden vierailut oppitunneilla ja vastaanotto kouluilla ja (Kauppinen, Särkiö & Hiilamo 2010, 57–58.) Kerhot ovat olleet pitkään ja ovat edelleen varhaisnuorten toiminnan keskeinen muoto. Tosin ikäluokkien pienenytessä ja

muiden harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien lisääntyessä tällaisen kokoavan toiminnan osallistujamäärät ovat olleet laskusuunnassa. (Launonen 2008, 82–83.)

Evankelis-luterilaisissa seurakunnissa 7–14 -vuotiaiden lasten parissa tehtävää työtä kutsutaan yleisesti varhaisnuorisotyöksi. Termi, jolla kyseessä olevaa työalaa tulisi nimittää, on kuitenkin haastava. Viime vuosina käytössä ollut varhaisnuori-termi on osoittautunut ongelmalliseksi, sillä käyttämämme sanat muovaavat myös ajatteluamme. Lapsille pitäisi antaa kasvurauha. Kutsumalla 7-vuotiasta juuri koulunsa aloittanutta lasta varhaisnuoreksi, saattaa terminologiassa kuulua nuoruuden ihannointia, joka nykyaikana jatkuu aikuisikään saakka. Poikien ja tyttöjen keskus (PTK) laati vuonna 2009 linjauksen varhaisnuorisotyön terminologiasta, jonka mukaan varhaisnuorisotyön termi jäisi käyttöön teknisenä terminä puhuttaessa alan ammattilaisille suunnatuissa hallinnollisissa dokumenteissa. Muuten varhaisnuoren sijasta puhutaan kouluikäisistä lapsista tai tytöistä ja pojista. Näin varhaisnuori jää kuvaamaan varhaisen nuoruusiän vuosia eli 13–14 -vuotiaita lapsia. (Jansa 2010, 266–267.) Käytänkin tässä termiä tyttöjen ja poikien työ. Ja kun puhun lapsista, niin tarkoitan erityisesti näitä 6–14 -vuotiaita lapsia.

2.4 Tyttöjen ja poikien työ Espoonlahden seurakunnassa

Esponlahden seurakunnassa nuorisotyön perustoimintokuvauksessa tyttöjen ja poikien työn kohderyhmäksi on määritelty Espoonlahden seurakunnan alueella asuva 6–12 -vuotias lapsi ja hänen perheensä. Asiakkaana voi olla riippumatta siitä, kuuluuko kirkkoon. Sitä vanhemmat kuuluvat nuoriso- tai nuorten aikuisten työn piiriin. Erityisnuorisotyötä toteutetaan kaikenikäisten lasten ja nuorten parissa. (Espoonlahden seurakunta 2014, 4.)

Esponlahden seurakunnan nuorisotyön hahmottaminen perustuu neliportaiseen lähestymistapaan. Ensimmäisellä portaalla on kontaktinotto- ja etsivän työn vaihe tarkoittaa seurakunnan tutuksi tekemistä sekä lapsien ja nuorten kohtaamista. Tämä toteutuu käytännössä liikkumalla alueen lasten ja nuorten parissa sekä vierailemalla kouluissa. Toinen porras on motivointi- ja välitysvaihe. Tämän tason tavoitteena on, että lapsi tai nuori oma-kohtaisesti tutustuu seurakuntansa toimintaan esimerkiksi matalan kynnyksen toiminnassa tai avoimissa ovissa. (Espoonlahden seurakunta 2014, 6.)

Kolmas porras on kokoavan ryhmätoiminnan vaihe. Tällöin lapsi tai nuori on aktiivisesti mukana seurakunnan säännöllisessä toiminnassa ja hänelle on muodostunut oma paikkansa ja ryhmänsä seurakunnassa esimerkiksi kerhon jäsenenä tai osallistumalla leirille. Neljäs porras on vastuullisen vapaaehtoistyön porras, minkä tarkoituksena on mahdollistaa nuorelle vastuun ottaminen ja vastuunkantaminen seurakunnassa. Perustoimintokuvauksessa todetaan myös, että malli ei ole aukoton. Vielä neljännen portaan jälkeenkin saattaa löytyä uusia tasoja. Neliportainen lähestymistapa kuitenkin auttaa hahmottamaan nuorisotyön toimintojen kokonaisuutta. (Espoonlahden seurakunta 2014, 6.)

Tyttöjen ja poikien työn perustoimintoja Espoonlahden seurakunnassa ovat kerho- ja leirityö sekä kouluissa tehtävä työ. Tämän lisäksi alakouluikäisille pidetään avointa iltapäiväkerhoa, juhlia ja muita tilaisuuksia sekä osallistutaan yhdessä Espoon muiden seurakuntien kanssa valtakunnalliseen Tekstaritupu-päivystyksen. Hartaus- ja jumalanpalveluselämästä huolehditaan pitämällä kerho- ja leirihartauksia sekä jumalanpalveluksia erityisesti tytöille, pojille ja heidän perheilleen. (Espoonlahden seurakunta 2014, 6-7.)

Koska opinnäytetyöni toimintaympäristö on juuri kerhoissa, käsittelen niitä vähän tarkemmin. Jansa kuvaa kerhoja säännöllisesti kokoontuviksi, pienehköiksi ryhmiksi. Niissä kouluikäisten on mahdollista tuntee sekä opetella ryhmään kuulumista, saada tiedollisia ja taidollisia virikkeitä sekä hiljentyä hartauteen ja leikkiä. Kerhon ohjelmaan kuuluu kerhosta riippuen erilaista ohjelmaa. Harrastekerhot kokoavat yhteen tietystä harrastuksesta kiinnostuneet. Seurakunnan kerhot tarjoavat taloudellisesti vaikeinakin aikoina edullisen mahdollisuuden harrastaa. (Jansa 2010, 268–269.)

Perusperiaatteena Espoonlahden seurakunnassa on, että kerhoja järjestetään esi- ja 1.–6.-luokkalaisille monipuolisesti seurakunnan alueella. Kerhoja on erilaisia lasten kiinnostuksen ja seurakunnan resurssien mukaan. Kerhonojajina toimivat vapaaehtoiset nuoret ja aikuiset, joita tuetaan kantamaan vastuuta esi–6.-luokkalaisten kristillisestä kasvatuksesta esimerkiksi kouluttamalla pitämään hartauksia. Kerhonojajaajat nähdään samalla sekä nuorisotyön tekijöinä että sen kohteina. (Espoonlahden seurakunta 2014, 6-8.)

3. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

3.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä lasten mielipiteen kuuleminen Suomen lainsäädännössä

Lapsivaikutusten arvioinnissa toteutetaan konkreettisella tavalla YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Sen oikeudellisena perustana on tuon sopimuksen lisäksi myös Suomen lainsäädäntö. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 16, 18.)

Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989 ja se tuli voimaan Suomessa 1991. Tämän kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimuksen neljä yleistä periaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. (Unicef, i.a., a) Lapsen näkemysten kunnioittamisesta on kerrottu tarkemmin artiklassa 12, jonka mukaan lapsen, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, tulee olla oikeus se vapaasti ilmaista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Nämä näkemykset otetaan huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Artiklan 13 mukaan lapsella on myös oikeus vapaasti ilmaista mielipiteensä muiden oikeuksia ja mainetta kunnioittaen. (Unicef, i.a., b, 11-12) Artikla 14 puolustaa lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapautteen. (Unicef, i.a., c)

Suomen perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan iän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän pitää saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Finlex, i.a., c.) Myös nuorisolaissa sanotaan, että nuorille tulee varata mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Nuoria on myös kuultava heitä koskevissa asioissa. (Finlex, i.a., d.)

Kuntalain mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston tehtävänä on huolehtia monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Erityisinä keinoina mainitaan esimerkiksi keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, asukkaiden mielipiteen selvittäminen ennen päätöksentekoa sekä palvelujen suunnittelu ja kehittäminen yhdessä kuntalaisten kanssa. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttamisryhmä sekä huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan. Tämä koskee sellaisia asioita, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissa sellaisissa asioissa, jotka nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Se tulee myös ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa. (Finlex, i.a. e.)

Perusopetuslaissa puhutaan osallisuudesta oppilaskunnan yhteydessä. Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta sekä huolehtia siitä, että oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä mielipiteen ilmaisuun oppilaiden asemaan liittyvissä asioissa. Myös opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun tulisi olla mahdollisuus osallistua. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Määräajoin täytyy myös selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta. (Finlex, i.a. f.)

Lastensuojelulaissa myös käsitellään lapsen ja nuoren mielipiteen ja toivomuksien huomioimista. Sen mukaan hänellä tulee olla turvattuna oikeus ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla esittää mielipiteensä häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. (Finlex, i.a., g.) Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on myös useita mainintoja lapsen mielipiteen ja toivomusten huomioimisesta, mikäli se ikään ja kehitystasoon nähden on mahdollista (Finlex, i.a., h).

3.2 Lapsivaikutusten arviointi kirkossa

Lapsivaikutusten arvioinnista määrätään 1.1.2015 alkaen kirkkojärjestyksen luvun 23 täydentävissä määräyksissä.

Lapsen edun edistämiseksi kirkollisen viranomaisen on päätöksen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon sen vaikutukset lapsiin. Vaikutuksen arvioinnin tekee se viranomainen, joka käsittelee asiaa ensimmäisenä. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. (Finlex, i.a., i.)

Tällä kirkkojärjestyksen muutoksella halutaan vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin paranemiseen kirkossa ja yhteiskunnassa. Sen tavoitteena on edistää lapsen edun toteutumista kirkollisessa päätöksenteossa ja toiminnassa, vahvistaa lasten mielipiteiden huomioimista ja osallisuutta kirkon toiminnassa, lisätä lapsen ihmisoikeuksien tunnettuutta kirkossa sekä edistää kirkon oman teologisen tehtävän ja strategisten tavoitteiden toteutumista. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 5.)

Päätösten vaikutuksia lapsiin tulee arvioida seurakuntien ja seurakuntayhtymien, hiippakuntien ja kirkon keskushallinnon toimielimissä tehtävien päätösten yhteydessä. Käytännössä jokaisen päätettävänä olevan asian yhteydessä on tarkistettava, onko sillä vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Olennaista on ennakoida niiden päätösten vaikutuksia, joilla on suurimmat tai kauaskantoisimmat vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Tämä tarkoittaa lapsivaikutusten arvioinnin erityistä perusteellisuutta silloin, kun valmistellaan pitkän tähtäimen suunnitelmia, seurakunnan rakennemuutosta, toiminta- ja taloussuunnitelmia, virkojen, toimien ja tehtävien perustamista, lakkauttamista tai muuttamista. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 7, 9.)

Ohjeistuksen mukaan lapsivaikutusten arvioimiseksi tarvitaan monipuolisen tiedon keräämistä erilaisten lasten, nuorten ja perheiden elämästä. Tämä on tärkeää, jotta lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta keskeisten vaikutusten tunnistaminen olisi mahdollista. Tieto voi koostua valmistelijoiden ja päättäjien omasta tietämyksestä, tilastoista, tutkimuksista sekä lasten, nuorten ja heidän perheidensä näkemyksistä ja mielipiteistä sekä heidän parissaan työskentelevien asiantuntijatiedosta. Koska lapset ja nuoret tulisi nähdä

oman elämänsä asiantuntijoina, sisältävät heidän mielipiteensä tärkeää tietoa päätöksen tueksi. Mielipiteen selvittäminen toteuttaa myös heidän oikeuksiaan ilmaista näkemyksensä sekä vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 18-19.)

Lapsivaikutusten arvioinnin vaiheet määritellään kirkkohallituksen ohjeistuksessa hyvin väljästi. Toimielimet voivat itse päättää, millä tavoin ja millaisia menetelmiä käyttäen päätöksen lapsivaikutusten arviointi tehdään. Selvityksen laajuus riippuu päätettävän asian luonteesta. Vaikutusten tunnistamisvaiheessa kerätään tietoa siitä, mikä on lasten ja nuorten etu päätettävässä olevassa asiassa. Kerätty tieto analysoidaan, ja eri ratkaisuvaihtoehtoja eritellään. Asian valmistelija tekee päätösehdotuksen, jossa on huomioitu lapsivaikutusten arviointi-menettelyn kautta saatu tieto päätöksen vaikutuksesta lapsiin ja nuoriin. Mikäli päätösehdotukseksi valitaankin jokin, joka ei ole lasten ja nuorten edun kannalta paras, tämä perustellaan. Lisäksi kuvataan, miten lapsille ja nuorille mahdollisesti koituvia haittavaikutuksia voidaan lieventää. Päätöksen jälkeen siitä tiedotetaan niille lapsille ja nuorille, joita asia koskee. Hyvän hallintotavan mukaista on myös se, että päätöksentekijät seuraavat, onko päätöksellä saatu aikaan niitä vaikutuksia, joita on tavoiteltu. Myös tätä jälkiarviointia tehtäessä on tärkeää selvittää lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, millaisia vaikutuksia päätöksellä on ollut heidän elämäänsä. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 11-13.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklan mukaan eri toimielimissä tehtävissä päätöksissä, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (Unicef, i.a., c). Näin on tarkoitus toimia myös lapsivaikutusten arvioinnissa. Lapsen edun katsotaan toteutuvan, kun arvioidaan, miten eri ratkaisuvaihtoehdot toteuttavat lasten oikeuksia ja heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. Lasten ja nuorten mielipiteen selvittäminen on välttämätön osatekijä lapsen edun määrittelyssä. Lasten ja nuorten mielipide sekä heidän etunsa, eivät välttämättä ole sama asia. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 6, 17-19)

Lapsen edun painottamisen ja ensisijaisuuden perusteena suhteessa muihin ryhmiin on lasten haavoittuvuus, riippuvaisuus aikuisista ja erityisen suojelun tarve. Lapsen etu ja

muiden ihmisryhmien intressit eivät välttämättä ole ristiriidassa, vaan päätösten tarkasteleminen lasten ja nuorten kannalta herättää ajattelemaan asioita muidenkin ryhmien näkökulmasta. Lasten ja nuorten parhaaksi tehdyt ratkaisut palvelevat usein myös muita ihmisryhmiä. Lapsivaikutusten arviointi edistää parhaimmillaan seurakuntalähtöisempää päätöksentekoa. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa - ohjeistus 2015, 18.)

Seurakuntaan voidaan valita myös yksi tai kaksi lapsiasiahenkilöä, jotka voivat olla työntekijöitä tai luottamushenkilöitä. He voivat toimia esimerkiksi lapsen oikeuksien asiantuntijoina, joita päätöksentekijä voi konsultoida. Lisäksi heidän tulisi kouluttautua ajankohtaisissa lapsiasain vaikutus-asioissa sekä informoida näistä eteenpäin. Lapsiasiahenkilön tehtävänä voi olla myös organisoida lasten ja nuorten mielipiteen selvittäminen. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 10–11.)

Kiilakoski, Nivala, Ryynänen, Gretscher, Matthies, Mäntylä, Gellin, Jokinen & Lundbom tuovat esiin sen, että myöskään lapsen etu ja hänen huoltajansa mielipide eivät välttämättä ole yhdenmukaiset. Kun jollain taholla on tarpeen selvittää lasten etua, on viranomaisvalvonta erityisen tärkeää, koska aikuista heikompana toimijana normaalit oikeussuojakeinot eivät ole lasten osalta kovin relevantteja. Esimerkiksi jos lasta ei ole kuultu, hän tuskin valittaa tuomioistuimeen. Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen käsittelemiä ratkaisuja, jotka liittyisivät lasten ja nuorten kuulemiseen tai osallistumiseen ei myöskään juuri löydy. Lapset ja nuoret eivät osaa käyttää olemassa olevia oikeusturvakeinoja. Mikäli heidän huoltajiensa näkemykset ovat ristiriidassa lapsen mielipiteen kanssa, eivät heidän vie lapsen mielipiteen ohittamisen perusteella asioita eteenpäin. (Kiilakoski, Nivala, Ryynänen, Gretscher, Matthies, Mäntylä, Gellin, Jokinen & Lundbom 2012, 254-255.)

3.3 Osallisuus-käsitteen määrittelyä

Lapsivaikutusten arvioinnin yhtenä tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten osallisuutta kirkossa (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus

2015, 5). Osallisuudelle ei ole olemassa yhtä ja jaettua määritelmää. Siitä voidaan kuitenkin erottaa kaksi eniten ja toisistaan poikkeavaa kategoriaa eli osallisuus sosiaalisena ja poliittisena toimintana. Käytännön toimissa nämä kaksi edellä mainittua kategoriaa saatetaan kuitenkin samaistaa näennäisen ongelmattomasti. Kun osallisuudesta puhutaan syrjäytymisen ehkäisynä, on kyse sen edellytyksenä olevien sosiaalisten suhteiden vahvistamisesta, kuten yhteisöllisyydestä ja ryhmäilmiöitä huomioivista työotteista. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 16–17.) Osallisuus vaikuttamisena puolestaan on vaikuttamisosallisuutta, kansalaisvaikuttamista ja poliittista osallisuutta, jonka tavoitteena on halu vaikuttaa, vaikuttamisen taidot sekä maailman muuttaminen parempaan suuntaan pienistä lähiympäristön muutoksista alkaen (Gretschel 2007, 246.).

Lapsivaikutusten arvioinnin ohjeistuksessa osallisuuden käsitteeseen sisällytetään molemmat edellä mainitut näkökulmat. Ohjeistuksen mukaan osallisuudella tarkoitetaan johonkin kuulumisen ja mukana olemisen tunnetta sekä mahdollisuutta vaikuttaa niihin asioihin, jotka ovat itselle tärkeitä. Tämän todesta ottaminen tarkoittaa, että lapsi ja nuori eivät ole kirkossa vain toiminnan kohteita vaan toimijoita. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 21.)

Osallisuudella on myös poliittinen ulottuvuus. Se onkin sanana läpäissyt politiikan kentän ja tullut hyväksytyksi käsitteeksi, mutta sitä ei olla tälläkään kentällä määritelty kovin täsmällisesti. Yhteiskunnallisen osallisuuskeskustelun motivaattorina voidaan nähdä huoli niin poliittisen osallistumisen vähenemisestä kuin yhteiskunnallisen syrjäytymisen kasvustakin. (Kiilakoski 2007, 10-11.) Ohjeistuksen mukaan perustelut lapsivaikutusten arvioinnille sekä lasten ja nuorten osallisuudelle löytyvät kirkon omista strategioista ja asiakirjoista. Niissä painotetaan osallisuuden kirkon luomista sekä kirkon jäsenyyden vahvistamista. Tavoitteena on, että kaikenikäisten seurakuntalaisten niin lasten kuin aikuistenkin jäsenyys voisi olla myös osallistumista toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä omien kykyjen käyttöönottamista. Ohjeistuksessa uskotaan, että osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuudet lisäävät lasten ja nuorten kiinnostusta yhteisiin asioihin. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa-ohjeistus 2015, 14.)

Osallisuus voidaan määritellä myös sen kautta, mitä se ei ole. Sen vastakohtia ovat välinpitämättömyys, osattomuus, syrjäytyminen ja vieraantuminen. Osattomuudella on tärkeä

henkilökohtainen ulottuvuus eli kokemus siitä, ettei ole tullut otetuksi huomioon. (Kiilakoski 2007, 11–12.)

Osallisuuden toteutumista arvioitaessa on huomioitava, että jos sen kohteena olevat henkilöt eivät tunne osallisuuden tunnetta, ei osallisuus ole toteutunut. Osallisuutta täsmentää empowerment-sanan suomenkieliset vastineet voimaantuminen ja valtautuminen. Ne kuvaavat osallisuuden tunteessa yhdistyviä elementtejä: tunnetta ja pystymistä. Yksilön on mahdollista tuntea pätevyyttä ja pitää omaa rooliaan yhteisössä merkittävänä. (Gretschel 2007, 245, 247.) Tarvitaan myös yhteisöä, jossa osallisuus on mahdollista ja jonka käytössä on erilaisia menetelmiä lasten ja nuorten osallistamiseen. Aidosti osallinen tilanne mahdollistaa yksilölle tilan, jossa hän voi tulla tunnustetuksi omana itsenään sekä oikeutettuna omaan identiteettiinsä ja arvokkuuteensa osana ympärillä olevaa perhettä tai sitä muistuttavaa yksikköä, ryhmää, yhteisöä, yhteiskuntaa tai ekosysteemiä. Tässä identiteetti sisältää sekä yksilöllisiä että sosiaalisia säikeitä eli vastaa kysymyksiin, kuka tai millainen olen sekä mihin ryhmiin kuulun. (Kiilakoski 2007, 13.)

Vaikka osallisuus on nostettu Suomessa poliittiseksi tavoitteeksi, on sen taustalla olevat lait ja niiden turvaamat lasten osallistumisen oikeudet ilmaistu verrattain yleisessä muodossa, mikä jättää paljon tilaa ja valtaa kuntakohtaisille tulkinnoille. Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet lähiympäristössään vaihtelevat ja ovat sidoksissa kunnan satunnaisiin tekijöihin, kuten viranomaisten tietoihin, taitoihin sekä asenteisiin lasten ja nuorten kanssa toimimisesta sekä yleisiin toimintakulttuureihin ja kunnan epävirallisiin verkostoihin. (Kiilakoski ym. 2012, 250.) Gretschel on todennut tutkimuksessaan nuorten osallisuuden toteutumisesta nuorisotilatoiminnassa, että erilaisten järjestelmien luomisesta on pitkä matka varsinaisen osallisuuden toteutumiseen. Järjestelmän toimimattomuus voi liittyä nuorisotalon, kunnallisen nuoriso- ja koko kunnan hallintokulttuurin sekä yleisesti vallan jakamisen vaikeuteen. Myös työntekijöiden ymmärrys osallisuuden merkityksestä nuorisotiloilla vaihtelee suuresti. Osallisuudesta on helppoa tehdä nuorisotyössä keskeinen funktio periaatteellisella tasolla, vaikka käytännön kasvatustyö todentuisikin osallisuuden vastaisena. (Junttila-Vitikka, Gretschel & Kiilakoski 2012, 191–195.)

Osallisuuteen liittyvien positiivisten mielikuvien varjolla osallistumisesta ei kuitenkaan saa tehdä lapsille ja nuorille velvollisuutta tai moraalista pakkoa (Kiilakoski ym. 2012, 264–266). Osallisuuteen liittyy myös suomen kielen sanan osallistaminen. Se on normatiivista toimintaa, jota tulisi tarkastella kriittisesti. Esimerkiksi suomalaisen nuorisotyöhön sisältyy laajalti oletus, että kaikkien nuorten tulisi integroitua samaan kulttuuriseen arvojärjestelmään tai –yhteisöön. Tällöin ei saisi kuitenkaan jättää pohtimatta tai avaamatta sitä, mikä tämä yhteisö on ja mille arvoille se rakentuu. (Horelli, Haikkola & Sotkasiira 2007, 218.)

Osallisuuden käsitteen määrittelyssä on riskinä joko liian kapea tai liian laava määrittely. Liian laajassa määrittelyssä osallisuus taipuu käsittämään melkein mitä vaan. Osallisuuden kapeassa määrittelyssä on uhkana se, että osallisuuden edistämisestä tulee lapsia ja nuoria tiettyyn osallistumismuottiin ja kyseenalaistamattomaan ihannekansalaisen malliin sopeuttavaa kasvatusta. Toisille tämä tarkoittaa yhä uusia itsensä kehittämisen ja muokkaamisen vaadetta kilpailuyhteiskunnan muiden samanlaisten vaateiden keskellä. Niille, jotka eivät halua tai voi asettua näihin kapeisiin raameihin, tämä merkitsee virallisten osallisuusareenoiden ulkopuolelle jäämistä. Tämän seurauksena voi olla passivoituminen tai toisaalta häiriköksi määrittymisen pyrkiessään vaikuttamaan omilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Tästä seuraa myös lasten ja nuorten välille epätasa-arvoa vaikuttamistaitojen kehittämisessä, sillä vaikuttamistoiminnassa mukana oleville lapsille ja nuorille kasaantuu vaikuttamiseen ja vastuunkantamiseen liittyvää pääomaa. Tässä kritiikissä on kuitenkin huomioitava, että toisaalta kaikille lapsille ja nuorille hajautettu valta ylläpitää aikuisten valtamonopolia. (Kiilakoski, Nivala ym. 2012, 249–250, 253–254.)

Mikäli osallisuus määritellään korostaen yksilön oikeuksia, tulisi sitä tarkastella myös velvollisuuksien ja vastuun näkökulmasta. Osallinen ihminen kantaa huolta ryhmän tai yhteisön toiminnasta. Jotta tätä vastuuta voi kantaa, myös tulee sitä saada. Osallisuutta voidaan tarkastella myös näkökulmasta, joka korostaa yhteisön jakamaa toimintavapautta ja yksilön vastuuta yhteisöstä. Tässä korostuu osallisuus kysymyksenä kuulumisesta johonkin itseään suurempaan yhteisöön, joka on valmis luottamaan yksilöön. Se on arvostettuna jäsenenä olemista ja sitä, että yksilön toimijuus otetaan vakavasti. Osallisuus onkin kuulumista ja vastuunkantamista sekä oikeuksia ja velvollisuuksia. Se on yksilön tunne ja yhteisön tila. (Kiilakoski 2007, 14.)

Osallisuutta edistäviä toimenpiteitä voidaan tarkastella myös kasvatuksellisena toimintana. Se vaatii toiminnan muuttamista sekä selkeää tavoitteellisuutta. Keskeistä on, että toiminnassa pyritään aidosti osallistavuuteen. Kasvatus voidaan nähdä prosessina, jossa sekä lapsi tai nuori ja hänen ympäristönsä vaikuttavat toisiinsa. Tässä on sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä ulottuvuuksia. Yksilön tasolla osallisuuden edistäminen voi luoda kuulumisen, omanarvon ja valtautumisen tunteita. Se vaatii onnistuakseen sitä, että luodaan osallisia puitteita ja kehitetään tilanteita, joihin ihmiset osallistuvat. Lasten ja nuorten osallisuus sekä osallinen yhteiskunta ovat yhteen kietoutuneita ilmiöitä. (Kiilakoski 2007, 17.)

Kurki puhuu sosiokulttuurisesta innostamisesta. Sillä tarkoitetaan ihmisten herkistämistä ja johdattamista yhteen sekä sellaisten kokemusten aikaansaamista, että ihmiset niiden vahvistamina uskaltaisivat vähitellen ilmaista itseään persoonallisesti yhä paremmin. Innostaminen on myös pedagoginen liike, jonka tavoitteena on saada ihmiset osallistumaan oman elämänsä ja yhteisöjensä elämän aktiiviseen ja tiedostavaan rakentamiseen. Sen rakenteissa on aina pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus, joiden avulla pyritään ihmisten yhteisölliseen sitoutumiseen sekä heidän persoonallisten arvojensa kehittymiseen. Ammatillisen työntekijän eli innostajan tehtävänä on olla osallistumisen mahdollistaja. Kirkkaana mielessä on myös pidettävä, että toiminnan on aina oltava avointa ja vapaaehtoista. (Kurki 2005, 344-346.)

Kiilakoski huomauttaakin, että osallisuus edellyttää toimintamahdollisuuksien antamista yksilölle. Se tarkoittaa vastuun ja vallan jakamista. Osallisena ei voi pitää tilannetta, jossa yksilöä kuunnellaan loputtomiin, mutta hänen mielipiteilleen ei anneta mitään merkitystä päätöksiä tehtäessä. Tämä tarkoittaa käytännössä hyvän tahdon lisäksi myös vallan jakamista. (Kiilakoski 2007, 14.)

Junttila-Vitikan, Gretschelin ja Kiilakosken mukaan esimerkiksi kunnallislain hengen mukainen, aktiivista kansalaisuutta tukeva nuorisotyö ei tavoita kaikkia kunnan nuoria. Haasteena tässä on niin, kuin muuallakin kunnan palveluntuotannossa, murtaa aikuisve-toista palvelujen suunnittelun tapaa, jossa työntekijät suunnittelevat toiminnan raameja

verrattain pitkälle. Katse tulisikin kääntää palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta asiakkaaseen eli lapseen tai nuoreen. (Junttila-Vitikka, Gretschel & Kiilakoski 2012, 189–190.) Osallisuuden eteen täytyy nähdä vaivaa. Usein on helpompi päättää ja jakaa työt työntekijöiden kesken ja ajatella osallistujien puolesta, mitä he kaipaavat ja mistä ovat kiinnostuneita. Vaikka lopputuloskin olisi melkein sama, kuin lasten ja nuorten kanssa yhdessä tekemällä, on osallistujien kokemus erilainen. (Hakkarainen 2010, 295-296)

Lapset ja nuoret ovat monella tavoin marginaalissa. He eivät saa äänestää, heillä ei ole samanlaista taloudellista valtaa kuin aikuisilla, eikä heidän ikäryhmänsä edustajia ole virallisilla johtopaikoilla, eivätkä he myöskään pääse käyttämään epävirallisia vaikuttamisen kanavia. (Kiilakoski, Nivala ym. 2012, 251.) Seurakuntavaalien äänioikeusiän alentaminen 16 ikävuoteen lisää hieman useamman nuoren mahdollisuuksia vaikuttaa. Toisaalta ehdolle luottamuselimiin eli todellisiin vaikuttamisen paikkoihin, he eivät ole oikeutettuja. Ja edelleen ilman äänioikeutta on suuri joukko lapsia ja nuoria. Taloudellista valtaa heillä ei myöskään ole.

3.4 Lasten ja nuorten osallisuus kirkossa

Kirkkohallitus ja seurakunnalliset palvelujärjestöt toteuttivat vuosina 2009–2011 Tyttöjen ja Poikien oikeudet kirkossa -hankkeen. Sen päämäärinä olivat lasten ja heidän kotiensa hyvinvoinnin tukeminen sekä lapsilähtöisen ja lapsiystävällisen kirkon sekä yhteiskunnan rakentaminen. Hankkeen taustalla ollut kansallinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma edisti valtiovallan, kuntien, kansalaisjärjestöjen ja kirkon verkostoitumista lasten ja nuorten edun ja osallisuuden vahvistamiseksi. Yksi neljästä osahankkeesta oli Näyn & kuulun -hanke (2010–2011), joka jatkoi tyttöjen ja poikien osallisuuden juurruttamista seurakuntien käytäntöihin sekä lapsivaikutusten arvioinnin vakiinnuttamiseksi kirkolliseen päätöksentekoon. (Nurmi & Rantala 2011, 152, 158.)

Kohtaamisen kirkko - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnallinen suunta vuoteen 2020 -julkaisussa korostetaan kirkkoa kohtaamisen yhteisönä. Sen mukaan kirkon tulisi tukea ihmisen henkistä ja hengellistä kasvua sekä kristillisen identiteetin vahvistu-

mista. Erityisesti huomiota tulisi kiinnittää kouluikäisiin ja aikuisiin. Esimerkiksi jumalanpalvelusten tulisi olla vieraanvaraisia, saavutettavia ja sopivia kaiken ikäisille. Seurakuntalaisten tulisi osallistua niiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Erityiskysymyksenä on mainittu, miten lasten osallisuutta jumalanpalveluselämässä tuetaan sekä ketkä osallistuvat jumalanpalvelusten suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Kohtaamisen kirkko 2014, 4, 19.)

Kohtaamisen kirkko -asiakirjan mukaan osallisuus kuuluu kirkon olemukseen aina ja kaikkialla. Se muistuttaa seurakunnasta Kristuksen ruumiina, jonka jäsen on kokonaisuuden kannalta välttämätön, vaikkakin erilainen kuin muut jäsenet. Uudistuvan seurakunnan tulee kuitenkin tunnistaa, että totutut tavat ja vanha tapa ymmärtää jäsenyys eivät riitä muuttuvassa maailmassa. Kohtaamisen kirkko -asiakirja haastaa seurakunnat pohtimaan, miten seurakuntalaiset voivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä saavat kykynsä käyttöön. Osana tätä pohdintaa on erityisesti se, millaista tukea lasten ja nuorten osallisuus sekä kasvu seurakunnan jäsenenä saavat sekä mitkä ikäryhmät osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Kohtaamisen kirkko 2014, 24–25). Lähtökohtaisena ajatuksena tulisi olla lapsena oleminen tässä ja nyt sekä se, että lapsen suhde Jumalaan ovat tärkeämpiä kuin se, mitä lapsesta mahdollisesti joskus tulee. (Lapsi on osallinen 2008, 28.)

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelman mukaan kokonaisvaltaiseen kasvatustajatteluun liittyy ymmärrys lapsen osallisuudesta. Tämä osallisuus on aktiivista ja turvallista mukanaoloa seurakunnassa. Lapsuutta ja lapsia arvostavassa kirkossa edistetään lasten toimintaa seurakunnassa ja lasten roolia aktiivisina hengellisinä toimijoina. Lasten osallisuutta sekä samalla positiivista minäkuvaa katsotaan voitavan lisätä ohjaamalla lapsia oman mielipiteen ilmaisuun ja yhteisöllisyyteen. Toimiminen elinympäristön puolesta kehittää lapsen taitoja ymmärtää asioihin vaikuttamista. (Lapsi on osallinen 2008, 32.)

Osallisuutta pohdittaessa on syytä miettiä, onko lapsi tai nuori osallinen vain osallistessaan johonkin toimintaan. Kun on kyseessä seurakunta, tulisi osallisuuden vahvistaminen ulottaa koskemaan myös passiivisten joukkoa ja vahvistettava kaikkien jäsentensä osallisuutta. (Kukkasniemi & Kukkasniemi 2010, 173.) Osallisuus seurakunnassa sisältää iän mukaista vastuuta oman, toisten ja koko yhteisön toiminnasta sekä tulevaisuudesta. Tämä

vahvistaa sitoutumista kirkkoon ja sen toimintaan. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 20–21.)

Taavitsainen on tutkinut lapsen edun ja osallisuuden kehittymistä sekä kehittämistä seurakunnissa työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimus on toteutettu määrällisin menetelmin, mutta sen vastausprosentti on jäänyt aika pieneksi eli 11 %, mikä vaikuttaa huomattavasti tutkimuksen reliabiliteettiin. (Taavitsainen 2012, 1, 29–30.) Taavitsaisen tutkimuksen vastaajista (N = 185) 76 % kertoi, että heidän työskentelyseurakunnissaan oli satunnaisia tilaisuuksia, joissa lapsilla tai nuorilla oli mahdollisuus vaikuttaa. Vain 8 % vastaajista kertoi, että lasten tai nuorten kuuleminen oli säännöllistä. (Taavitsainen 2012, 45.) Kun ottaa huomioon vastausaktiivisuuden, voi olettaa, että kyselyyn todennäköisimmin vastasivat ne, joille osallisuus oli tuttu ja jotenkin ajankohtainen. Uskoisin, että mikäli vastausprosentti olisi ollut kattavampi, olisivat nämä prosenttiluvut olleet pienempiä.

3.5 Lasten ja nuorten mielipiteet päätöksenteon osana

Kirkkojärjestyksen säännös ei velvoita selvittämään lasten ja nuorten mielipiteitä lapsivaikutusten arvioinnin yhteydessä. Kuitenkin lapsivaikutusten arvioinnin ohjeistuksen mukaan lapsen ja nuoren kannalta parasta ratkaisua ei voida selvittää olematta kiinnostuneita heidän omista näkemyksistään. Lapsilla ja nuorilla katsotaan olevan oman elämänsä asiantuntijoina sellaista tietoa, jota aikuisilla ei ole. Tämän takia arvioinnissa lapsivaikutuksista tarvitaan lasten ja nuorten osallistumista, vaikka lopullinen päätös poikkeaisikin heidän näkemyksistään. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 10)

Karlsson myös korostaa lapsinäkökulmaisen tiedon tärkeyttä lasten kanssa työskennellessä. Tämän tiedon analysoiminen on tutkijan tehtävä. Hän pitääkin yhtenä lasten kanssa työskentelevän ammattilaisten perustehtävistä sen selvittämistä, miten toimivat ja ajattelevat ne lapset, joiden parissa ammattilainen toimii sekä miltä vallitseva toimintakulttuuri näyttää lapsen silmin. Lapsia koskevaa päätöksentekoa ei voi tehdä taitavasti, jollei selvitä kaiken ikäisten lasten näkökulmia ja toimintatapoja. Yleisesti tarvitsemme kokoavaa, moninäkökulmaista ja yhteisöllistä tarkastelutapaa. Pätevien lapsipoliittisten päätösten

tekemiseksi tarvitaan lasten tietoa. Myös ongelmakeskeinen puhetapa ja käsitykset lapsesta on tiedostettava. (Karlsson 2012 b, 277.)

Seurakuntien lapsivaikutusten ohjeistuksessa puhutaan sekä osallisuudesta että lapsiystävällisestä seurakunnasta. Sen mukaan lapsiystävällisen seurakunnan toimintakulttuurin keskeisiä asioita ovat vuorovaikutus, kaikenikäisten seurakuntalaisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet. Niihin kuuluvat myös lasten edun ensisijaisuus päätöksenteossa sekä niin lasten ja nuorten kuin lapsuuden ja nuoruudenkin kunnioittaminen Lapsiystävällisessä seurakunnassa lapsilta ja nuorilta pyydetään säännöllisesti palautetta ja annetaan heille mahdollisuus olla mukana uuden ideoimisessa. Heidän huomioidaan myös viestinnässä. Lisäksi heillä on oltava mahdollisuus tehdä itsenäisiä päätöksiä heille tärkeissä asioissa. Aikuisten tehtävänä on miettiä, minkälaisissa asioissa ja miten tämä voisi olla mahdollista sekä antaa tarvittaessa apua ja tukea lapsille ja nuorille heidän ajatustensa ilmaisemiseen. Lapsiystävällisyyden toteutuminen edellyttää kirkossa niin ajattelu- kuin toimintatapojen ja työn rakenteiden muutosta, mikä vaatii aikaa. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 20–21.)

Alanen on sitä mieltä, että mikäli lapsuutta katsotaan ainoastaan sosialisointinäkökulmasta, heikkoudeksi muotoutuu näkemys lapsista vain tulevaisuuden aikuisina. Sen sijaan lapsuus tulisi käsittää aiempaa laaja-alaisemmin, jolloin se ei ole vain valmistautumista yhteiskuntaelämään ja siinä toimimiseen, vaan on yksi tapa osallistua yhteiskuntaelämään. Lapsuuden sosiologian vahvistuminen on auttanut myös näkemään, että lasten ansiot eli heidän osaamisensa, tekemisensä ja vaikutuksensa eivät rajoitu pelkästään perheen ja muiden mikroympäristöjen suhteisiin. Niillä on myös yhteyksiä yhteiskuntaelämän muille alueille, taloutta, politiikkaa ja kulttuuria myöten. (Alanen 2009, 17–20.) Ohjeistuksen mukaan lasten ja nuorten mielipiteiden selvittäminen voidaan tehdä monella tavalla. Siinä voidaan hyödyntää aikaisempia kyselyjä ja selvityksiä tai tehdä uusi. Aikuisen kiinnostus lasten ja nuorten näkemyksiä kohtaan viestittää lapsille ja nuorille sitä, että heitä arvostetaan ja heidän näkemyksillään on merkitystä. Tämän takia heidän näkemyksensä huomioiminen on tärkeää kaikessa seurakunnan toiminnassa. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 10, 18–19.)

Käytännössä mielipiteitä voidaan selvittää esimerkiksi seurakunnan toiminnan yhteydessä kouluyhteistyössä tai avoimena kyselynä esimerkiksi seurakunnan verkkosivuilla. Silloin nekin lapset ja nuoret, jotka eivät aktiivisesti osallistu toimintaan, voivat ilmaista mielipiteensä. Lasten mielipiteiden selvittäminen voi tapahtua tarvittaessa myös lasten ja vanhempien yhteistyönä etenkin pienten lasten osalta. Mielipiteiden selvittämisen tulee ajoittua vaiheeseen, jossa se voi vielä vaikuttaa päätöksen valmisteluun. Siinä on huomioitava lapsen ja nuoren ikä sekä valittava ikäkauteen sopivat menetelmät. Osallistumisen on oltava heille mielekästä ja vapaaehtoista. On huolehdittava myös siitä, että lapset ja nuoret saavat riittävästi tietoa päätöksentekoprosessista ja omasta roolistaan siinä. (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 10, 18–19.) Kiilakosken mukaan lasten ja nuorten mielipiteen kuulemisessa tuotava näkyviin se, miten nämä mielipiteet on huomioitu. Lapselle tulisi niin yksilönä, kuin osana ryhmää perustella päätös ja kertoa, millä tavalla hänen näkemyksensä on huomioitu. (Kiilakoski, Nivala ym. 2012, 256.)

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Lapsinäkökulmainen tutkimus

Lapsivaikutusten arvioinnin ohjeistuksessa nähdään, että lapsilla ja nuorilla on oman elämänsä asiantuntijoina sellaista tietoa, jota aikuisilla ei ole (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 10). Menetelmällisesti tätä lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämistä ei kuitenkaan käsitellä kovinkaan perusteellisesti, joten tarkastelen sitä lapsinäkökulmaisen tutkimuksen kannalta.

Niin kutsuttu uusi lapsuudentutkimus on monitieteinen yhteiskunta- ja kulttuuritutkimuksen alue. Sen pyrkimys on lasten ymmärtäminen niin yhteiskuntiensa kuin yhteisöjensä jäsenenä ja toimijoina sekä lapsuuden ymmärtäminen osana yhteiskuntaa ja sen rakenteita ja kulttuuria. (Alanen 2009, 9.) Lapsitutkimusta voidaan pitää yleiskäsitteenä. Osassa lapsi- ja lapsuudentutkimusta tarkastellaan myös lasten tuottamaa tietoa sekä heidän näkökulmiaan. Tähän tarvitaan käsitettä lapsinäkökulmainen tutkimus. (Karlsson 2010, 124.)

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen taustalla on ihmis- ja tiedonkäsitys, joka korostaa, että kaikilla ja kaikenikäisillä on omaa, heille ominaista sekä mielenkiintoista tietoa (Karlsson 2012 b, 257). Lapsilla on tämän päivän lapsuudesta kokemuksia, joita muilla ikäluokilla ei ole. He voivat tuoda esiin yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa. Lapset tarkastelevat elämän ilmiöitä omista näkökulmistaan, joiden kautta he saattavat paljastaa jotakin yleistä vallitsevista diskursseista ja kulttuurisista käytännöistä. Lapset tulisi siis nähdä erityisinä, suojelua tarvitsevinä aktiivisina toimijoina ja osallistuvina vaikuttajina omassa elämässään, vaikka heille helposti tarjotaankin passiivisen vastaanottajan roolia. (Karlsson 2010, 125.) James ja James määrittelevät lapsikeskeisen tutkimuksen sellaisena, jossa lapset eivät ole objekteja vaan toiminnan subjekteja. Lapsuuden tutkimuksen ydin on, että ilman sitä tietämyksemme lasten elämästä olisi huomattavasti köyhempää. (James & James 2008, 17-19.)

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa nähdään lasten toiminnan sidonnaisuus toimintaympäristöön, paikkaan, aikaan sekä toisiin toimijoihin ja näiden intentioihin. Tutkimuksen tarkastelun kohteeksi nousevat myös vuorovaikutus aikuisten kanssa sekä laajemmat kontekstit. Tarkastelun lähtökohtana on lapsen elämä ja lapsuus kokonaisvaltaisina ilmiöinä, minkä seurauksena tutkimusala on luonteeltaan tieteidenvälistä ja poikkitieteellistä. (Karlsson 2012, 24.)

Lapsinäkökulmaista tutkimusta tehtäessä aineistoa voivat tuottaa niin aikuiset, kuin lapsetkin. Välineitä sen tuottamiseen on useita. Jotkut tuottamisen tavat mahdollistavat lapsinäkökulman esiintulon, ja jotkut estävät sen. Olennaista tässä on menetelmien käyttötapa ja tutkimusorientaatio. Tutkijaorientoituneessa tavassa johdattelemalla ja kyselemällä pyritään saamaan vahvistusta tutkijan oletuksille. Tästä poikkeava orientaatio on narratiivinen ja kertomiseen keskittyvä, johon liittyy lapsen kuuntelua ja vastavuoroisuutta. Tutkimuskysymyksen muotoilu on erittäin tärkeää, sillä se suuntaa tutkimuksen jokaista vaihetta, vaikka sitä hiotaan ja tarkennetaan tutkimusprosessin aikana. (Karlsson 2012, 44–46.)

Lapsikeskeinen tutkimus ei ole vain tutkimuksen tekemistä lapsista, vaan siinä täytyy hyväksyä koko tutkimusprosessin ajan menetelmät, jotka arvostavat lasta itsenäisenä tutkimukseen osallistujana, jolla on omat oikeutensa. Siinä lapset eivät ole vain yksilöitä, joilla on jotakin sanottavaa, vaan tämä tutkimus mahdollistaa myös lasten näkökulmien ja kannottojen esiintuomisen. (James & James 2008, 17–19.) Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tulee etsiä niitä metodeja ja käytäntöjä, joiden kautta pystyy hahmottamaan sitä, mihin lapset kiinnittävät huomiota ja mitä he pitävät tärkeänä. Jotta olisi mahdollista päästä lasten näkökulmasta relevanttiin tutkimustietoon, on tutkimustilanteen oltava lapselle luonteenomainen. Lapsen on voitava kokea, että tutkija on kiinnostunut siitä, mitä hän ajattelee. Kyse on tutkijan orientaatiosta ja siitä, miten tilanne tutkijan ja tutkittavan välille muodostetaan. Tutkijan tehtävänä on järjestää sopiva tilanne lapsen kuulemiselle, löydettävä heille luontaisia tapoja ilmaista ja tuoda esiin ajatuksiaan sekä huomata hänen viestinsä. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa ei ole kysymys siitä, osaavatko lapset kertoa, vaan siitä osaammeko tutkijoina todella kuunnella lapsia ja heidän viestejään. Myös se, miten osaamme käsitellä saamaamme tietoa, on ratkaisevaa. (Karlsson 2010, 46, 123, 130–133.)

Tutkimuksen lapsinäkökulmaisuus ei vähennä aikuisten, kuten ammattilaisten ja vanhempien, tuottamaa tietoa ja osaamista. Julkisen keskustelun ajankohtaiset painotukset, näkökulmat ja aikaisemmat tutkimukset luovat usein pohjan tutkijan käsitykselle siitä, mitä olisi tarpeellista tutkia. Yleisesti käytetty diskurssi ohjaa tapaa ymmärtää lapsia ja lapsuutta sekä näin luo lähtötilanteen tutkimusaiheen valintaan ja tutkimuskysymyksen muotoiluun, aineistotyyppin valintaan ja analyysityökalujen muokkaamiseen. (Karlsson 2012 b, 276–277.)

4.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Oman kokemukseni mukaan seurakunnan työssä on yleisesti haasteena palautteen kerääminen ja sen huomioiminen työn kehittämisessä. Monesti arjessa huomaa, että lasten, nuorten, heidän vanhempiansa ja muiden seurakuntalaisten mielipiteistä kyllä puhutaan, mutta nämä havainnot perustuvat yksittäisiin mielipiteisiin sekä kohtaamisiin. Niiden eteenpäin vieminen sekä toiminnan suunnittelun tukena käyttäminen on kuitenkin satunnaista ja yksittäisen työntekijän oman subjektiivisen käsityksen seulomaa.

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on tällä hetkellä hyvin ajankohtaisena aiheena lapsivaikutusten arviointi, jota on esitelty aikaisemmin tässä työssä. Lapsivaikutusten arvioinnin yhtenä tavoitteena on lasten osallisuuden sekä lasten mielipiteiden huomioimisen vahvistuminen kirkon toiminnassa (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 2015, 5). Lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisessä on mielestäni haasteena, että ne voivat pahimmillaan uusintaa ja edistää aikuislähtöisyyttä. Karlssonin mukaan, jos lapsilta lähdetään kysymään jotakin tarkoituksena selvittää heidän näkökulmiaan tutkimusaiheesta, nousee lapsilla pintaan ne kokemukset, joita heillä on vastaavista tilanteista. Opetuksessa ja kasvatuksessa on yleensä se tilanne, että aikuisella on määräävä asema ja he esittävät lapsille kysymyksiä, joihin odottavat ennalta määrättyjä vastauksia. (Karlsson 2012, 44–45.) Vaarana mielestäni on, että lapset ja nuoret vastaavat syystä tai toisesta mielipiteitä selvitetessä niin, kuin luulevat aikuisten toivovan heille vastattavan. Näin lasten ja nuorten ääni jää kuulematta ja osallisuus toteutumatta.

Näistä lähtökohdista heräsi kiinnostus saada kerättyä lasten mielipiteitä seurakunnasta. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tavoitellaan lapsen näkökulmia ja osallistetaan lapset myös tiedon tuottamiseen. Lapsinäkökulman pitäisi näkyä koko tutkimusprosessin ajan eli tutkimustehtävän ja -kysymysten muotoilussa, aineiston tuottamisessa, tutkimusmenetelmän valinnassa, analyysissä ja johtopäätösten tekemisessä. Lapsinäkökulmaisuuksia pyritään soveltamaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. (Karlsson 2012, 22 – 24.)

Eräs tämän tutkimuksen haasteista oli löytää sopiva joukko lapsia, joilta aineistoa voisi kerätä. Tutkimuksen liittyminen seurakunnan työhön tarkoitti, että lapsilla pitäisi olla joku käsitys siitä, mistä puhutaan. Toisaalta tavoite uusien näkökulmien ja ajatusten tuottamisesta houkutteli pohtimaan kohdejoukkoa aktiivisten seurakuntatoimijoiden ulkopuolelta. Tutkittavien lapsien tuli myös olla jollain tavoin saavutettavissa ja motivoitavissa osallistumaan tutkimukseen.

Kesällä 2014 yritin kerätä aineistoa kesäleireille osallistuvilta lapsilta. Leirejä oli kaksi, joista toinen oli seuraavana syksynä 1.–3. -luokkalaisille sekä toinen 4.–8. -luokkalaisille. Lapset piirsivät ryhmissä siitä, millaista toimintaa seurakunnan pitäisi järjestää juuri heidän ikäisilleen lapsille ja mitä he itse haluaisivat tehdä. Piirtämisen jälkeen pyysin lapsia kertomaan omista kuvistaan. Osoittautui, että leiriympäristö oli hankala aineistonkeruulle. Lapsia oli vaikea saada motivoitua haastatteluun, sillä leirillä oli niin paljon muuta mielenkiintoista tekemistä. Esimerkiksi pienempien leirillä paikalla oli 34 lasta sekä 7 isosta. Melkein kaikki piirsivät ja 12 lasta halusi kertoa kuvistaan. Lasten haastattelut olivat lyhyitä, pisimmillään noin kolmen minuutin mittaisia. Piirtämistilanne oli leirillä rauhaton. Isompien leirillä lapset eivät motivoituneet piirtämiseen, eivätkä haastatteluun juuri ollenkaan. Tutkimuksen kannalta olisi ollut parempi, että piirtäminen ja haastattelu olisi limitetty jollain muulla tavoin leirielämän lomaan. Tämä osoittautui kuitenkin haastavaksi tai jopa mahdottomaksi, koska toimin itse sekä leirin työntekijänä että tutkimuksen aineiston kerääjänä. Lapset olivat kuitenkin tulleet ensisijaisesti kesäleirille eivätkä osallistumaan tutkimukseen. Tämä vaihe prosessia muodostui siten tärkeäksi osaksi omaa kehittymistäni lasten haastattelijana ja antoi käytännön kokemusta siitä, mitä pitää ottaa huomioon heiltä aineistoa kerätessä.

Valitsin tutkimuskohteekseni kerhossa käyvät lapset, koska kerhotyö on Espoonlahden seurakunnassa suosittua. Yhteistyö kerhonohjaajien kanssa on mielestäni myös toimivaa. Koska kerhot kokoontuvat viikoittain ajattelin, että tarvittaessa olisi mahdollista laajentaa haastateltavien määrää uusilla kerhoilla. Pohdin, että tutkimuksen tekeminen olisi mahdollista rakentaa kerhon muun toiminnan oheen. Lisäksi kerhoon voin mennä ylimääräisenä henkilönä, jolloin minun ei tarvitse keskittyä kerhon ohjaamiseen liittyviin tekijöihin.

Tyttöjen ja poikien työn ikäryhmä 7-14-vuotiaat on hyvin laaja. Espoonlahden seurakunnassa siihen kuuluvat jo esikouluikäiset eli 6-vuotiaat. Päädyin rajaamaan tutkimuksen koskemaan esi- ja 1.-2. -luokkalaista eli n. 6-9 -vuotiaita lapsia. Tämä siksi, että edellä kerrotun kesäleirillä kertyneen kokemuksen mukaan, tätä ikäluokkaa oli helpompi saada innostumaan tutkimukseen osallistumisesta.

Jotta tutkimukseni kohteena olevien lasten olisi mahdollista käsittää tutkimuksen tarkoitus, päädyin rajaamaan aiheen konkreettiseen toimintaan eli mielipiteisiin, jotka koskivat seurakunnan kerhoja. Opinnäytetyöni tavoitteena on antaa puheenvuoro ja kuulluksi tuleminen mahdollisuus lapsille sekä kerätä lasten mielipiteitä toiminnan suunnittelua varten. Samalla haluan tutkia myös sitä, miten lapsivaikutusten arviointiin sisältyvä lasten kuuleminen voisi tapahtua. Tutkimukseni tarkoitus ei ole kerätä kattavaa tietoa siitä, mitä lapset ajattelevat, vaan laajentaa aikuisnäkökulmaista ajattelua lapsinäkökulmaiseen. Tavoitteenani on saada lapsilta ajatuksia, joita meille aikuisille ei ehkä ole tullut mieleenkään.

Tarkemmat tutkimuskysymykset tässä tutkimuksessa ovat:

1. Mitä lapset toivovat seurakunnan kerhotyöltä? Mikä on heille siinä tärkeää? Mitkä asiat he kokevat mieluisina?
2. Millaisia kerhoja lapset toivovat? Millaisia asioita he toivoisivat kerhossa tehtävän?
3. Lisäksi edellä mainittujen tutkimuskysymysten ohella kiinnitän huomiota lapsinäkökulmaisen tutkimuksen käyttökelpoisuuteen lasten seurakunnan toimintaan liittyvien mielipiteiden selvittämisessä.

4.3 Lapsinäkökulmaisuuuden huomioiminen aineiston keruussa

Lapsinäkökulmainen tutkimusaineiston keruu voidaan jakaa neljään eri kategoriaan. Sitä voidaan saada suoraan informanteilta välillisesti, tai se voi olla osa eletyssä nykyhetkessä syntynyttä aineistoa. Aineistona voivat toimia lasten tuotokset, kuten kertomukset, kirjoitelmat, rakennelmat, esitykset, valokuvat tai piirustukset. Edellä mainitut voivat olla osa normaalia toimintaa tai tutkimustarkoitukseen erikseen tehtyjä. Kolmas kategoria ovat lasten kanssa toimintaa ohjaavat asiakirjat, jotka ovat aikuisten tuottamia. Ja neljännen kategorian muodostavat jatkuvasti syntyvä julkinen tieto, kuten tiedotusvälineiden välittämä materiaali tai internet-keskustelut, jotka myös ovat usein aikuisten tuottamia. Aineiston tuottamisen tapoja voi myös yhdistää. (Karlsson 2010, 127.)

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan haastattelu on tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä joustava, moniin lähtökohtiin ja tarkoitukseen sopiva menetelmä (Hirsjärvi & Hurme 2009, 14). Karlsson kuitenkin huomauttaa, että lapsinäkökulmaisen tutkimuksen haasteena on se, että tutkimuskäytännöt on pääasiassa kehitetty aikuisille luontaisten toimintatapojen ehdoilla. Kriittinen kohta tässä on se, että lapsi toimii haastattelutilanteessa usein aika eri tavoin kuin aikuinen. Aikuinen kertoo usein laajasti aiheesta, kun taas varsinkin pieni lapsi keskittyy vastaamaan kirjaimellisesti siihen kysymykseen, joka hänelle esitetään. (Karlsson 2010, 125, 128.)

Toimivan haastattelutekniikan haltuunotto ja tilan antaminen haastateltavan näkemyksille on aina haastavaa, mutta lasten kanssa tämä vielä korostuu. Haastattelutilanteessa vaikuttavat niin tutkijan odotukset, kuin kulttuurissa ja yhteiskunnassa vallitsevat arvostukset sekä aikuisten yleinen taipumus toimia lasten kanssa kasvattavasti ja opettavasti avoimen kuuntelun sijaan. Lapset ovat myös taitavia aistimaan aikuisten odotukset ja kiinnostuksen kohteen ääneen sanottujen sanojen takana. Odotuksia tulkitaan niin haastattelijan ilmeistä, äänenpainoista kuin niistä asioista, mihin aikuinen tarttuu ja mitkä hän sivuuttaa lapsen puheesta. Myös haastattelijan tietoinen tai tiedostamaton johdattelu rajaavat sitä asiaa, johon lapsi kokee voivansa vastata. (Karlsson 2010, 128–129.) Lasten haastattelun voi rinnastaa kulttuureja vertaileviin tutkimuksiin, joissa tutkija saattaa helposti siirtää omat arvonsa ja toimintatapansa muihin kulttuureihin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 130.) Lapsia haastateltaessa on myös huomioitava, että valtaero on koko ajan läsnä ja että

haastattelutilanne saattaa muotoutua koulumaiseksi eli opettaja-oppilassuhteen kaltaiseksi. Tällöin lapsi alkaa antaa vastauksia, joiden olettaa olevan kysyjän mielestä oikeita. (Nieminen 2010, 37.)

Lapsen keskustellessa aikuisen kanssa syntyy helposti tilanne, että aikuinen ottaa aloitteentekijän ja johdattelevan kyselijän osan. Vaikka tutkijalla olisikin aitoja kysymyksiä, joihin hän haluaisi saada vastauksen, ovat näiden kysymysten aihepiirit kysymyksen asettelijan tekemiä hänen valta-asemastaan käsin. Lapsella saattaisi olla joku muu tärkeämpi asia, jota aikuinen ei tule ottaneeksi esiin. (Karlsson 2012, 45.)

Kalliala puolestaan vertaa lasten haastattelemista sieniretkeen. Jos haluaa hyvän sadon, on syytä pitää kiinni pääsuunnasta eksymisen välttämiseksi, mutta samalla on oltava valmis poikkeamaan. Voi olla hyvä valita reitti etukäteen, mutta usein on myös keksittävä uusia ja oltava valmis seuraamaan lasten osoittamia pieniä polkuja. Jos etsii vain etukäteen päättämäänsä, ei voi löytää kuin sen, jolloin samalla valtaosa herkullisista ja syötäväksi kelpaavista sienistä jää metsään. Osan lajinmäärityksistä voi tehdä vasta kotona. (Kalliala 1999, 73.)

Pohtiessani sopivaa aineiston keruumenetelmää tutkin saduttamisen mahdollisuutta. Sadutuksessa sadutettavaa pyydetään kertomaan satu tai tarina valitsemastaan aiheesta. Saduttaja kirjaa tarinan, minkä jälkeen hän lukee sen ääneen. Sadutettava saa vielä muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluaa. (Karlsson & Riihelä 2012, 175–176.) Karlsson korostaa, että sadutuksessa on haluttu muuttaa aikuisten ja lasten välisen vuorovaikutuksen yksisuuntaisuutta, sillä monesti aikuiset kysyvät ja lapset vastaavat. Tällöin lapsille tärkeät asiat saattavat jäädä käsittelemättä. Sadutuksesta on olemassa myös aihesadutuksen muoto, jossa lasta tai muuta sadutettavaa pyydetään kertomaan jostain tietystä aiheesta. Tälläkin saatetaan viestittää lapselle, että aikuinen on tehnyt valmiiksi rajatun tehtävän, johon haluaa myös tietyn vastauksen. Saduttamisen kautta pyritään kuitenkin luomaan uutta toiminnan kulttuuria, ja se onnistuu sen kautta, että lapsi saa säännöllisesti kokea, että myös hänen ajatuksiaan hänen valitsemistaan aiheista halutaan todella kuunnella. Karlsson on sitä mieltä, että vasta useiden sadutuskertojen jälkeen lapsia voi saduttaa eri aihepiireistä. (Karlsson 2014, 257–258.)

Pohdin pitkään edellä mainittuja lasten haastatteluun liittyviä ongelmia. Sadutusmenetelmän käyttämisen hylkäsin, koska se ei ollut minulle valmiiksi tuttu metodi, enkä ole säännöllisesti tekemisissä minkään lapsiryhmän kanssa, jossa olisin voinut saduttaa pitkäjänteisemmin ja siirtyä aihesadutukseen. En halunnut lähteä soveltamaan tätä metodologia, joka olisi voinut olla ”väkivaltaista” metodille itselleen. Koska lasten näkökulman huomioiminen alakouluikäisten parissa seurakunnassa on jäänyt tutkimatta päädyin siihen, että pyrin tässä tutkimuksessa saamaan konkreettisempaa ja tarkempaa tietoa lasten näkemyksistä. Sadutuksesta halusin kuitenkin säilyttää lähtökohdan ja tavoitteen, että pyrin viestittämään lapsille, etten ole tullut kysymään mielipidettä johonkin tiettyyn kerhossa olemiseen liittyvään asiaan. Tämä tavoitehan liittyy myös yleisesti lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen.

4.4 Tutkimusluvut ja tutkimukseen suostuminen

Tutkimuksen etiikkaa täytyy tarkastella jo tutkimusaiheen valinnasta lähtien. Tutkimuskohteen tai -ongelman valinnassa täytyy kysyä, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 24.) Jouduin pohtimaan moneen otteeseen, miksi haluan tutkia valitsemaani aihetta ja miksi lasten äänen kuuluviin saattaminen on vaivan arvoista. Monia erityiskysymyksiä liittyi myös siihen, että tutkimuksen kohteena olivat alaikäiset lapset.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamien ohjeiden mukaan ihmistieteissä luotettavan tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluu tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, i.a.). Suomen lainsäädäntö on epäselvä siltä osin, kuka saa päättää lapsen osallistumisesta tutkimukseen silloin, kun kyseessä ei ole lääketieteellinen tutkimus, josta on tarkat säännökset. Käytännössä on kuitenkin katsottu, että lapsen osallistuminen tutkimukseen on niitä henkilökohtaisia asioita, joista huoltaja lain mukaan päättää eli lähtökohtaisesti alle 18-vuotiaiden tutkimiseen tarvitaan huoltajien suostumus. Yleensä suostumuksen hankkimisessa lähdetään siitä, että riittää, kun huoltajia informoidaan etukäteen tutkimuksesta, jolloin he voivat halutessaan kieltää lapsen osallistumisen. (Niemi 2010, 33, 35.)

Tässä tutkimuksessa tutkimuslupa haettiin Espoonlahden seurakunnan kirkkoherralta. Kerholaisten huoltajia tiedotettiin sähköpostitse (Liite 1). Sähköpostin tavoitavuutta parannettiin vielä tekstiviestillä, jossa kerrottiin huoltajille, että he ovat saaneet tutkimukseen liittyvää sähköpostia (Liite 1). Mikäli sähköpostiosoitetta ei ollut saatavissa, lähetettiin vastaavat tiedot kirjeitse. Viestissä kerrottiin lasten mielipiteiden keräämisestä kerhon aikana sekä siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista. Mikäli vanhemmat eivät halunneet, että heidän lapsensa osallistuisivat tutkimukseen, pyydettiin siitä ilmoittamaan sähköpostitse tutkijalle. Yhtään asiaan liittyvää sähköpostiviestiä ei tullut.

Yleisesti tutkimuksen lähtökohtana on, että siihen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. Vanhempien luvan lisäksi tarvitaan lapsen oma suostumus, mikä on johdettavissa perustuslain mukaan kaiken ikäisille kuuluvasta itsemääräämisoikeudesta. Nieminen näkee, että huoltajan suhtautuessa kielteisesti ei lapsen omalla suostumuksella ole enää merkitystä. Käytännössä on kuitenkin epäselvää, minkä ikäiseltä lapselta voidaan pyytää oma suostumus ja miten se tulee tehdä. Joka tapauksessa lapsen tulee ymmärtää, mistä asiasta tutkimuksessa on kyse. (Nieminen 2010, 35.) Toisaalta odotus kypsästä päätöksenteosta on vaikea ehto ja sulkisi tiukasti noudatettuna ulkopuolelle juuri lapset (Hirsjärvi ym. 2013, 25). Lapsen oikeuksien kannalta voikin olla joskus perusteltua, että nuorikin lapsi osallistuu tutkimukseen ilman vanhempien lupaa. Tätä puoltaa myös se, että tutkimuseettistä vapaaehtoisuuden periaatetta voi soveltaa ilman viitteellisiä ikärajoja, sillä Kuulan mukaan lapsi ei voi koskaan olla liian nuori kyetäkseen ilmaisemaan haluttomuuttaan osallistua tutkimukseen. (Kuula 2006, 150.) Lapset antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumalla siihen. Ne lapset, jotka eivät halunneet osallistua, eivät tulleet haastatetuiksi.

4.5 Aineiston keruu

Tutkimusprojektista tiedotettiin kaikille kerhonohjaajille tammikuussa 2015 olleessa kerhonohjaajien kevään aloituspäivässä. Tuolloin kysyin niiltä esi- ja 1.–2. –luokkalaisten kokki- ja puuhailevien kokkikerhojen ohjaajilta, jotka olivat paikalla, että voinko tulla vierailemaan heidän kerhoissaan. Sovimme, että otan vielä lähempänä aiottua haastatteluajankohtaa vielä yhteyttä puhelimitse. Kun haastatteluajankohta oli sovittu kerhonohjaajien kanssa, lähetettiin edellisessä kappaleessa kerrottu sähköpostiviesti vanhemmille. Haastattelut tapahtuivat helmi- ja huhtikuun 2015 välisenä aikana yhteensä viidessä eri kokki- tai puuhailevassa kokkikerhossa. Vierailin jokaisessa kerhoryhmässä yhden kerhokerran ajan.

Kerhon alussa tervehdin lapsia ja osallistuin kerhon yhteiseen aloitukseen. Joillain kerhoilla kerho alkoi hartaudella ja toisissa kuulumisten vaihdolla. Kerhonohjaajat esittelivät minut kertomalla, että kerhossa on tänään vieras. Minä kerroin itse, kuka olin ja että olin tekemässä koulutehtävää, jossa halusin tietää ”eskari-, eka- ja tokaluokkalaisten” mieltä kerhoista. Kerroin, että olin miettinyt asiaa ja tullut tulokseen, etten voisi tehdä sitä muuten kuin kysymällä tähän ryhmään kuuluvilta henkilöiltä. Tässä vaiheessa tarkistin, että kuuluivatko kaikki edellä mainittuihin ryhmään ja lapset yleensä innostuivat, kun huomasivat, että olivat ”oikeaa” joukkoa. Kerroin myös lyhyesti, että oli tarkoitus piirtää unelmien kerhokerrasta, jonka jälkeen kaikki halukkaat saivat tulla kertomaan kuvastaan ja vastaamaan muutama kysymykseen. Tämän jälkeen kysyin, halusivatko he auttaa. Joissain kerhoissa kaikki lapset nyökyttelivät innokkaasti. Toisissa innostus tässä vaiheessa oli laimeampaa tai epäilevämpää. Korostin, että mitään ei ollut pakko tehdä ja myös sitä, ettei tarvinnut tässä vaiheessa vielä tietää, haluaako kertoa piirustuksestaan.

Päädyin videointiin pelkän äänityksen sijaan, koska halusin kuvata myös lasten piirustuksia. Osa osoittikin haastattelujen aikana jotakin kohtaa kuvasta. Ensimmäiset haastattelut tallensin matkapuhelimeni videotoiminnolla. Ajattelin, että tämä videointi olisi nykylapsille tuttua. Huomasin kuitenkin olleeni väärässä, sillä tallennuksen päälle laittaminen tuntui jännittävän osaa lapsista. Aarnoksen mukaan jännitystä on hyvä purkaa alkuleikillä ja tutustumalla nauhuriin (Aarnos 2010, 176). Seuraavissa kerhoissa kokeilimme lasten

kanssa yhdessä videointia ja samalla kerroin ja käytännössä näytin, etten kuvaa kenenkään kasvoja. Kahdessa viimeisessä kerhossa minulla oli mukana videokamera, jota osa lapsista halusi myös itse kokeilla. Tähän annoin mahdollisuuden. Näissä kerhoissa kaikki halusivat myös katsoa testivideoita.

Aarnos korostaa avoimuutta sen kertomisessa, mitä tiedostolle tapahtuu. Se auttaa lasta orientoitumaan tilanteeseen. Hänen mukaansa on hyvä, jos lapsi voi ajatella auttavansa tutkijaa ja että hänen vastaukset halutaan kuulla uudestaan, mutta että tiedostot hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. (Aarnos 2010, 176.) Korostin, että tallennus on minulle tueksi, koska tutkimuksessa on todella tärkeää muistaa, mitä juuri he ovat sanoneet. Tämä on mahdoton muistaa ilman tallennusta. Kerroin lapsille, etten näytä videoita kenellekään muulle ja hävitän ne sitten, kun tutkimus on valmis.

Aarnoksen mukaan lasten piirtämät kuvat voivat toimia erillisenä aineistona tai haastatteluun yhdistettynä. Ne auttavat haastattelun syventämisessä ja sen liittämässä lapsen omaan kokemus- ja elämysmaailmaan. Hänen mukaansa erityisesti 6–12 –vuotiaitten lasten kohdalla ei-kielellinen viestintä on tärkeämpää kuin puhuminen. (Aarnos 2010, 172–173, 178.) Tämän toimintatavan etuja on myös se, että tutkimukseen osallistujalla on piirustusta tehdessään aikaa reflektoida aihetta ennen suullisen vastauksen antamista (Gauntlett 2007, 125). Pyysin lapsia piirtämään, millainen on heidän mielestään unelmien kerhokerta. Selvensin, että voi piirtää, mitä siellä tehdään, keitä siellä on ja mitä siellä tapahtuu. Lasten on myös saatava tarkkailla vapaasti tutkijaa ja tottua häneen. (Aarnos 2010, 172–173). Piirtämistilanne toimi myös tutustumishetkenä ja mahdollisuutena tarkkailla minua.

Piirtämistä jatkettiin niin pitkän aikaa, kuin lapset tuntuivat siihen tarvitsevan. Nopeimmat olivat valmiita parissa minuutissa, kun taas toiset lapset halusivat värittää työnsä huolellisesti. Korostin kaikissa kerhoissa, että kukin saa piirtää sillä tylillä, kuin haluaa. Osassa kerhoista muut lapset siirtyivät piirtämisen jälkeen keittiöön tekemään ruokaa tai alkoivat askarrella tai leikkiä kerhonohtajien kanssa. Lapset tulivat vuorollaan haastatteluun, kun heillä oli muun tekemisen lomasta siihen sopiva hetki. Joissain kerhoissa lapset jäivät vielä pöydän ääreen piirtämään piirustuksiaan loppuun kerhonohtajien kanssa, vaikka ensimmäiset lapset tulivatkin jo haastateltaviksi.

Haastattelutilanteen selitin lapsille niin, että piirtämisen jälkeen kaikki halukkaat voisivat tulla kertomaan piirustuksestaan ja että minulla olisi myös muita aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Ennakoin, että lasten kanssa toimiessa saattavat haastattelutilanteet muodostua hyvinkin erilaisiksi. Kalliala käyttää lasten haastattelusta verbiä haastella, johon ei kuulu kysely ja kuulustelu. Siinä alku- ja pääkysymykset johtavat seuraaviin kysymyksiin. (Kalliala 1999, 73). Tätä tapaa voidaan verrata mielestäni myös teemahaastatteluun. Sen lähtökohtana on oletus, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä teemahaastattelumenetelmällä. Siinä on kaikkein oleellisinta, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa, mikä tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska kysymyksien muotoilu voi vaihdella, mutta haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille samat. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, 48.) Laadukkuutta voidaan tavoitella tekemällä hyvä haastattelurunko. Etua on, jos miettii ennalta, miten teemoja voidaan syventää. On myös hyvä pohtia vaihtoehtoisten lisäkysymysten muotoja. Kuitenkin täytyy muistaa, että kaikkiin lisäkysymyksiin ja niiden muotoiluun ei voi ennalta varautua. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 184.) Haastattelurungossani (liite 2) teemat on kirjattu kysymysten muotoon, mutta käytännössä esitin ne monella eri tavalla riippuen siitä, mitä lapsi oli jo kertonut.

Aarnos suosittelee lähtemään liikkeelle tutuista asioista (Aarnos 2010, 176). Koko haastatteluasetelma perustui siihen, että olimme lapsille tutussa ympäristössä ja heille tutun teeman eli harrastuksen äärellä. Varsinaiset haastattelut alkoivatkin pyynnöllä kertomaan, mitä lapsi oli piirtänyt. Piirustuksen kautta puhumisen oli tarkoitus helpottaa omien mielipiteiden kertomista.

Kalliala käyttää lasten haastattelutilanteisiin loistavasti sopivaa Tartu hetkeen -menetelmää. Omassa väitöskirjassaan tämä ohjasi häntä käyttämään yksilö- ja parihaastattelua rinnakkain eli tarttumaan tilaisuuteen sen tarjoutuessa, jolloin parihaastattelun edut osoitautuivat haittoja suuremmiksi. (Kalliala 1999, 74.) Minä myös sovelsin tätä. Osa haastatteluista tein suunnitellusti niin, että lapset tulivat rauhalliseen, erilliseen tilaan yksitellen kertomaan. Mutta kaikissa kerhoissa se ei ollut mahdollista. Yhdessä kerhossa haastateltavana oli kolme tyttöä, jotka välttämättä halusivat ryhmähaastattelun. Palkinnoksi

haastattelusta he halusivat haastatella omia kerhonohtajiaan. Haastattelussa tytöt tarttuivat toistensa ajatuksiin ja kehittivät niitä eteenpäin. Yhdessä kerhossa tilat eivät antaneet mahdollisuutta siirtyä erilliseen tilaan, joten haastattelin kerhotilan nurkassa sohvalla. Eräs poika ei malttanut millään asettua sohvalle, vaan juoksi ympäri kerhotilaa. Hän kuitenkin vastaili juoksunsa lomassa kysymyksiini, ja sain haastattelun tehtyä.

Kysyin haastateltavilta aina haastattelun päätteeksi, saisinko pitää kuvan, ja jokaiselta sain myöntävän vastauksen. Kukaan ei vaikuttanut edes epäröivän. Kuvat ovat minulla tallessa sitä varten, että olisin halunnut niistä jotain tarkistaa. Ajattelin myös, että kuvien kerääminen osoittaa arvostusta lasten tekemää työtä kohtaan.

Aarnos ohjeistaa myös, että on kannattavaa valita haastateltaviksi tutkimukselliset kriteerit täyttävistä lapsista puhetaitoisia ja rohkeita lapsia, jotka voivat puhua muidenkin puolesta (Aarnos 2010, 173). Tuomen ja Sarajärven mukaan eräs harkinnanvaraisen aineistonkeruun nimike määrällisessä tutkimuksessa on eliittiotanta. Tällöin tutkimuksen perusjoukosta tiedonantajiksi valitaan vain henkilöt, joilta oletetaan parhaiten saavan tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Kriteereinä valinnassa voi olla esimerkiksi itsensä ilmaisemisen taito, puhekyky, kirjoitustaito tai orientaatio maailmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 86.) Tässä tutkimuksessa haastateltavat määräytyivät sen mukaan, ketkä olivat kerhossa paikalla ja suostuivat kertomaan piirustuksistaan ja vastaamaan kysymyksiin. Halusin, että kaikki halukkaat saivat mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin. Yhteensä 20 lasta suostui haastateltavaksi. Aineistona toimivat näiden lasten kertomukset omista piirustuksistaan sekä heidän vastauksensa muihin haastattelukysymyksiin.

4.6 Aineiston analysointi

Kallialan käyttämän sienimetsä-vertauksen mukaan retken jälkeen on ratkaistava, miten menetellä sekalaisen sienisaaliin eli tässä tapauksessa haastatteluaineiston kanssa. Litterointi lopulta paljastaa, mitä on tullut poimituksi. (Kalliala 1999, 78.) Haastattelukertojen jälkeen kuuntelin tallentamani tiedostot läpi. Litteroin aineiston sanatarkasti jokaisen haastattelukerran jälkeen mahdollisimman pian ja ennen seuraavaa haastattelua. Yhteensä litteroitua aineistoa kertyi 78 liuskaa (samoilla asetuksilla, kuin tässä tutkimuksessa).

Vaihdoin sekä lasten että kerhonojajien nimet lasten henkilöllisyyden suojaamiseksi. Kuunnellessani haastatteluja kiinnitin huomiota siihen, miten lapset ovat vastanneet, mutta ennen kaikkea omaan tapaani tehdä haastatteluja. Tarkkailin erityisesti sitä, miten muotoilin kysymyksiä, esitin niitä, reagoin lasten vastauksiin ja pyysin tarkennuksia. Haastatellessani pyrin viestittämään lapsille, että olin kiinnostunut kaikenlaisista vastauksista, enkä ollut tullut hakemaan jotain tiettyä ennako-olettamani mukaista asiaa. Talenteita kuunnellessani tarkkailin, miten olin tässä onnistunut.

Aineiston monipuolisuus tuotti suurta haastetta analysointiin. Eskola muistuttaakin, että laadullista aineistoa analysoidessa on tehtävä monta valintaa. Aineiston tehtävänä voidaan katsoa olevan myös hypoteesien keksimisen, eikä pelkästään niiden testaaminen. Näin aineistot voivat toimia ajattelun vauhdittajina ja niiden avulla voi löytää uusia näkökulmia. (Eskola 2010, 181–182.) Koska aineistoa keräämään lähtiessäni minulla ei ollut mitään tutkimusta käytössäni siitä, mitä lapset kerhoista ajattelevat, kysymyksen asetelua ohjasi käytännön työssä syntynyt esiymmärrys siitä, mistä elementeistä kerho koostuu. Näin ollen analyysissäkin tavoitteena oli juuri uusien näkökulmien ja nimenomaan lapsinäkökulmien löytyminen.

Tuomen ja Sarajärven mukaan analyysissä on kyse keksimisen logiikasta, johon ei ole opetettavissa mitään sääntöjä tai metodia, joka itsestään tuottaisi viisaita ajatuksia tai takaisi menestyksen totuuden etsimisessä. Tutkimuksen tekijälle itselleen jää tehtäväksi tuottaa analyysinsä viisaus. Tämän onnistumisessa on merkityksellistä yksilön intellektuaalisen vastaanottokyvyn herkkyys ja oivalluksen terävyys, mutta myös onnekkuus. Koko ajan tulee pitää mielessä tutkimustehtävät tai -ongelmat. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 100.)

Jokainen haastattelukerta meni eri tavalla. Oli lapsia, jotka kertoivat piirustuksestaan hyvin niukasti, vähimmillään vain yhden asian, kun toiset taas kertoivat hyvinkin vuolaasti monista asioista samalla irrottautuen luontevasti nykyhetkestä. Myös kysymyksiin vastaaminen vaihteli ”en tiedä”-vastauksista laajoihin selityksiin, joissa osassa jatkui unelmakerhopiirustuksessa aloitettu kertomus. Myös asiat, joita lapset kertoivat unelmakerhopiirustuksistaan, olivat hyvin eritasoisia keskenään. Kerronnan jälkeen esitettyihin kysymyksiin saadut vastaukset olivat myös erilaisia kuin piirustuksista kerrotut. Tämän takia tein analyysin kahdessa osassa.

4.6.1 Haastattelujen analysointi

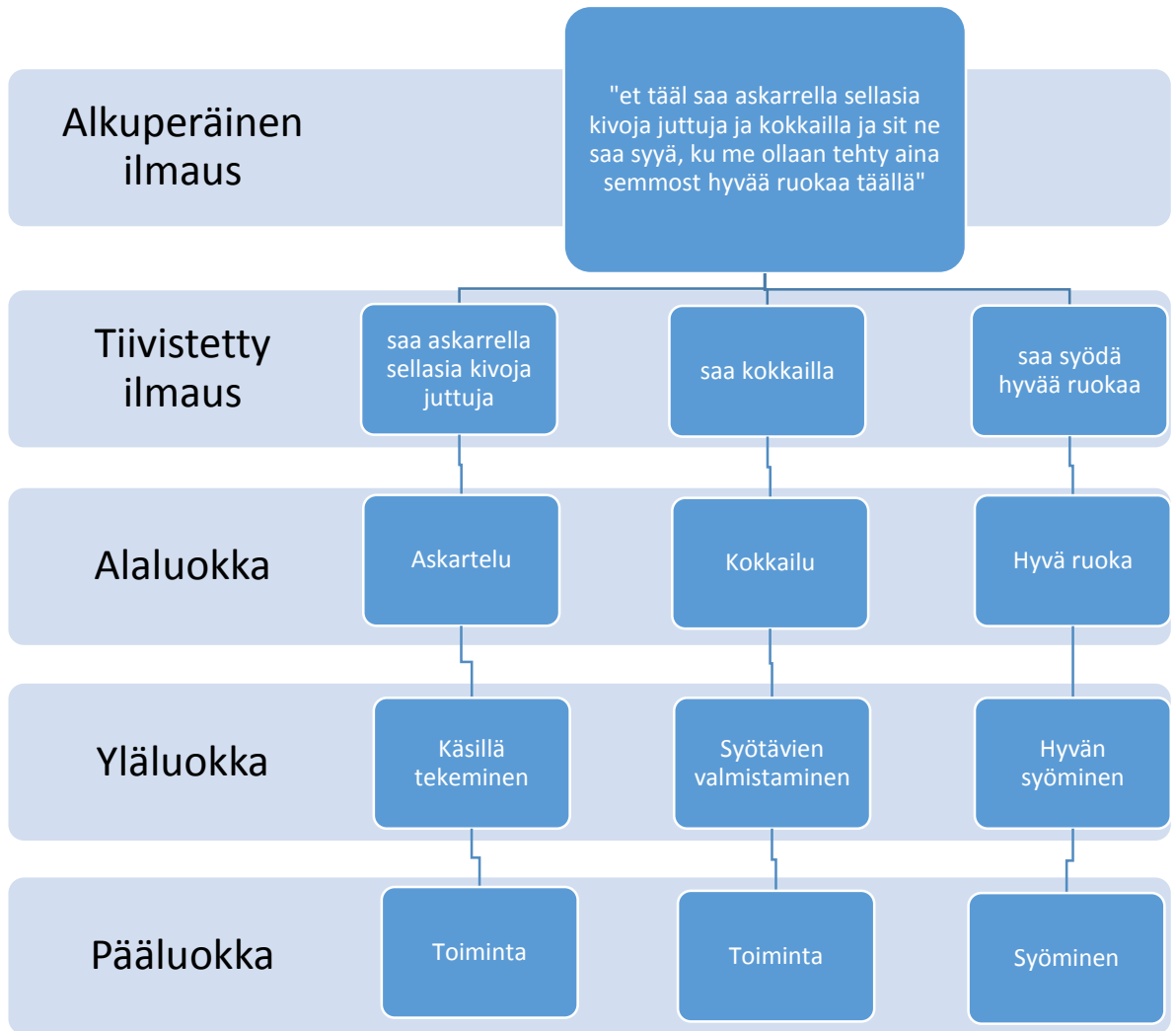
Koska haastatteluissa lapset kertoivat asioita kielellä, joka oli lähempänä konkreettista ja siten minun helpompi ymmärtää aloitin aineiston analysoinnin niistä. Aineistolähtöisessä analyysissä on tarkoituksena luoda tutkimusaineistosta teorettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Koska analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä, ei aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla tulisi olla mitään tekemistä analyysin kanssa. Tutkimukseen liittyvän teorian pitäisi ohjata vain analyysin toteuttamista. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 95.) Analysoin haastatteluaineistosta selkeisiin haastattelukysymyksiin annetut vastaukset kysyen aineistolta, mitä lapset toivovat kerhotyöltä. Pyrin aineistoa läpikäydessäni kuulemaan mahdollisimman puhtaasti sen, mitä lapset haastatteluissa sanoivat.

Tuomen ja Sarajärven mukaan aineiston pelkistäminen eli redusointi voi olla informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Analyysiyksikkönä voi olla lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 109–110.) Aineiston litteroinnin jälkeen kävin sen läpi etsien vastauksia kysymyksiin, millaisia mainintoja on siitä, mitä lapset kerhoon liittyen toivovat tai mitä he eivät toivo. Tällaisia ilmauksia olivat esimerkiksi se, mikä on ollut mukavaa tai epämukavaa, millaisia asioita lapset toivovat kerhotilaan ja mitä haluaisivat tehdä, mitä kerhossa pitäisi tapahtua ja mitä siellä ei pitäisi tapahtua. Analyysistä jätin pois vastaukset kysymyksiin: Missä muualla kerho voisi kokoontua, kuin tässä tilassa? Ja mitä siellä voisi tai haluaisit tehdä? Pidin näitä kysymyksiä lopulta huonosti muotoiltuina ja sellaisina, että niistä voi tulla vaikutelma, että niihin haetaan jotakin tiettyä vastausta.

Osa keskusteluista oli kovinkin polveilevia niin kuin Kalliala sienimetsä-vertauksessaan lasten haastattelua kuvasi. Olennaisen löytämiseksi tarkastelin vastauksissa sitä, puhuivatko lapset kerhosta vai jostakin muusta aiheesta. Joskus vastaukset eivät aikuisen näkökulmasta olleet selkeästi kerhoon liittyviä. Jos ne kuitenkin oli esitetty vastauksena kerhoon liittyvään kysymykseen, tulkitsin ne niin, että puhuttiin kerhosta.

Taulukoin nämä ilmaukset ja osasta muodostin pelkistetyn ilmauksen. Lapsille tyypillinen tiivis ilmaisu näkyi suurimmassa osassa vastauksia (Karlsson 2012, 271). Osassa vastauksista alkuperäis- ja tiivistetty ilmaus olivatkin täysin samoja. Ja joissain vastauksissa saatettiin lyhyessäkin lauseessa kertoa useampi, mutta erillinen asia. Jotta vastausten informaatioarvosta ei olisi kadonnut mitään, muodostin joissain tilanteissa samasta lauseesta useammankin tiivistetyn ilmauksen. Tämä näkyy myös kuviossa 1 esitellyssä esimerkissä. Monissa tapauksissa voisikin puhua valmiiksi tiiviistä ilmauksesta, joissa tiivistämiselle ei jäänyt sijaa.

Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuutta, piirrettä tai käsitettä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämisessä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110–111.) Jatkoin klusterointiprosessia muodostamalla tiivistetyistä ilmauksista alaluokkia. Juuri tiiviin ilmaisen vuoksi yksittäinen lyhytkin vastaus saattoi sisältää useampaa asiaa käsittelevän ilmauksen. Jatkoin abstrahointia muodostamalla alaluokista yläluokkia ja niistä vielä pääluokkia, joita muodostui neljä (Liite 3). Nämä luokat ovat toiminta, syöminen, kerhon hyvä henki ja osallisuus. Yhdistävä luokka näille on se, mistä elementeistä koostuu lapsille mieluinen kerho.

KUVIO 1. Esimerkki sisällön analyysin etenemisestä

4.6.2 Unelmakerhopiirustuksiin liittyvien tarinoiden analysointi

Piirustustehtävän unelmien kerhokerrasta eli siitä, millainen on unelmien kerho, lapset ovat käsittäneet monin eri tavoin. Toiset ovat pitäytyneet hyvinkin lähellä todellisuutta ja olemassa olevaa, kun toiset ovat lähteneet kovinkin kauas mielikuvituksensa mukana. Näitä piirustuksia ja niihin liittyviä kertomuksia voi mielestäni verrata sadutukseen. Sadutusmenetelmän on tutkimuksissa todettu luovan sadunomaisuudellaan verhon todellisuuden ja kuvitellun välille. Menetelmän ollessa leikkilinen ja mielikuvituksellinen se on mahdollistanut mielessä olevien ajatusten koetteluun, testaamiseen ja eri positioiden ottamisen hyvin erilaisilla tavoilla. (Karlsson 2014, 32–33.)

Piirustukset ja niihin liittyneet kertomiset vaihtelivat myös pituudeltaan. Lyhyin kertomus, joka minulle kerrottiin, oli Sanjan ”kampaaja”. Ja pisin kertomus oli Ainon kuvaus karkkikerhosta, joka oli litteroidussa aineistossa kahden liuskan mittainen dialogi, jossa omat puheenvuoroni ovat lähinnä kiinnostusta ilmaisevia, ”joo, niin, aha”-kommentteja. Kuvat itsessään rajasin pois analysoitavasta materiaalista, koska ne eivät tuoneet mitään lisäarvoa lasten niihin liittämiin kertomuksiin. Totesin myös, että jos olisin katsonut pelkkiä kuvia, olisin joissakin kohdin tehnyt hyvin erilaiset tulkinnat kuin mitä lapset kuvistaan kertoivat.

Analysoituani muun osan aineistoa siirryin vielä lähemmin tarkastelemaan piirustuksiin liittyneitä kertomuksia. Luin ne vielä kertaalleen läpi etsien niistä edellä mainittuja pääluokkia vahvistavia seikkoja. Pidän kuitenkin mielessä sadutuksessa syntyneiden satujen analysointiin annetut ohjeet. Niiden mukaan satujen kautta ei tule tehdä pitkälle meneviä tulkintoja vaan nähdä ne ennemminkin ikkunoina lapsen maailmaan ja lapsen tietoon. Narratiiveissa, joita saduttamalla on tuotettu, pitäisi kiinnittää huomiota siihen, mitä lapset kertovat. (Karlsson & Riihelä 2012, 170.)

Koskaan tutkimuksessa tutkija ei voi päästä tutkittavan ajatuksiin tai kokea tutkittavan elämää (Karlsson 2012, 22–24). Se, mitä lapset ovat halunneet piirroksillaan ja niihin liittyvillä jutusteluillaan kertoa, avautui minulle minun omasta näkökulmastani käsin. En voi täysin tietää, mitä he ajattelevat tai tahtovat sanoa. Voin vain yrittää tulkita heidän kertomaansa ja niitä vihjeitä, joita he antoivat siitä, mikä kerhossa on heidän mielestään olennaista. Kaikki unelmakerhopiirustukset pystyi sijoittamaan muusta haastatteluaineistosta syntyneisiin pääluokkiin.

5. UNELMIEN KERHO LASTEN NÄKÖKULMASTA

Esittelen ensiksi sisällönanalyysissä muodostuneita pääluokkia, vastauksena tutkimuskysymyksiin, mitä lapset toivovat kerhotyöltä, mitkä asiat he kokevat tärkeinä, mukavina, epämukavina ja millaisia kerhoja he toivovat? Pääluokkia syntyi yhteensä neljä. Nämä pääluokat ovat toiminta, syöminen, kerhon hyvä henki sekä osallisuus. Vastausten yhteydessä olevissa aineistolainauksissa lasten nimet on muutettu. Viimeisessä kappaleessa käsittelem haastattelua prosessina.

5.1 Toiminta

Toiminta-pääluokan muodostamat yläluokat osoittavat tämän luokan monipuolisuuden. Ja jokaisen lapsen haastattelussa, piirustuksessa tai molemmissa toiminta näyttäytyi jollain tavoin. Yläluokat ovat toiminnan tarve, toiminnan monipuolisuus, käsillä tekeminen, syötävien valmistaminen, lukeminen, leikki, liikunta, musiikkiin liittyvä tekeminen, eläinten kanssa toimiminen sekä viihde. Osan tämän toiminta-pääluokan vastauksista on tuonut kysymys: millaisia tavaroita tai asioita kerhotilassa pitäisi olla? Nämä kertovat välillisesti tekemisestä. Niiden kohdalla käytin omaa tulkintaani ja luokittelin ne toiminoiksi sen mukaan, mihin näitä tavaroita yleisesti käytetään.

Haastattelut tapahtuivat puuhailevissa kokki- ja kokkikerhoissa, joten ei yllätä, että kokkaus ja leipominen toimintana esiintyivät vastauksena siihen, mikä on tärkeintä, hauskinta tai kivointa kerhossa. Nämä maininnat olivat lähinnä yleisellä tasolla tai jonkun hyvän kokkaamisena. Toisaalta myös siihen, mitä ei toivottaisi kerhossa tapahtuvan, vastattiin, että koko aikaa ei kokattaisi. Tämän luokittelin yläluokkaan toiminnan monipuolisuus, johon kuului myös Maijan näkemys siitä, että hyvä kerho olisi ”seellanen, jossa, missä sais tehdä kaikkee”. Sen tarkemmin Maija ei osannut tai halunnut kertoa. Vastauksissa esiintyi myös toiveita siitä, että olisi erilaista toimintaa ja tekemistä yleisesti kaivattiin.

Laura: Mitä sun mielestä täällä ei pitäis olla?

Hilla: Ääää. Täällä ei saa olla tylsää

L: No ni. Mikä olis tylsää?

H: No, että me ei keksittäis mitään tänään ja sitte meiän pitää vaan istua.

Lapset usein ilmaisevatkin itseään toiminnan kautta. Esimerkiksi Karlsson havaitsi tutkimuksessaan, jossa hän vertasi lasten ja aikuisten tapaa käsitellä ruokaan ja ruokailuun liittyviä asioita, että lasten kertomuksissa toiminnallisuus korostui (Karlsson 2012, 272).

Aineistossa leikkiminen nähtiin aineistossa mieluisana toimintana. Karimäki on tutkinut 7–12 -vuotiaiden helsinkiläisten ja tallinnalaisten koululaisten omia kuvauksia leikeistä. Hänen mukaansa myös kouluikäiset lapset leikkivät paljon ja leikkiminen on heille tärkeää. (Karimäki 2006, 57.) Leikkiminen tulikin esiin monen eri kysymyksen vastauksissa. Jotkut lapset kertoivat, että tärkeintä tai kivointa kerhossa on juuri leikkiminen tai leikkikerrat. Jotkut mainitsivat jonkun tietyn yhteisleikin, kuten piilosen tai peilileikin. Nämä leikit ovat erilaisia yhteisleikkejä, joissa on säännöt.

Kallialan mukaan leikki kuuluu yksilötasolla kasvuun. Yhteisleikeissä lapsi voi liittyä vertaisryhmään ja tulla parhaimmillaan hyväksytyksi ja kohdatuksi sekä samanlaisena että erilaisena. (Kalliala 1999, 299.) Karimäen mukaan erilaiset sääntöleikit ovat osa lasten omaehtoista perinnettä. Lapset kokevat nämä sitä hauskempina, mitä enemmän on leikkijöitä ja tilaa leikkiä. (Karimäki 2012, 148–149.) Kerhoissa voikin olla mahdollisuus tähän, sillä niissä on yleensä useita lapsia koolla yhtä aikaa.

Myös erilaiset tietyt lelut tai lelut yleensä mainittiin, kun kysyin lasten kerhoon toivomista tavaroista. Näitä olivat esimerkiksi Littlest Pet Shop-muovieläimet. Yksi kertoi leikkivänsä Legoilla avoimessa iltapäiväkerhossa, joka kokoontuu samassa tilassa. Yhdessä kerhotilassa tila on jaettu kahtia paljeovella. Toinen puoli on kokkikerhon toimintaa varten, ja toisella puolella on varastoituna toisen työmuodon tavaroita. Kysyessäni, mikä olisi kivaa, että tilassa olisi tai pitäisikö tilan olla toisenlainen, Hilla kertoi haluavansa mennä paljeoven toiselle puolelle.

Hilla: Mä oon nähny, et siel on paljon leluja

Kallialan mukaan sääntöleikkien lisäksi tulisi tukea myös vapaampaa leikkiä. Kuvittelu- leikkien ja lasten itse säätelemien leikkien rooleissa on liikkumavaraa. Juuri kuvitteellisuuden vahvistuminen auttaa lasta nauttimaan lapsuudesta ja kasvamaan aikuiseksi, joka uskaltaa nähdä ja kohdata maailman sellaisenaan. (Kalliala 1999, 299.) Tällä hetkellä ole kerhotiloissa ei ole leluja 6–10 -vuotiaiden kerholaisten käytettävissä.

Unelmakerhopiirustuksissa leikki tuli esiin Annan kertomuksessa sekä yhteisleikkinä että askartelutoiveena.

Anna: No mä oon kirjottanu, et, et mä haluisin, et ois ulkoilukerho ja askartelukerho. Nii mä tykkään ulkoilla ja askarrella.

Laura: Joo. Mitäs juttuja semmosessa ulkoilukerhossa tai askartelukerhossa, mitä siellä vois tapahtua?

A: Ulkoilukerhossa vois leikkiä ulkoleikkejä ja askartelukerhossa vois askartella ihan mitä vaan.

L: Joo. Tuleeks sulle mieleen joku, mikä ois joku oikein semmonen, mitä nyt joku niinku joku mikä askartelu tai mikä olis sun mielestä leikki tai minikäläinen leikki olis kiva tai hyvä sinne ulkoilukerhoon?

A: Ulkoilukerhoon olis hyvä leikki kirkonrotta ja hippa.

L: Joo.

A: Ja mä haluaisin askartelukerhossa askarrella pehmolelua.

Myös Kirsin unelmakerhopiirustuksessa oli askartelu-, leikki-, peli- ja puuhailukerho koirakerhon lisäksi. Hän ei kuitenkaan osannut kertoa tarkemmin, mitä näissä kerhoissa tehtäisiin. Käsillä tekemiseen liittyvinä asioina aineistossa oli mainintoja askartelusta yleensä, tietyistä askartelutarvikkeista ja mahdollisuudesta piirtää. Tomin vastauksessa siihen, mitä tavaroita hän toivoisi kerhotilaan, esiintyivät puukot ja ”hitsaushomma”.

Laura: Mitäs puukoilla vois tehdä?

Tomi: No niil vois veistää kaikkee hienoi tikkui ja niist tulis sitte niinku kivoi pikkuaseita.

L: Joo, joo,.. joo,... joo.

T: Ja sitte olis kiva, et olis semmonen hitsaushomma, et...

L: Mmm

T: ...voitas erotella metallia toisistaan.

Toivottuna toimintana aineistossa esiintyivät myös erilainen liikunta, mikä ilmeni esimerkiksi kerhotilan tavaroihin liittyneinä toiveina trampoliinista, hulavanteista ja minigolf-radasta. Uima-allas esiintyi myös useammassa toiveessa. Antin unelmakerhopiirustuksessa kerhotila näyttäytyy monenlaiseen liikuntaan mahdollistavana.

Laura: Ni mitäs sä oot piirtäny?

Antti: No täs on baari ja tääl on tanssilava. Ja täs on semmonen, et pystyy muuttamaan tän tavalliseksi lampuksi ja diskopalloks. Ja sitte täs on ovi ja tääl on uima-allas. Täs on tällanen vene millä voi sitte mennä täällä (uima-altaassa) myös. Ja tääl on pukuhuone.

L: Mikäs sulle tässä kerhossa olis kaikkein, mistä sä kaikkein eniten tykkäisit?

A: Tuosta.

L: Siitä altaasta.
 A: Yymy.
 L: Mitä sä haluaisit tehdä siellä?
 A: No uida ja hyppiä ja sitte aina välillä tuolla.
 L: Mm. Onks se? Mikä tää on?
 A: No kanootti.

Liikunta korostuu myös nuorten keskuudessa. Kojo on tutkinut Espoonlahden seurakunnan rippikoululaisten, isosten ja leiriavustajien mielipiteitä. Hänen tutkimuksessaan, jonka vastaajat toki ovat vanhempia kuin tässä tutkimuksessa, osoittautui, että noin kolmasosa vastaajista koki, että juuri liikunta olisi heille sopiva tapa olla mukana seurakunnan toiminnassa. Tätä sopivammaksi tavaksi nousi vapaa oleilu, jonka 54 % vastaajista oli valinnut. Ryhmän ohjaaminen koettiin yhtä sopivaksi kuin liikunta. Tutkimuksen avoimissa kysymyksissä kysyttiin nuorten näkemyksiä unelmaseurakunnasta. Myös näissä vastauksissa liikunta näyttäytyi. (Kojo 2015, 29–30.)

Tulkitsin, että lukemista pidettiin mieluisana sillä perusteella, että kerhotilaan toivottiin saataville kirjoja ja Aku Ankkoja tai muita sarjakuvia. Musiikkiin liittyvä toiminta tuli puolestaan esiin toiveina soittamista ja mikrofonia. Ainon vastaus siihen, että mitä hän tekisi, jos kerhossa saisi tehdä mitä haluaa, liittyy musiikkiin.

Aino: Mä haluaisin tehdä silleen, et mä saisin joka päivä täällä karkkia syödä, milloinks mä haluan. Ja et tääl on ihan hirveet disgot.
 Laura: Okei, joo.
 A: Tuolla on tuol on aina disgoa ja eikä koskaan lopu musiikki. Sitte illalla tulee hiljaista mu ööö unidisgoa.
 L: Okei
 A: Ja aamulla sellaista päivädisgoa, joka on vähän vauhdikasta ja illalla vähän hiljaisempaa.

Eläinten kanssa toimimiseen haastatteluissa liittyi toive siitä, että kerhossa olisi koira. Kolme unelmakerhopyirustusta kahdesta eri kerhosta liittyi eläimiin. Alma oli piirtänyt kissakerhon, jonka kerhotalo on kissanpään muotoinen. Tuossa kerhossa opetellaan kissoihin liittyviä asioita sekä piirretään ja askarrellaan kissoja. Myös oman kissan saa halutessaan tuoda mukanaan kerhoon. Suvin piirustuksessa puolestaan olivat hän, kaverinsa Niina ja karkkia. Suvi ja Niina ovat pihalla ja saavat kerhossa omat hevoset sekä syövät karkkia. Tarinan kehittyessä hevoset saa omaksi ja kerho pidetään tallilla, jonne saa mennä katsomaan hevosia milloin vaan ja hevosilla saa ratsastaa. Kirsi puolestaan oli piirtänyt koirakerhon, jota kuitenkin kuvaili niukasti.

Kirsi: Mut sitte toi koirakerho se on aika epäselvä niinku silleen, et ollaan ulkona vaikka tai sitte on joku koira mukana tai sillee.

Laura: Joo. Kerro vaan lisää.

K: Tai silleen.

L: Joo

K: Ei siitä oo mitään kertomista.

L: Oisko se oma koira vai oisko se joku toinen koira vai mikä koira se vois olla?

K: Emmä tiä.

Päivin unelmakerhopiirustuksessa kerhossa tehtäisiin isoja lumiukkoja ja muita juttuja, mitä voisi tehdä lumesta. Vastaavaa toimintaa ei löytynyt mistään haastatteluvastausten ylä- tai alaluokasta, joka olisi voinut olla esimerkiksi rakentelu tai ulkoilu. Joka tapauksessa tämä ajatus lumiukkojen tekemisestä monipuolistaa toiminta-päätuokkaa. Myös Ilkan unelmakerhopiirustus tuo jotain uutta tähän luokkaan. Hänen piirustuksessaan pelataan tietokoneella, mikä ei missään muussa kohtaa aineistoa ole esiintynyt.

Laura: Haluutko tai kerrotko, et mitä sä oot, mitäs sä oot piirtäny tänne?

Ilkka: Täs on tyyppi, joka pelaa tietsikkaa. Tää on tietokonekerho, jossa pelataan tietokoneilla.

L: Joo-o. Okei. Tietokonekerho, missä pelataan.

L: Joo, okei, mahtavaa, tota, tota. Mitä se muuten tekee tolla tietokoneella?

I: Pelaa yhtä peliä.

L: Onks se joku tietty peli vai onks se vaan...

I: Ihan jotain pelejä.

Erikoinen tekeminen -yläluokkaan voisi sijoittaa myös Sanjan unelmakerhopiirustukseen liittyvän kertomuksen. Hän oli piirtänyt kampaajan. Lisäkysymyksillä sain selville, että siihen liittyi hiusten leikkaamista tai värjäämistä.

Janne ei ollut piirtänyt mitään, mutta oli kirjoittanut sitäkin enemmän. Hän oli keksinyt mahdollisimman paljon erilaisia kerhoja, joista suurin osa liittyy toimintaan.

Laura: Haluisitko kertoa, et mitäs sä oot, sä oot kirjottanu?

Janne: Ensimmäiseksi laskettelukerho

L: Joo-o

J: Sitte uimiskerho, pyöräilykerho, hiihtokerho, luistelukerho, juoksukerho, lomakerho, matkakerho, laivamatkakerho, Silja Line -kerho, taidekerho, vitsikerho, sarjakuvakerho, ruuanlaittokerho, tv-kerho, temppukerho, satukerho, ulkoilu ja luonnontietokerho.

Viihde-yläluokka muodostui alaluokista hupi, ampuminen ja fantasia. Tämän luokan asiat muodostuivatkin suurimmaksi osaksi vastauksena kysymykseen: millaisia asioita tai tavaroita he toivoivat kerhotilaan? Hupi-alaluokassa olivat esimerkiksi pomppulinna, Linnanmäen laitteet ja elokuvateatteri kerhotilaan sekä rahaa, että kerho voi ostaa kaikkea kivaa. Elinan unelmakerhopiirustuksen, jossa katsotaan leffaa ja syödään ”popparia” sijoitin tähän hupi-alaluokkaan, vaikka toisaalta osa siitä sopii myös syöminen-päälukuokkaan.

Laura: No sitten Elina. Mitäs Elina on tehny?

Elina: No siinä on tota kaikki, jotka kattoo elokuvaa ja syö popparia

L: Okei, joo sä puhuit vähän tossa pöydässä äsken, että pitäis olla joku juttu mitä...

(puhuvat päällekkäin)

Veera: Ei yleensä tapahdu.

E: Tääl ei oo telkkaria.

L: Telkkari joo se puuttuu. Okei. Elikkä onks tää niin ku kerho?

E: Öö, noo.

L: ... joka kattoo elokuvaa?

E: Joo

Tomi puolestaan pohtii seuraavaa vastauksena kysymykseen: minkälaisia asioita kerhotilassa voisi tehdä?

Tomi: No siel. Sinne alttaripöydän tilalle voitais laittaa se aikamatkustus-kone ja laittaa vähän kaikenlaista. Puukkoi roikkumaan ympäri ämpäri ja revolvereja. Sillee ja et sais ja että sitte sais, öö, ampuu jollain panssarivaunul tai singol jonku seinän mäsäks, olis kivaa.

Panssarivaunulla ja singolla ampuminen kuuluvat ampumiseen, kun taas aikamatkustus-kone sisältyy alaluokkaan fantasia. Myös Benjaminin käsitys hauskuudesta liittyy ampuminen-alaluokkaan. Hänen mielestään sota on erityisen hauskaa, koska siinä on koneita, joilla voi ampua toisia. Tomin unelmakerhopiirustus liittyy tähän samaan teemaan. Ensin Tomi kertoo kuvastaan, joka on hänen omien sanojensa mukaan vähän väkivaltaisempi versio kerhokerrasta. Lopussa hän antaa avaimen, jonka avulla tämän kertomuksen idean voi avata.

Tomi: Tääl on pienii hirttojäbii. täst yhest jäbäst lentää pikkasen verta, ku se tippu noihin piikkeihin.

Laura: Ymhy.

T: Täs tää ihan ilosena roikkuu tääl hirsipuussa sitte tota nyt se rupee tippu-
maan ja sitte tohon vaan noumaar sitte aijai jai. Tuol on piikkei. Sit lentää
pikkasen verta. Sit nää muut on tuolla hirsipuussa. Tiittitiittiudi.u

L: Joo

T: Sit tääl on jotkut. Tää jäbä opettaa tätä. Tääl jäbäl on tällanen hitsaustu-
lihommeli niin, ni se hitsaa tän sydämen täst halki..

L: Juu. Okei.

T: Sit tää jäbä kuvaa alastomii miehii tällai.

L: ---- Haluisiksä kertoo, et miten tää, miten tää, ku puhuttiin kerhosta, et
miten tää kerho, mites tää niinku, mä en ihan ehkä...

T: No et matkustettais ajas taaksepäin ja sitte näkis tällasta.

L: Aha. Okei.

T: Sit varmaan näkis kuukauden painajaista.

L: Niin. No ihan varmaan. Niin joo, joo.

T: Sit ois piirtäny viel tänne sellasen aikakoneen.

L: Et siirtyis ajassa taaksepäin.

T: Nii.

L: Aha. Okei.. joo.. miten haluutsä kertoo, et ketä nää on nää ihmiset? Onks
nää kerholaisia vai onks tää mikä, mikä?

T: Nää on ihan niit niinku jotain ihmeä egyptiläisiä. Ottaa vähän orjii. Ottaa
vähän piiskaa. (outoja ääniä)

L: Aaa.

T: Kaikenlaista sellaista pieniä, pientä väkivaltaisuutta.

L: Nii silloin, joo-o. okei, Mites tota toi. Olik's täs se niinku se kerho, et se
menis kattomaan ajassa taaksepäin vai miten sä..

T: No just sitä.

Tomin kertomuksen ajatus oli siis päästä katsomaan jotain, mitä on tapahtunut historiassa.

5.2 Syöminen

Haastatteluaineistossa esiintyi monella tavalla ruoka tai herkut. Syöminen-pääloukkaan sisältyi kaksi yläluokkaa: hyvän syöminen ja syöminen ylipäätään. Hyvän syöminen - yläluokan vastaukset esiintyivät suurimmaksi osaksi vastauksena kysymyksiin: mikä on tärkeintä tai mitä lapsi toivoisi, että kerhossa tehtäisiin? Jotkut mainitsivat karkin, jääte-
lön, muun herkun, jonkun tietyn ruuan tai sitten mainitsivat yleisesti hyvän ruuan. Syö-
minen ylipäätään -yläluokka sisälsi vastauksia, joissa pidettiin tärkeänä tai parhaimpana
kerhossa sitä, että saadaan ruokaa tai syödään.

Syöminen on toisaalta ihmisen perustarve. Vilkkö-Riihelä esittelee Maslowin tarvehierarkiaa, jonka motiivien hierarkkisessa kuvausmallissa fysiologiset tarpeet ovat perustarpeita, kuten ravinnon ja nesteen tarpeet (Vilkkö-Riihelä 1999, 470). Ja toisaalta seurakunnan perusolemukseen liittyy myös yhteinen aterioiminen. Alusta alkaen uskovat ovat eläneet keskinäisessä yhteydessä ja murtaneet leipää (Ap.t. 2:42). Kaikki kerhot, joissa tutkimusta tehtiin, liittyivät ruokaan ja sen valmistamiseen. Lapset olivat lähtökohtaisesti tulleet sillä oletuksella, että voivat syödä, joten syöminen oli todennäköisesti tämän takia heidän mielessään.

Myös monessa unelmakerhopiirustuksessa esiintyi syöminen yleensä joko itse valmistettuna tai ruuan saamisena. Karkin ja muiden herkkujen syöminen esiintyi hyvin monella eri tavalla. Esimerkiksi Nooran kertomus omasta piirustuksestaan sisältää muffinsin, karkkia ja jäätelön eikä mitään muuta. Ja kysymykseen siitä, mikä on tärkeää kerhossa, Noora mainitsee leikkimisen ja sen, että tehdään syötävää. Charlolan kuvassa puolestaan isä antaa hänelle jäätelöä.

Laura: Kerroksä Charlotta, että tota mitä sä olit tähän piirtäny?

Charlotta: No jäätelön ja että mun isi ot.. osti mulle jäätelön ja tämä on mun käsi ja tämä on isin käsi.

L: Niinku isä antaa sitä sulle.

C: Joo.

Tomi kuvailee unelmakerhopiirustustaan siten, että halusi piirtää omien sanojensa mukaan ”vähän väkivaltaisemman version tästä kerhokerrasta”. Kuitenkin kysyessäni tärkeintä asiaa, nousee pääasiaan ruoka.

Laura: Joo. Noni. Hei tota mikä sun mielestä kerhos ois kaikkein tärkeintä?

Tomi: No kaikkein tärkeintä on saada ruokaa.

L: Ruokaa. Okei. Mikäs on kaikkein kivointa?

T: Saada ruokaa.

Ilkan unelmakerhopiirustuksessa on jo aikaisemmin esitelty tietokonekerho. Kertomuksen mukaan kerhossa syödään myös jotakin hyvää.

Laura: Joo-o. Okei. Tietokonekerho, missä pelataan. Se on sun. Haluutsä kertoo jotain muuta, mitä siellä unelmien kerhossa tehdään tai unelmien kerhokerralla, minkälainen se voisi olla? Mitä siellä..

Ilkka: Sit siel syödään jotain hyvää.

L: Joo-o

I: Esim. jotain hamppareita ja pitsaa.

Joidenkin lasten unelmakerhopiirustuksissa ei tyydytty tavallisiin herkkuihin, vaan ne esiintyivät tavallista suurempina. Esimerkiksi Maijan piirustuksessa on iso kakku, jättijäätelö, jättimuffinssi, kuusi kiloa irtokarkkeja ja mustikkapiirakka. Veeran piirustuksessa on jättijäätelö, jossa on kolme palloa ja vohvelitötterö. Ainon unelmakerhopiirustuksessa on karkkikerho, jossa voi syödä ja juoda ihan kaikkea, jopa maatakin ja kaikki on tehty jostakin herkusta. Lisäksi siellä on huvipuisto, joka on kuitenkin tehty tosi kovasta ja rikkoutumattomasta karkista, jota ei syödä. Ja tämä Ainon unelmakerhopiirustuksessa oleva paikka on sellainen, että sinne tuodaan aina lisää karkkia, jota saa syödä milloin vain haluaa.

Konkreettisten operaatioiden vaiheeseen, joita alakouluikäiset ajattelussaan käyvät, liittyy minäkeskeisyys. Kysymykseen, mitä toivot, jos voisit saada mitä tahansa, suurin osa tuon ikäisistä vastaa jotain itseensä tai läheisiinsä liittyvää. (Vilko-Riihelä 1999, 215.) Edellä esitetyissä vastauksissa ei kaikissa eritelty keitä herkut koskivat. Mutta useammassa esiintyi herkkujen syöminen juuri omien kavereiden tai parhaan kaverin kanssa. Esimerkiksi Jaakko on piirtänyt kuvaansa itsensä ja kaverinsa Mikon syömässä jättikarkkia.

5.3 Kerhon hyvä henki

Kerhon hyvä henki -pääluokka koostuu yläluokista kerhon ilmapiiri ja turvallisuus. Kerhon ilmapiiri -yläluokkaan yhdistin alaluokat ”että olisi hauskaa”, ”että kerhossa olisi seuraa” ja ”että kerho toimisi”. Ilkan vastauksessa on näkemys toimimattomasta kerhosta.

Laura: Joo, okei. Onks jotain semmosta, mitä sun mielestä ylipäättään kerhossa ei pitäis tapahtua tai ei pitäis olla?

Ilkka: No ei ainakaan mitään kiroilua ja tällöstä.

L: Joo. Onks se sun mielestä kurjaa vai mitä sä aattelet?

I: On se vähän kurjaa, jos kiroilee. Tai ei siit kerhost sit tuu mitään.

Mainintoja siitä, että kerhossa pitäisi olla hauskaa, oli useampia. Tämä ei tullut niinkään esiin unelmakerhopiirustuksissa, vaan vastauksena kysymykseen: mikä on tärkeintä kerhossa? Esimerkiksi Suvi määrittelee hauskanpidon kaikkein tärkeimmäksi ja hauskaksi sen, että saa askarrella, kokkailla ja syödä.

Laura: Mikä sun mielestä tota on kerhossa kaikkein tärkeintä?
 Suvi: Ai tääl kerhossa tai jossain?
 L: Nii, niin tai ylipäätään kerhossa.
 S: Hauskanpito.
 L: Joo
 S: Jaaa... ei varmaan muuta.
 L: Mikä sun mielestä on hauskaa?
 S: No, et tääl saa askarrella sellasia kivoja juttuja ja kokkailla ja sit ne saa syyä, ku me ollaan tehty aina semmost hyvää ruokaa täällä.
 L: Mmm
 S: Nii. Se on ollu kivaa.
 L: Joo, joo.
 S: Ja sitte Niina on täällä. Niina ei olis tullu tänne, jos mä en olis ehdottanu sitä.
 L: Joo.
 S: Nii eka mä öö tota osallistuin tähän ja sit mä sanoin Niinalle, et tääl on tällanen ja sit se osallistu myös.

Niin kuin Suville Niinan kerhossa käyminen oli hauska asia, myös muilla oli mainintoja sen tärkeydestä, että kerhossa on muita ihmisiä. Nämä olivat joko kavereita yleensä tai tiettyjä kavereita. Jaakon unelma-kerhopiirustuksessa hän ja Mikko syövät jättikarkkia. Mikko on kaveri, joka on jäänyt asumaan toiselle paikkakunnalle, josta Jaakko on muuttanut. Kaveri on Jaakon vastaus myös kysymykseen: mitä kerhotilassa pitäisi olla?

Nooran mielestä kerhossa on kivointa tai tärkeintä, että kerhossa on paljon ihmisiä. Myös hauskuuden vastakohta eli tylsyys tuli esiin, kun kysyin, millaista kerhossa ei saisi olla.

Laura: Joo. Mitä sä et haluis täällä tehdä tai millasta ei sais kerhossa olla?
 Noora: Ei saa olla tylsää.

N: Eikä saa.. olla ...semmosta, et kaikki tappelis.
 L: Totta. Millasta se sitte, oisko se sitte tyhmää vai millasta se olis, jos kaikki tappelis?
 N: Tylsää.

Mielestäni edellisessä esimerkissä Nooran mainitsema tappelemattomuus liittyy myös turvallisuuteen. Turvallisuuteen kuuluvat alaluokat: säännöt, huolenpito, ettei ketään satuisi ja että kukaan ei tekisi toiselle pahaa. Viimeksi mainittuun luokkaan kuuluu juuri tappelemattomuus sekä maininnat esimerkiksi nimittelystä, potkimisesta sekä riitely, jotka esiintyvät useamman vastaajan vastauksissa.

Laura: Mitä sun mielestä, mitä sun mielestä kerhossa ei niinku ei pitäis tapahtua tai mitä sä et...

Suvi: Riitoja tai sellasta ilkeet juttuu. Niinku et.. ei nimiteltäis eikä potkittais tai sellasta.

Alman unelmakerhopiirustus oli kaksiosainen ja aivan konkreettisesti piirretty kahdelle puolelle paperia. Toisella puolella oli jo aiemmin esitelty kissakerho ja toisella puolella oli ystäväkerho, jonka Alma olikin ensin unohtaa.

Laura: ---- Onks tää sama kuva vai onks täs jotain muuta?

Alma: Sama.

L: Joo.

A: Itse asias tää on eri. Tää on ystäväkerho.

L: Okei.

A: Siel kaikki on ystäviä.

L: Aa, jaa.. Mitäs muuta siitä ystäväkerhosta sä haluaisit kertoa?

A: Öö siel on (ei saa selvää) ystäväistä.

L: Mitä?

A: Siellä opetellaan myös ystäväistä.

L: Okei.

A: Et pitää olla ystävä. Ja pitää aina leikkii toisen kaa. Ei saa jättää toista yksin.

L: No joo, totta.

A: Se on meidän koulussakin sääntö: ”Ole kaikkien kanssa. Älä jätä toista yksin.”

L: Onks se sust hyvä sääntö?

A: On.

L: Oo..onks teidän kerhossa semmonen sääntö?

A: Emmä.. emmä on.

Kerhon säännöt ja se, että ketään ei saa kiusata mainittiin haastatteluvastauksissa. Tämä Alman kuvaus ystäväkerhosta on mielestäni kuitenkin vieläkin syvällisempi. Siinä kaikki pitää ottaa mukaan, eikä ketään saa jättää yksin. Kojon tutkimuksessa nuorten vastauksissa unelmaseurakunnasta on samansuuntaisia vastauksia. Nuorten mukaan unelmaseurakuntaan kaikki olisivat tervetulleita, siellä kaikilla olisi hyvä olla eikä ketään syrjittäisi tai jätettäisi ulkopuolelle. (Kojon 2015, 37–38.)

Tomin ajatus, joka jatkoi selkeästi hänen unelmakerhopiirustukseensa liittyvää kerrontaa, kuuluu ”ettei ketään sattuisi” –yläluokkaan.

Laura: Juu, juu. Mitä sun mielestä kerhossa ei pitäis tapahtua? Tai millasta siellä ei pitäis olla?

Tomi: Sellasta, et mua luultais tollaseks joka ei tottele, et mut laitettais tonne hirteen. Sitä en kyl haluais, jos kävis.

Toinen saman aiheen äärellä oleva esimerkki liittyy Tomin näkemään videoon.

Laura: --- Mitä tota mitä sun mielestä siellä ei pitäis? Mitä sä et haluis, et siellä kerhotilassa...

Tomi: Noo

L: ...tai kerhossa tehdä?

T: Et heittää lipat ja sitte tulee naamaltee. Sit nokka murtuu.

Keskustelussa seuraa pitkä kertomus ”lauluveikkojäbästä”, jolle sattuu onnettomuus toisensa perään ja sitten lopulta ”nokka” murtuu. En tiedä, ajatteleeko Tomi asiaa vain omalta kohdaltaan vai niin kuin Maija, jonka mielestä kerhossa ei ketään saisi sattua.

Turvallisuus-yläluokkaan kuuluvat myös säännöt ja huolenpito. Veeran mielestä jälkimmäinen on kaikkein tärkeintä.

Laura: mikä sun mielestä kerhossa on kaikkein kivointa tai kaikkein tärkeinä? millasta...

Veera: Nooooo, eeeettä kaikista pidetään huolta.

L: Okei, vau. Tuleeks jotain muuta mieleen vielä?

V: Ei.

Benjamin kertoi, että hänen mielestään kerhossa on tärkeintä hauskuus. Kun kysyin, mikä on erityisen hauskaa Benjamin vielä tarkentaa.

Laura: Mikä sust on kaikkein tärkeintä kerhossa?

Benjamin: Hauskuus

L: Joo. Mikä on hauskaa?

B: Noo. Aika monta juttua on.

L: Joo.

B.... No, esim.... no, en mä tiiä.

L: Tuleeko sulle mieleen jotain?

B: Ai mitä on kerhossa?

L: Mikä on, mikä on, mikä on niinku erityisen hauskaa?

B: Sota.

L: Aha, okei. Minkä takia?

B. No ku siin on kaikkii koneita, mil voi ampuu toisia.

Toisaalta hän on sitä mieltä, että olisi kurjaa, jos kerhossa ei olisi sääntöjä. Tätä hän ei kuitenkaan osaa tai halua tarkentaa.

L: Joo okei, mitä tota. Mitä sä et, mitä sä et haluais, että kerhossa tapahtuis?

B. No se, että kerhossa ei olisi sääntöjä.

L: Okei, joo. Minkätakia se ois kurjaa?

B: Ai minkätakia se ois kurjaa.

L: Nii, jos ei olis sääntöjä.

B: No ku se on vaan, se on vaan jotenki kurjaa.

Ainon unelmakerhopiirustuksessa puhutaan myös säännöistä ja toisaalta niistä seurauksista ja palkinnoista, mitä seuraa joko tottelemattomuudesta tai tottelemisesta.

Aino: Eikä saa riidellä. Muuten heitetään koko sieltä paikasta pois. Ööö, tota tosi kuumaan, ööö johonkin mönjään. Hiihihihi.

Laura: Apua

A: Jos kolme kertaa tekee sen, ni se heitetään sinne.

L: Joo, joo.

A: Ja sit jos on tosi kiltti, saa karkkitähden.

L: Okei.

A: Ja oman, ööö koiranpennun.

L: Saaks, pitääks olla niinku...

A: Vaikka karkkikoiran, niin et se on tehty mintust, mut sitä ei voi syödä.

Säännöt nähdään siis merkityksellisinä. Kuitenkaan sitä, kenen vastuulla näiden sääntöjen määrittely tai niiden valvominen on, ei mainita yhdessäkään vastauksessa. Voidaankin puhua ryhmän normeista, jotka ovat ryhmän toimintaa koskevia yhteisiä sääntöjä ja odotuksia, jotka sitovat ryhmän ajattelua sekä yhdenmukaistavat käyttäytymistä. Normit voivat olla niin käskyjä, kieltoja kuin lupiakin. Ne ovat tärkeitä yhteisön toimivuudelle. (Vilkko-Riihelä 1999, 660.) Aineistossa ei juurikaan tule esiin, millaisia sääntöjä pitäisi olla, mutta käsitys siitä, että niiden olemassa olo on hyväksi, näkyy vastauksista.

Kerhon hyvä henki -pääluokka sisältää monia asioita, jotka liittyvät ilmapiiriin, tunnelmaan ja yhdessä olemiseen. Osa lapsista pitää kerhossa tärkeimpänä hauskuutta, hauskanpitoa tai sitä, että tehdään hauskoja asioita. Tämän ymmärtää, koska onhan kyseessä lasten vapaa-aika ja toiminta, joka on vapaaehtoista. Tämä on myös linjassa sen kanssa, mitä usein kuulee kerhonohtajien asettavan tavoitteeksi omalle kerholleen eli sen, että kaikilla olisi hauskaa. Kerhon tavoitteet eivät yleisesti myöskään tähtää mihinkään kilpailuissa pärjäämiseen tai taitovaatimuksiin.

5.4 Osallisuus

Osallisuus-pääluokan yläluokat ovat rajoittamattomat mahdollisuudet, valta ja vastuu, tiedot ja taidot sekä läsnäolo. Mielestäni tämän tutkimuksen tuloksissa oli asioita, jotka

kuvasivat eri näkökulmista toiveita, jotka liittyvät osallisuuden toteutumisen mahdollisuuksiin, mutta eivät toki kattavasti kaikkea mitä osallisuuteen liittyy.

Läsnäoloon liittyy Ilkan mielestä kerhon tärkein asia eli se, että on itse paikalla.

Laura: ---- Mikä, mikä sun mielestä on kaikkein tärkeintä kerhossa?

Ilkka: No se, ehkä, et jos on paikalla. Tai hmmm.

L: Joo.

I: Tai empä tiä oikein.

L: Joo. Kuka on paikalla siis.

I: Siis, jos on ite siel paikalla tai no. Emmä tiä.

Tiedot ja taidot -yläluokkaan liittyy uusien asioiden oppiminen ja omien taitojen käyttö. Hillan unelmakerhopiirustuksessa hän on tehnyt ystävänsä kanssa kakun, jonka tekemiseen äiti on antanut ohjeita. Sitten äiti on tullut katsomaan kakkua. Kuvassa lapset ovat kotona. Kysyttäessä Hilla kertoo, että hänen mielestä kerhossa on tärkeää tai kivaa se, että saa oppia uusia juttuja. Alma toivoisi tilaan rumpua, kitaraa, pianoa tai selloa, koska osaa soittaa niillä ja haluaisi sen takia soittaa.

Osallisuus-päätöluokan kolmas yläluokka on rajoittamattomat mahdollisuudet. Sen alaluokat ovat, ettei rahan puute estäisi osallistumista sekä valinnan vapaus. Esimerkiksi Ainon unelmakerhopiirustuksessa lapset saavat toivoa ja tehdä, mitä haluavat.

Aino: No ei se häitää, koska siellä voi toivoo kaiken mitä haluu.

Laura: Aha, okei.

A: Ja niin, et se on myös sellanen paikka, mis voi toivoa kaikki vaikka oman karkkilinnan.

L: Okei.

A: Jossa toteutuu kaikki toiveet.

L: Nii joo okei. Mitä sä toivoisit?

A: Mä toivoisin ehkä mulle. Loppumaton talo. Mä voin aina syödä mistä, aina jos se jos mä haukkaisin siitä yhen palan, ni siihen tulee tumpahtaa taas uus pala.

L: Okei.

A: Et se on loppumaton talo.

L: Mites ku tää on kerho, miten se kerho toimii sitten?

A: Sitten siellä aina vaan tehdään kaikkii hauskoja juttuja ja voi syödä milloinkin haluu.

L: Okei.

A: Ni. Pulahda tai vähän niinku vähän niinku vapaa-aikaa voi vaikka. Ne kaikki on tota määrääjiä, eikä kukaan oo mitenkään kuningas.

Ja sama teema jatkuu myöhemmin.

L: Nii, joo, joo-o, joo. Mites sä haluisit, että tota, et millasia asioita kerhossa pitäis tehdä?

A: No ai siis oikeassa.

L: No, yliylipäättään, nii joo.

A: No. Ihan mitä vaan haluaa. Mitä sanotaan.

L: Mitä sanotaan. Mitä sä toivoisit?

A: Mitä aikuiset sanoo.

L: Mitä sä toivoisit, et...

A: Lapset voi tehdä mitä haluaa, vaikka vallottaa koko maailman.

Myös Sadun unelmakerhopiirustuksessa on havaittavissa ajatus valinnan vapaudesta. Hän on piirtänyt koiran, joka katsoo telkkaria. Koira on kokkikerhossa, mutta ei ole halunnut mennä kuitenkaan kokkaamaan, joten katsoo telkkaria.

Laura: Haluutsä kertoa tota Satu, että mitäs sä oot piirtäny?

Satu: Noo, et koira kattoo, et täs on telkkari ja se koira kattoo tos sohvan päällä telkkarii.

L: Okei.

S: Ja sit se... mm. . ei oo mitään muuta.

L: Ei oo muuta.

S: Ei.

L: Okei. onks tää kerho? Vai mikä, mikä..

S: No kerho.

L: Joo-o.

S: Mut se kattoo vaan televisioo siel kerhossa.

L: Aaa. Onks tää koira, tää koira on kerhossa vai...

S: Joo.

L: Okei. Ja se niinku kattoo telkkaria.

S: Joo, ku se ei niinku halunnu mennä kok.. tää on niinkun kokkikerho ni se ei halunnu mennä kokkaamaan

Vapaus liittyi myös siihen, että rahan puute ei häiritse osallistumista. Tomi haaveilee ensin, että kerhotilassa olisi Kalevalan tapaan sampo, jonka avulla voisi hankkia ”kymmenen tuhatta tonnia”. Myöhemmin hänen mukaansa tärkeää kerhoon liittyvää on nakkikiska, jonka avulla saisi rahaa, jolla kerho voisi ostaa kaikkea kivaa.

Laura: Jotain tärkeää liittyen kerhoon tai jotain mitä vaan sul tulee mieleen liittyen kerhoon.

Tomi: Tärkeää liittyen kerhoon olis uima-allas ja nakkikiska.

L: Uima-allas ja nakkikiska. Okei. Mitäs niistä?

T: No, ne olis ilmasii meille.

L: Ahaa. Okei. Jooo.

T: Ja kaikki muut voi vaan käydä ottaa siit, mut joka kerta, ku ne käy ottaa...

L: Nii.

T: ...ni ne ei tiedä sitä, et niiden palki.. aina niiden pankkitililt häkätään ne rahat meille, mitä se maksaa. Ni me voidaan ihan laittaa, mitä se maksaa. Yks sellane leipä voi maksaa vaikka tuhat euroa.

L: Okei. Nii et mitäs sitte?

T: No sitte olis varmaan rahat vähän hukas parin na, parin nakin, parin ho-darin...

L: Nii niillä.

T: ...jälkeen

L: Niillä ihmisillä, jotka tulee. Nii nii mites sitte kerho sit tekis sille?

T: kerho ostais kaikenlaista kivaa

Myös Aino kuvailee laajasti, kuinka kerhotilassa pitäisi olla ”Linnanmäen jutut”, teatteri ja Finnkino. Ja kaiken näihin liittyvän tulisi olla ilmaista.

Valta ja vastuu -yläluokkaan kuuluvat mahdollisuus vaikuttaa- ja ohjaaminen -alaluokat. Toive mahdollisuudesta vaikuttamiseen tulee esiin Veeran mielipiteessä hyvästä kerhosta.

Laura: Tuleeks teille vielä mieleen jotain tärkeitä tai jotain mitä te haluisitte kertoa tai mitä tulis vielä mieleen, et mikä olis hyvä, että kerhossa tehtäis tai mitä täällä olis tai minkälainen kerho olis hyvä?

Veera: Nooo vaikka sellanen, äää, et sais välillä päättää jotkut ja välillä jotkut toiset sais päättää.

L: Niin ketkä ne jotkut, ke...

V: Joskus vaikka jotkut jotkut toiset sais päättää ja sitte,si vaikka jonain toisina päivänä jotkut toisetki sais päättää, et niin ku kaikki saa päättää vuorollaan.

L: Et mitä tehdään niinkö? Onks ne jotkut niinku kerholaisia vai kerhono-hjaajia?

V: No niinku jotain kaikkee.

Ohjaamiseen liittyi Kirsin näkemys siitä, että myös lapset voisivat pitää hartauksia.

Laura: --- Tuleeks sulle vielä jotain mieleen, mitä sä haluisit..

Kirsi: En mä tiä.

L: Joo tai mitä vaan... Jotain semmosia hyviä vinkkejä... kerhojen pitämi-seen, et mikä olis semmosta?

K: No ainakin oon tykänny siit kesäkerhosta, ku me saatiin ite pitää hartaus ja sitte sillee.

L: Joo, okei. Joo se oli..jäi sulle mieleen sieltä. Tosi kiva. Minkälaisen har-tauden te piditte?

K: No me pidettiin Kaisan kaa sellanen, et me saatiin käyttää niinku noit kaikkii juttui tuolt. Me luettiin joku tarina ja sitte me vähän niinku näyteltiin niitä.

L: Joo. Haluaisksa enemmän sellasta, et sais ite pitää niitä tai tehdä niitä?
 K: No vähän.

Kirsi vaikuttaa hieman epäröivältä, haluaisiko jatkossa pitää hartauksia, mutta kokemus on kuitenkin ollut positiivinen.

5.5 Havaintoja lasten haastattelusta ja lapsinäkökulman esiin tuomisesta

Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli tarkastella lapsinäkökulmaisen tutkimuksen käyttökelpoisuutta lasten mielipiteiden selvittämisessä.

Lasten toiminta on sidoksissa toimintaympäristöön, paikkaan, aikaan ja toisiin toimijoihin sekä heidän intentioihinsa (Riihelä 2012, 198). Joissakin lasten kertomuksissa on havaittavissa, että on piirretty saman pöydän ääressä. Esimerkiksi Aino on piirtänyt karkkikerhon, jossa kaikki on tehty karkista. Kuvassa on jättimäinen karkkitanko, jota poninhäntäpäinen tyttö syö. Samaisen kerhon Benjaminin kuvassa on zombi, käristynyt kana, paljon verta ja joku on vessassa. Myös hänen kuvassaan on karkkitanko, mutta siihen on joku hirtetty. Näissä piirustuksissa ja niihin liittyvissä kertomuksissa on havaittavissa samaa, mitä Riihelä on havainnut kahden lapsen videoiduissa ryhmäsuorituksissa. Niissä on havaittavissa leikille tyypillisiä rakenteita, joissa toisen idea hyväksytään matkimalla ja kehittämällä uutta. Riihelän tutkimuksissa kukin lapsi erikseen ja kaikki yhdessä puhuen, nauraen ja liikkuen pysyivät juonessa mukana ja veivät sitä eteenpäin. (Riihelä 2012, 228.)

Osalle lapsista kävi niin, että kertoessaan unelmakerhopiirustuksestaan ja vastaillessaan sen jälkeen kysymyksiin, he ikään kuin ruokkivat itse omaa tarinaansa ja keksivät vielä hurjempia tai mahtavampia juttuja. Esimerkiksi aikaisemmin esitellyssä Ainon kertomuksessa karkkikerhosta sama aihe jatkui myös osittain muiden kysymysten kohdalla. Piirtäessä syntynyt unelma karkkikerhosta huvipuistoinen todella ”imaisi” Ainon mukaansa.

Jannen kanssa keskustelu oli siinä mielessä mielenkiintoinen, että hän ikään kuin haastoi minua. Pohtiessaan piirtämistä hän mietti, mitä kuvaan oli sallittua tehdä. Toisaalta hän

oli jo heti kerhoon tullessaan selkeästi innoissaan tulevasta hiihtolomasta, eikä heti halunnut kertoa, minne on menossa.

Janne, ryhmän ainoa poika, kysyi, pitääkö sen olla kirkon kerho, kun haluaisi sen olevan liikuntaa? Sanoin, että se voi olla mikä vaan. Oli ensin, ettei osaa. Sitten hänen vieressään istunut kerhonohtaja kannusti, että piirrä mitä vaan, että piirrä vaikka se, mitä sanoit. Sitten Janne meni pöydän alle työskentelemään.

Lopuksi Janne halusi kertoa, mitä tekee talvilomallaan. Oli jo aikaisemmin miettinyt, voiko kertoa siitä. Sitten hän halusi mennä viereiseen huoneeseen kertomaan minulle ensimmäisenä. Hän kertoi, että oli menossa laivalle. Ja sieltä autolla laskettelukeskukseen. Hän olisi halunnut kertoa vielä pidempään laskettelusta, mutta toinen ohjaajista tuli sanomaan, että täytyy nyt tulla kertomaan yhteisesti niin kuin oli luvannut, koska Sanja oli lähdössä. (Ote tutkimuspäiväkirjasta.)

Jannen tulevan laskettelumatkan aiheuttama innostus näkyi myös hänen vastauksissaan. Jäin miettimään, olisiko Jannen kanssa keskustelu vaatinut pidemmän prosessin. Näin hän olisi ensin saanut vielä enemmän aikaa purkaa tämän kutkuttavan tulevan lomatapah-tuman.

Antti puolestaan kertoi kerhotilasta, jossa oli uima-allas ja baari. Hänen kertomuksessaan oli myös tavallinen kerhotila, josta piirustuksessa oli nähtävissä ainoastaan ovi.

Antti: Ja sitte mä en nyt mahtunu piirtää. Ja sitte tääl on aivan tavallinenki semmonen tila.

Laura: Joo. Haluuskä vähän kertoo, että millanen se on se tavallinen tila, että mitä siellä on?

A: No. En mä oikein tiä mutta...

Antti varmaankin ajatteli tämän hänen piirtämänsä kerhotilan olevan jotenkin erilainen kuin tavallinen tila. Tässä näen myös lapselle tyypillistä tapaa toimia aikuiselle vastatta-essa. Antin tavallinen tila saattaa olla käsitys siitä, että kuitenkin on olemassa joku oikea vastaus, jota haastattelijana tavoittelen.

Joissain tilanteissa lapset pohtivat myös, mikä on mahdollista kerhotilassa. Esimerkiksi Veera mietti monesta näkökulmasta trampoliinin tuomista kerhotilaan.

Laura: Tai mitä täällä sun mielestä vois tehdä?

Veera: Ai niinku, mitä mahtuis?

L: Joo

V: No, noo ai no,.. no... jos ei olis niin, no onhan niinku katto sen verran öö korkealla, et siinä pystyy kävellä, mut vois pomppia.

L: Okei-i, joo

V: Mut trampoliini tänne ei oikein vois tuoda.

L: Nii.

V: Paitsi tohon.

V: Että no, että yks, että että jos me tänne trampoliini tuotais, niin se olis aika kova juttu, mut olisks siinä kovin kiva pomppii, ku tää lattia, ku se on joustava.

L: Ai niinku siis, anteeks, voitko nyt pikkusen selittää vielä, että...

V: ...että niinku, jos me tuotais se trampoliini tänne,..

L: Joo

V:... ni siinä olis aika kova vaiva se tuoda tänne, mutta siinä olis kuiteski kiva pomppia.

L: Aaa, niinii joojoo.

V: Ku tää lattia on tällanen.

L: Onks tää lattia joustava vai?

V: Ei.

L: Eiku niinku tää on kova. Tää lattia on kova ja trampoliini ois joustava.

Hirsjärvi ja Hurme tuovat esiin Andersonin käsityksen siitä, että haastattelijan tulee olla kiinnostunut kaikesta, mitä lapsi sanoo, vaikka se ei liittyisikään haastattelun aiheeseen. Haastateltaessa ei saa myöskään painostaa, mutta sitä mitä kuulee, pitää sietää. Esimerkiksi ”en tiedä” saattaa tarkoittaa, että lapsi ei ole ymmärtänyt kysymystä tai pelkää, että haastattelija ei sietäisi kuulla vastausta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 131.) Yritinkin osoittaa kiinnostustani kaikkeen siihen, mitä lapset kertoivat. Tämä näkyi esimerkiksi innostuneina välihuudahduksina ja nyökkäyksinä haastattelujen lomassa. Kerhon alkaessa tervehdin lapsia ja juttelin heidän kanssaan. Joissain tilanteissa nämä tilanteet syntyivät luonnostaan, ja joissain jouduin tarkoituksellisesti ”tekemään itseäni tykö”. Esimerkiksi yhdessä kerhossa paikalle saapuikin vain kaksi lasta, joista toinen vaikutti erittäin ujoilta. Teimme nopeasti kerhonohjaajien kanssa suunnitelman muutoksen ohjelmaan ja päätimme, että he leipovat ensin.

Lapset ja ohjaajat ryhtyivät työhön. En osallistunut leipomiseen, koska kummallekin lapselle riitti oma ohjaaja ja olisin varmasti ollut tiellä. Mutta olin paikalla keittiössä ja tarkoituksellisesti yritin herättää keskustelua kaikesta. Keskustelimme mm. oliko kukaan syönyt Runebergin torttuja tänä vuonna tai yleensä. Satu puhui vähän, mutta Antti ei aluksi ollenkaan. Tarkoituksella kyselin samoja asioita myös kerhonohjaajilta, etten olisi vaikuttanut liian hyökkävältä. (Ote tutkimuspäiväkirjasta)

Lapset halusivat näyttää eteisestä hyvän piilopaikan, joka oli keittiön oven takana. Seinänä oleva peili vähän huononsi sitä. Menin oven taakse ja pyysin, että katsovat mistä asti peili paljastaa. Lapset menivät salin puolelle ja Antti sanoi salin ovelta, että sieltä näkee hyvin kyseiseen piiloon. Mietimme, että salin oven taakse ei kannata mennä, koska niissä on ikkunat. (Ote tutkimuspäiväkirjasta)

Kerhon normaalin toiminnan ja lapsille luontevan tekemisen kautta pystyimme tutustumaan toisiimme. Uskon, että tällä oli vaikutusta siihen, että haastattelut ylipäättään olivat tässä kerhossa mahdollisia ja myös onnistuivat.

Oma haastattelutyylini kehittyi jokaisen haastattelun yhteydessä. Varsinkin tallennettujen tiedostojen kuuntelu ja litterointi auttoivat havaitsemaan omia virheitäni. Ensimmäisissä haastatteluissa on havaittavissa hätäisempää reagointia. Lasten vastaukset ovat lyhyitä ja jälkikäteen kuunnellessa tulee mieleen monta asiaa, joihin olisi pitänyt tarttua. Viidenellä ja viimeisellä haastattelukerralla lasten kertomukset ovat lennokkaita ja haastattelut kestävät monta kertaa pidempään kuin ensimmäiset. Kysyessä saa olla koko ajan tarkkana, sillä helposti tulee johdatelleensa lapsia kysymyksillään. Itse huomasin, että tätä sattui varsinkin tarkistaessani jotakin asiaa unelmakerhopiirustuksiin liittyvissä kertomuksissa.

Mielestäni valitsemani tutkimus- ja aineistonkeruutapa tuotti sekä lapsinäkökulmaista tietoa sekä ainakin itselleni uusia näkökulmia kerhotyöhön. Siinä mielessä tutkimusta voi pitää onnistuneena. On tietysti mahdollista, että kertomatta jäi myös paljon asioita, joita lapset olisivat halunneet kertoa. Mikäli vastaavalla tavalla haluaisi selvittää lasten mielipiteitä, täytyy todeta, että tämä on hidas ja osittain vaikeatulkintainen tapa. Haastattelujen onnistuminen vaatii lapsiin tutustumista, mikä vie aikaa.

Myös se täytyy huomioida, että tähän tutkimukseen osallistui 20 lasta. Jos ajattelisi käyttävänsä tätä menetelmää lapsivaikutusten arviointi -prosessiin liittyvänä lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisenä, se ei tarjoaisi kovinkaan monelle lapselle mahdollisuutta vaikuttamiseen.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Vastaukset kuvastavat monia asioita, joita lapset kerholta toivovat, mutta ne eivät ole yhden yksittäisen henkilön unelmia, vaan tutkimuksen tavoitteiden mukaan laajentavat sitä käsitystä, millaista kerhotoimintaa pitäisi olla. Toisaalta, kun tarkastelee vastauksia kokonaisuutena, ei voi tehdä sellaista päätelmää, että yhdessä kerhossa pitäisi toteutua kaikki nämä toiveet. Lapset toivovat kerhoilta tai heidän unelmiensa kerho on sellainen, että siellä on toimintaa, syötävää ja hyvä henki sekä että he voivat kokea osallisuutta.

Koska aineisto on kerätty kokki- ja puuhailevissa kokkikerhoissa, saattaa olla, että lasten ajatukset liittyvät vain niihin. Toisaalta vastaukset ovat osittain niin monipuolisia, että voi olettaa lasten ajatelleen laajemmin.

6.1 Leikki ja liikunta

Tämän tutkimuksessa lasten toiveet mahdollisuudesta leikkiä näkyivät monella tapaa. Olisikin syytä miettiä, millaisen leikkiympäristön tarjoamme seurakunnassa 6–10 -vuotiaille. Leikin hyödyt lapsen kehitykselle ovat kiistattomat. Sinkkosen mukaan leikkiminen on luovan asennoitumisen ja sitä kautta taiteen ja kulttuurin äiti sekä osa ihmisen tervettä, itseensä luottavaa ja autonomista persoonallisuutta. Luovuus on tuhoavuuden tehokkain vastavoima. (Sinkkonen 2004, 77.) Myös Uusikylä korostaa leikin merkitystä. Lapsen alistaminen ankaraan teho-opetukseen lapsuutta tyypistämällä vaarantaa psyykkisen terveyden. Hänen mukaansa tehokkaimmin lahjojaan käyttävät ne, jotka ovat saaneet elää lapsuutensa eheästi lapsina. He ovat saaneet leikeissään kerätä kokemuksia, joista voi ammentaa luovuutta ja kiinnostuksen kohteita elämänsä loppuun asti. (Uusikylä 2004, 185.)

Ei tietysti ole vain seurakunnan tehtävä edistää lasten leikkimistä. Mutta kirkkohallituksen täysistunnon hyväksymän Tytöt ja pojat seurakuntalaisina -kehittämissasiakirjan mukaan kirkko on viime vuosina puhunut kasvurauhan ja pitkän lapsuuden puolesta. Tällaisella ajattelulla on haluttu vahvistaa tytön ja pojan oikeutta olla lapsi mahdollisimman

pitkään. Lapsella pitäisi olla lupa olla lapsi kaikessa rauhassa ja kasvaa isommaksi kaikessa rauhassa. Leikki onkin suotavaa kaikenikäisille. (Takamaa ym. 2012, 8–9, 39.) Kalliala muistuttaa, että siellä missä leikki otetaan vakavasti, sille luodaan myös edellytykset (Kalliala 1999, 300). Huomionarvoista on, että jos vanhemmat puhuvat leikistä arvostavasti, korostavat he leikin kestävyyttä ja lapsen oppimista leikin kautta (Karimäki 2004, 256). Tämä koskee varmasti myös kaikkia muita kasvattajia. Voimme luoda mahdollisuuksia leikkiin järjestämällä siihen tiloja, välineitä, aikaa ja sallimalla leikin näkymistä ja kuulumista. Niin voimme seurakuntana viestittää, että arvostamme leikkiä.

Aineistossa esiintyi toiveita erilaisista uudenlaisista mahdollisuuksista liikkua. Haastattelujen ympäristö kokki- ja puuhailevat kokkikerhot eivät tietysti ole liikuntaan keskittyviä. Mutta kun huomioidaan muu kerhotarjonta seurakunnassa 6–9 –vuotiaille, voidaan sanoa, että aineiston tuottamat ajatukset olivat paljon laajempia, kuin mitä nämä kerhot tai seurakunnan toiminta tällä hetkellä mahdollistaa. Karimäen mukaan koululaisten mielestä myös urheilu voi olla leikkiä ja tavalliset urheilulajit, kuten jalkapallo, innoittavat lapset keksimään siitä erilaisia muunnoksia (Karimäki 2006, 62). Kirkkohallituksella ja Suomen NMKY:llä on meneillään kolmiavuotinen (2014–2016) Liikkuva seurakunta -hanke, jonka tarkoituksena on edistää niin työntekijöiden kuin seurakuntalaistenkin liikkuvampaa elämäntapaa. Siinä korostetaan myös, että ihminen on henkinen, hengellinen ja fyysinen kokonaisuus, jossa kaikki ulottuvuudet ovat yhtä tärkeitä. Ihminen voi hyvin, jos kaikki nämä osa-alueet ovat tasapainossa. Ruumis on Pyhän hengen temppeli, jota saa pitää hyvässä kunnossa. (Liikkuva seurakunta, i.a.)

Motiiveja liikunnan esiin tuomiseen ei aineiston perusteella voi sanoa. Voi olla, että kyse oli jonkun uuden ja jännittävän kokeilemisen halusta tai sitten mieleen palautui muisto jostain mieluisasta tekemisestä. Mutta niin kuin liikkuvan seurakunnan tavoitteessa lukee, tavoitteena on lisätä liikkuvampaa elämäntapaa. Tähän voi sanoa aineiston perusteella olevan tilausta myös nuorempien seurakuntalaisten piirissä.

Tällä hetkellä seurakunnan tilat ovat aika pelkistettyjä. Niiden tarkoitus on mahdollistaa pyhän kohtaaminen, mutta seurakunnilla on yleensä muitakin tiloja kuin kirkkosali. Niissä järjestetään jo nyt monenlaista toimintaa. Miksei seurakunnissa voisi tarjota entistä luovemmin mahdollisuuksia liikuntaan ja leikkiin? Miksei johonkin seurakunnan tilaan

voisi mahtua trampoliini? Tämä toisi varmasti uudenlaisia mahdollisuuksia myös muille käyttäjäryhmille kuin vain lapsille.

6.2 Hurjat kertomukset

Osassa haastatteluista esiintyi kuvauksia unelmien kerhokerroista, joita oli hyvin vaikea ymmärtää. Monta kertaa haastattelujen ja analysoinnin aikana pohdin, puhuvatko lapset unelmista ylipäättään vai ajatuksista jotka liittyvät siihen, mitä he toivovat kerhotyöltä. Voi olla, että tällä ei ole lasten kannalta niin suurta eroa kuin minun, aikuisen, mielessäni. Analyysia tehdessä olisikin tehnyt mieli vain sivuuttaa kaikki asiat, jotka tuntuivat omasta mielestä liian vaikeilta ymmärtää. Aluksi ajattelin tehdä näistä vastauksista oman luokan ”toiveiden tynnyrin”. Tämä siksi, että asiat erosivat huomattavan paljon omasta käsityksestäni kerhosta, ja niihin oli ladattu ikään kuin kaikki hupi, mitä saattoi keksiä. Ja osassa vastauksista erikoinen ja jännittävä tekeminen seurasivat toisiaan.

Asiaa pohdittuani päädyin siihen, että se ei olisi oikein lapsinäkökulman esiin tuomisen kannalta. Nämä asiat ovat lasten vastauksia heidän toiveistaan tai heidän tärkeinä pitämistään asioista yhtä paljon kuin jotkut muut itselleni tutummat asiat. Rajanveto osoittautui myös hyvin vaikeaksi. Tällainen ajattelu voisi pahimmillaan olla vain olemassa olevan säilyttämistä ja hyväksynnän hakemista aikuisen omille mielipiteille. Päädyin sijoittamaan suurimman osan muodostuneista alaluokista toiminta-päluokkaan. Osan asioista eli vapautteen ja valinnan mahdollisuuksiin liittyvät asiat luokittelin osallisuus-päluokkaan

Karlsson varoittelee sadutuksessa syntyneiden satujen analysoinnissa kertojan, kuten hänen persoonallisuutensa, ongelmiansa tai luovuutensa tulkitsemista. (Karlsson 2014, 32–33.) Lasten taustat ja niiden perusteella tehdyt psykologisoivat tulkinnot eivät olekaan relevantteja tämän tutkimustehtävän kannalta. Kuitenkin täytyy myöntää, että erityisesti Tomin ja Benjaminin tarinat jäivät pohdituttamaan pitkäksi aikaa. Jäin miettimään sitä, että mikä näitä kertomuksia on ruokkinut. Ovatko taustalla väkivaltaisten videopelien pelaaminen tai videoiden katselu? Tomi kertoikin haastattelussa nähneensä videon ”lauluveikkojübästä”, jonka talo palaa ja joka ”nokka” murtuu.

Esimerkiksi sadutustilanteita tutkittaessa on osoittautunut, että ryhmäsatuja sepittäessään lapset innostavat toisiaan. Näissä tilanteissa he kehittelevät joukolla juonenkäänteitä, kysyvät ja vastaavat, hyväksyvät ehdotuksia ja hylkäävät niitä. Kaikenikäiset lapset kertovat kuolema-aiheisia satuja. Riihelän analysoiman aineiston perusteella ryhmäsaduissa esiintyi kuolema-sana ylliedustetusti verrattuna yksilösatuihin. Toisaalta kuolema-aiheen tarkastelu toi esiin, että tutkijan omat kokemukset ja käsitykset voivat ohjata tulkintaa ja jopa vääristää analyysia. Sisällöllisesti näillä kuolema-aiheisilla lasten saduilla oli monia merkityksiä ja ne sisälsivät useita tasoja. Aina nämä sadussa esiintyvät tapahtumien väliset suhteet eivät ollenkaan selkiydy aikuiselle. (Riihelä 2012, 201–202.) Piirtämistilanteessa Tomi ja Benjamin kyselivätkin, saako piirtää mitä vain. Koska halusin mahdollisimman vähän viestittää, että olisin tullut hakemaan jotain tiettyä asiaa tai vahvistusta omille ennako-oletuksilleni vastasin, että mitä vain mikä on tärkeää kerhossa. Korostin kaikissa piirtämistilanteiden ohjeistuksissa, että olen kiinnostunut juuri heidän mielipiteistään. Näiden kahden pojan haastattelutilanteissa kyselin tarkennusta, miten nämä kuvat liittyvät unelmien kerhokertaan. Joissakin kohdin olisi ollut mielenkiintoista jäädä todella tenttaamaan, että ovatko pojat tosissaan, mutta se olisi voinut viestittää liikaa siitä, että vastaukset olivat ennalta rajattuja ja toiset vastaukset sallitumpia kuin toiset.

Riihelä huomauttaa myös, että pohtiessaan erään pojan kertomaa hautaamiseen liittyvää tarinaa, hän huomasi, että siinä on tarkoituksellisesti haettu kummitustarinan muotoa. Kertomus saattaa myös olla vitsikäs tarina, jolle on joko tarkoitus nauraa tai on tarkoitus herättää kuulijoissa ihailua sellaista kertojaa kohtaan, joka uskaltaa tuoda näin rohkeita juttuja esille. (Riihelä 2012, 200.) Myös Tomia ja Benjaminia osittain huvitti haastattelutilanne, ja he olivat kovin innostuneita omasta kertomuksestaan.

Nämä hurjimmat kertomukset olivat poikien kertomia. Tyttöjen ja poikien sukupuolierot johtuvat ainakin osaksi hormonaalisista syistä. Poika havaitsee olevansa kohtalokkaalla tavalla erilainen kuin äiti ja pyrkii tekemään pesäeroa kaikesta naisellisesta. Poika lähestyy isää, josta tulee sekä tärkeä samaistumiskohde, että toisaalta ylivoimainen kilpailija. Tähän pojat tarvitsevat sankarifantasiansa, johon sisältyy paljon fallistista uhoa, mikä saattaa näyttää jopa aggressiiviselta. (Sinkkonen 2004, 75-76.) Ja koska puhuttiin unel-

mista ja siitä, että saa piirtää mitä vain, luulen, että tilanne oli pojille leikinomainen. Uusikylän mukaan leikissä lapsi uskaltaa kokeilla mielikuvituksessaan kaikkea mahdollista. Hän voi leikkiessään olla myös rohkea riskinottaja toisin kuin leikkimiskykynsä ja luovutensa psyykkisten puolustusmekanismien alle haudannut aikuinen, joka on oppinut olemaan aina järkevä, välttämään itsensä munaamista sekä tyhmien ideoiden julkituomista. (Uusikylä 2004, 181.)

Hyvän kerhon ominaisuuksiksi liitettiin aineistossa, että siellä ei tapella, riidellä, kiusata, eikä tehdä mitään muutakaan väkivaltaa. Nämä asiat liitettiin myös kerhon toimivuuteen sekä tylsyyteen, mikäli jotain edellä mainittua tapahtuisi. Nämä seikat ovat ristiriidassa hurjien kertomusten kanssa. Lapsivaikutusten arvioinnissa asioita tulee pohtia myös lapsen edun kannalta. Esimerkiksi poikien sotaisat toiveet on nopeasti pohdittu: ne tuottaisivat vaaraa ja olisivat lasten edun vastaisia. Tämän ristiriidan sekä Tomi ja Benjamin toivat molemmat omilla tavoillaan esille haastatteluvastauksissaan. Benjamin toivoi sääntöjä kerhoon ja Tomi ilmaisi sen, ettei halunnut, että häneen sattuisi.

6.3 Herkut ja muut mieliteot

Kun puhutaan kerhounelmista, on ollut varmasti helppo unelmoida sellaisesta, mikä on arkipäivästä irrallaan, kuten jättimäisistä karkkipusseista, jättimuffinsseista ja -jäte-
löistä. Tahkokallion mukaan jokainen lapsi on syntyjään olento, joka pyrkii saamaan mielihyvää ja välttämään mielihyvästä. Yksikään lapsi ei vapaaehtoisesti tai oma-aloitteisesti luovu tarjolla olevasta mielihyvästä eikä tee mitään sellaista, mikä tuntuu ikävältä tai kurtajalta. Kasvamisen edellytyksenä on kuitenkin mielihyvän siirtäminen tuonnetuksi ja ikävän velvollisuuden täyttäminen. Aikuisen tehtäväksi jää huolehtia ja vaatia, että nämä vaatimukset toteutuvat. Toisaalta koskaan aikaisemmin ihmiskunnan historiassa ei ole ollut näin paljoa mielihyvää tarjolla, joten kasvattajan tehtävä on hankaloitunut. (Tahkokallio 2001, 124–125.)

Osittain tästä samasta aiheesta kumpuavat varmaan myös toiveet huvipuistosta, elokuvista, uima-altaista ja rajattomista mahdollisuuksista tehdä, mitä haluaa. Pohdinnan paikka on, onko seurakunnalla tarjota mitään näihin tarpeisiin ja pitääkö olla. Ehkä emme

voi syödä suuria määriä herkkuja, mutta voisimmeko joskus ”irrotella” vai toimimmeko työssämme lasten kanssa niin kuin on järkevää ja kasvattavaa? Mielenkiintoinen ja mielestäni myös oleellinen näkökulma on Karlssonin ajatus siitä, onko aina vaikutettava lapsiin silloin kun suunnitellaan heille toimintaa tai toimitaan heidän kanssaan. Voitaisiinko enemmän nähdä, että lapset elävät tässä ja nyt kasvaen, kehittyen ja oppien jatkuvasti? Myös aikuisten ja lasten välinen yhteistoiminta on tässä hetkessä olemista, keskustelemista ja elämistä. (Karlsson 2012, 275.) Seurakunnassakin lasten kanssa toimiessa voisi ajoittain miettiä asioita tästä näkökulmasta. Voisiko joskus asettaa tavoitteeksi kasvatuksen sijaan sen pohtimisen, mitä on kristittyinä eläminen yhdessä tässä ja nyt niin lasten kuin aikuistenkin näkökulmasta yhdessä ja erikseen?

6.4 Osallisuus lasten vastausten perusteella

Se, että saa olla mukana kerhossa mahdollistaa sen, että voi kuulua ryhmään. Kiilakosken mukaan osallisuus voidaan karkeasti jakaa sosiaaliseen eli osallisuuden kuulumisulottuvuuteen ja poliittiseen vaikuttamiseen. Ilkan esiin tuoma näkemys siitä, että tärkeintä kerhossa on, että on paikalla. Se kiteyttää mielestäni juuri lähtökohdan tuolle kuulumisulottuvuudelle. Ryhmiin kuulumista voi jaotella kuulumisulottuvuuden perusteella. Sisäryhmässä me-henki lisääntyy ja ihmiset kokevat voimakasta yhteenkuuluvuutta omaa jäsenryhmää kohtaan. Sisäryhmän olemassaolo edellyttää ulkoryhmää. (Vilkko-Riihelä 1999, 647–648.)

Se ei tullut esiin, kuinka lapset kokevat oman ryhmänsä. Avoimeksi jää myös se, kokevatko he, millaista tässä ryhmässä on olla ja pääseekö siihen mukaan. Kerhot, joissa kävin, olivat aloittaneet toimintansa edellisenä syksynä eli kerho oli toiminut vähintään viisi kuukautta. Sitä en tiedä, kuinka moni lapsista oli ollut alusta asti ja kuinka paljon lapset olivat matkan varrella vaihtuneet. Ihan uusista ryhmistä ei kuitenkaan ollut kysymys. Monet kerhon hyvä henki -pääluokassa esitetyt asiat liittyivät myös sen mahdollistamiseen, että saa kokea olevansa osana ryhmää.

Osallisuuteen poliittisena vaikuttamisena liittyy vaikuttamistaitojen kehittyminen ja siihen tähtäävä kasvatus, yhteisön ominaisuudet vaikuttamisen mahdollistajina, vallan jakaminen yhteisön jäsenten kesken ja sen mukana vastuu. Gretschel puhuu maailman muuttamisesta pienistä lähiympäristön muutoksista alkaen (Gretschel 2007, 24). Tähän vaikuttamisosallisuuteen liittyy lasten esittämät toiveet mahdollisuuksista päättää asioista kerhossa tai tehdä, mitä haluaa. Kokemuksia siitä, että lapset olisivat saaneet vaikuttaa kerhon toimintaan tai jakaa vastuuta sen järjestämisestä ei juurikaan ollut. Yksi selkeä tähän liittyvä positiivinen kokemus oli Kirsillä, joka kertoi päässeensä pitämään hartautta kesäkerhossa. Tämä kokemus ei liittynyt kokki- tai puuhailevaan kokkikerhoon. Aineiston pohjalta ei voi siis päätellä, että osallisuus tästä näkökulmasta kerhoissa toteutuisi. Myöskään vallan jakamiseen liittyvää vastuuta ja kokemuksia siitä ei voi arvioida kokemusten puuttuessa. Toisenlainen kysymyksen asettelu olisi saattanut valaista tätä asiaa laajemmin, mutta osallisuuden toteutuminen tai sen kokeminen ei ollut tutkimuskysymyksenä tässä tutkimuksessa.

Kerhotoiminta ainakin Espoonlahdessa on pitkälti rakentunut työntekijöiden ja kerhonohtajien näkökulmien varaan. Se pyrkii lapsilähtöisyyteen ja kerhonohtajia ohjataan pohtimaan suunnitelmissaan ja ohjaamisessaan asioita lasten kannalta. Pitäisi kuitenkin huomioida lasten toiveita ja suhtautua vakavammin heidän ideoihinsa. Se, miten lapsilähtöisyys ja mahdollisuus osallisuuden kokemiseen toimii, riippuu paljon myös kerhonohtajista ja heidän taidoistaan virittäytyä kerholaisten tasolle.

6.5 Huomioita asioista, jotka puuttuivat vastauksista

Vastauksissa ei esiintynyt yhtään mainintaa kerhonohtajien roolista tai aikuisista. Kaikissa kerhoissa, joissa kävin, oli ohjaajana nuori kerhonohtaja. Heidän rooliaan ei kyseenalaistettu, mutta ei myöskään mainittu asiana, joka kerhossa pitäisi olla tai olisi kaikin tärkeintä.

Hartauksiin jollain tavoin liittyvistä asioista oli analysoidussa aineistossa kaksi mainintaa: oli Kirsin kertomus siitä, että he olivat saaneet kaverinsa kanssa pitää itse hartauden

sekä Tomin toive siitä, että alttarin tilalla olisi aikamatkustuskone. Vastauksissa hämmennää hartauksien näkymättömyys. Ne edustavat Launosen nuorisotyön mallissa esitettyä kristillistä kasvatusta sekä hengellistä näkökulmaa (Launonen 2008, 78). Jokaiseen kerhokertaan pitäisi sisältyä hengellinen elementti vähintään hartauden muodossa. Tätä on korostettu kerhonohjaajien koulutuksessa ja sen tueksi on tarjolla valmiita materiaaleja. Tutkimustulos ei kerro siitä, etteikö hartauksia pidettäisi. Ainakin jokaisella vierailemalani kerhokerralla hartaus pidettiin. Voi siis olettaa, että se on osa kerhon käytäntöjä. Ehkä ne koetaan neutraaleina asioina, koska niistä ei ollut mainintaa parhaimpina tai sellaisina asioina, joita kerhossa ei pitäisi olla.

7. POHDINTA

7.1 Tutkimusprosessin tarkastelua

Aikuisten lähtökohdista lähtevä tutkimus on saattanut muuttua jopa päinvastaiseksi, kun muutetaan tutkimuslähtökohtia niin, että huomioidaan lapsille ominaiset tavat toimia ja ilmaista itseään. Aikuisten asioiden hallitsemisesta lähtevä kehittynyt vastaan kehittymätön -tarkastelutapa jättää näkymättömiin monia eri-ikäisten ja -tyyppisten ihmisten ominaisia tapoja toimia ja vääristää käsitystä lapsesta. (Karlsson 2012, 275.) Koko tutkimusprosessin ajan olen pyrkinyt olemaan herkkä sille, mitä lapset sanovat, arvioimatta sitä, ovatko lasten mielipiteet olleet mielestäni realistisia tai ideat toteuttamiskelpoisia. Arvioidessani tämän seikan toteutumista minun on myönnettävä subjektiivisuuteni.

Yhtenä alkuperäisistä ajatuksistani oli vielä tarkemmin tutkia sitä, tuoko valitsemani aineiston keruutapa lasten näkökulman esiin ja sopiiko se lapsivaikutusten arviointiin liittyvään lasten näkökulmien selvittämiseen. Pohdin pitkään sitä, että analysoisin haastattelut vielä tästä näkökulmasta, mutta lopulta päädyin siihen, että se olisi paisuttanut liikaa tutkimusta. Havaitsin, että dokumentointini haastattelu- ja piirtämistilanteissa oli tältä osin puutteellinen. Ensimmäisellä haastattelukerralla en ymmärtänyt, että olisi pitänyt tallentaa myös tehtäväksiantotilanne ja piirtämisen äärellä tapahtunut keskustelu.

Tilanteen videointi olisi myös tuonut tarpeellista lisäinformaatiota. Toisaalta kun testailimme videokameraa tutustumismielessä, eivät läheskään kaikki halunneet, että heitä kuvataan. Videointi olisikin saattanut olla joidenkin osallistumiselle kynnyskysymys. Korostin, että nauhoitan vain puhetta oman muistini tueksi, enkä näytä videota kenellekään tai ole laittamassa videota minnekään nähtäville. Näin myös tutkimuksesta kieltäytyminen oli helpompaa, koska saattoi vain olla tulematta kertomaan piirustuksestaan tai kertoa sen, minkä haluaa. Jos kaikkia olisi kuvattu videolle, olisi niiden, jotka eivät halunneet osallistua, täytynyt siirtyä toiseen tilaan. Näin osallistumattomuus olisi korostunut.

Ohjeet lapsivaikutusten arvioinnista antavat esimerkkejä erilaisista tavoista selvittää lasten ja nuorten mielipiteitä. Pienten lasten kuulemiseen mainitaan hyväksi tavaksi sadutus.

(Lapsivaikutusten arviointi evankelis-luterilaisessa kirkossa-ohjeistus 2015, 22.) Sen käyttämiseen opastetaan Lapset kertovat -internetsivuille, jossa kerrotaan ja annetaan ohjeita sadutuksesta. Sivuston mukaan sadutus on tapa kuunnella ja arvostaa lasta. Myös nämä ohjeet korostavat, että aihetta ei tarvita, vaan kertoja saa itse päättää, mistä kertoo. Ne korostavat myös sadutuksen mahdollisuutta antaa kertojan kertoa omista ajatuksistaan. (Lapset kertovat, i.a.) Niin kuin aiemmin kerroin, mietin sadutusta aineiston keruumenetelmänä. Jäin kuitenkin pohtimaan sitä, etten saisikaan välttämättä vastaukseksi mitään kerhoihin tai seurakuntaan liittyvää eli vastauksia niihin kysymyksiin, jotka minua kiinnostivat tässä tutkimuksessa. Tietysti lasten sadut ja kertomukset ja niiden analysointi olisivat voineet olla mielenkiintoisia.

Piirtämistehtävä, joka pyrki korostamaan lasten omien näkökulmien tärkeyttä, toimi tutustuttajana lasten ja minun, tutkijan, välillä sekä rakensi pohjaa vuorovaikutukselle. Piirtämistilanteessa saimme tarkkailla toisiamme, ja haastattelutilanteet oli helppo aloittaa kuvasta puhumisella. Olin valinnut tutkimusympäristökseni kokki- ja puuhailevat kokki-kerhot juuri sen takia, että niissä toiminta on muutenkin osittain tämän tapaista. Niissä lapsille tulee luonnollisesti hetkiä, jolloin he eivät ole aktiivisesti ruuanlaiton ääressä ja kuvittelin heidän silloin luontevasti ehtivän haastatteluun. Näin ei kuitenkaan jokaisessa kerhossa käynyt. Toisaalta haastattelut onnistuivat parhaiten kerhossa, jossa ohjaajat eivät olleet suunnitelleet kerhoon muuta varsinaista ohjelmaa.

Oma asemani suhteessa lapsiin vaihteli huomattavasti. Osassa kerhoista olin käynyt lyhyellä vierailulla edellisenä syksynä, mikä on osa vakiintunutta työtapaamme. Kyseisillä käynneillä keskitytään pääasiassa kerhohjaajien toimintaan. Aikaresurssien vuoksi käynnejä tehdään yleensä yksi, eikä se välttämättä kestä koko kerhokertaa. Toisissa kerhoissa lapset muistivat minut tältä käynniltä. Jotkut lapset olivat minulle tuttuja leireiltä, ja joku muisti minut koulun päivänavauksista. Toisten kanssa tapasimme ensimmäistä kertaa. Joka tapauksessa tähän tutkimukseen liittyvillä kerhovierailuilla keskityin lapsiin. Se, että haastattelujen aikaan olin opintovapaalla, antoi etäisyyttä ja auttoi siinä, että vierailuilla ei hoidettu esimerkiksi puuttuviin mittakuppeihin ja kattiloihin liittyviä asioita.

Kerhonojhaajat suhtautuivat vierailuuni pääasiassa positiivisesti. Toisten kanssa selvästi auttoi, että olimme tuttuja. Yksi tosin sanoi, että häntä ahdistaa se, jos lapset eivät kerrokaan mitään sekä se, että tulen ”kyttämään”. Tämä jännitys purkaantui aika pian, kun kerroin, etten ”kyttää”, eikä heidän tarvitse ottaa vastuuta tilanteen sujumisesta. Muillekin kerhonojhaajille sanoin, että tarvitsen aikaa noin 10 minuuttia kerhon alkamisesta piirtämistä varten ja että sen jälkeen toimin muun toiminnan ohessa. Painotin sitä, että heidän ei tarvitse kantaa vastuuta siitä, puhuvatko lapset tai miten he reagoivat tutkimukseen.

7.2 Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelua

Eettisiin kysymyksiin ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Jokaisen tutkijan täytyy ratkaista, mikä on paras tapa soveltaa eettisiä standardeja työnsä erityisvaatimukseen. Nämä ovat riippuvaisia tutkimuksen kontekstista, aiheesta ja metodeista. (Alderson & Morrow 2004, 12.) Päädyin rajattuun aiheeseen, vaikka Karlsson ja Riihelä kritisoivatkin lasten kertomusten keruumenetelmiä, joissa aikuinen jollakin tavalla asettaa rajoituksia lasten ilmaisunvapaudelle ja luovalle toiminnalle. Pyytämällä lasta kertomaan tietystä aiheesta, omista kokemuksista tai käsityksistä, annetaan lapselle enemmän tilaa, mutta silti näissä tehtävissä tulevat kuitenkin esille vastaavat ongelmat kuin haastattelussa. (Karlsson & Riihelä 2012, 176.) Halusin rajata aihetta varmistaakseni aineiston liittymisen tutkimuskysymyksiini.

Ongelmia tässä rajaamisessa tuo Karlssonin ja Riihelän mukaan se, että haastattelija ei perustele motiivejaan. Näin haastateltava lapsi ei välttämättä tiedä, mitä häneltä odotetaan. Aikuinen on myös määritellyt omista lähtökohdistaan, mistä on oleellista kertoa. Näissä tilanteissa lapsi on aikuisten tavoitteiden toteuttamisen kohteena. (Karlsson & Riihelä 2012, 176.) Korostin sekä piirtämis- että haastattelutilanteissa, että kyse on lasten mielipiteistä esimerkiksi sanomalla, että minä tai heidän kerhonojhaajansa emme voi tietää, mikä on oikea vastaus siihen, mikä on heidän käsityksensä unelmien kerhokerrasta.

Myös se, miten lapsille kerrotaan, mitä ollaan tekemässä, on haastavaa. Liika informaatio voi hämmentää ja tuoda mielikuvia siitä, että ollaan tekemässä jotakin todella vaativaa tai sitten johdatella vastaamaan tietyllä tavalla. Kuulan mukaan kuitenkin voidakseen tehdä

vapaaehtoisen päätöksen osallistumisestaan tutkimukseen osallistujat tarvitsevat riittävää informaatiota (Kuula 2006, 107). Pysin tarkoituksellisesti pitämään aiheen mahdollisimman vapaana enkä määrittelemään erilaisia asioita, joihin olisin pyytänyt ottamaan kantaa. Puhuin kerhosta ja kerhokerrasta sen enempää määrittelemättä, mikä kerho on, koska pelkäsin sen johtavan mielikuviin siitä, että hain jotakin tiettyä, joka minun mielestäni olisi oikea vastaus. Koska olimme kerhossa, voi olettaa, että heillä oli joku käsitys siitä, mikä kerho on.

Aarnos painottaa sitä, että lapsia tutkittaessa on tärkeää koko tutkimusprosessin ajan huolehtia lapsiystävällisyydestä ja tutkimuksen etiikasta. Tutkimukseen osallistumisen tulisi olla hauskaa ja arkipäiväistä. Lapseltakin on pyydettävä suostumus tutkimukseen osallistumisesta. (Aarnos 2010, 173.) Haastattelujen aikana jouduin useaan otteeseen pohtimaan, miten pitkälle suostuttelussa ja rohkaisemisessa voi mennä. Myös ohjaajat myös puuttuivat piirtämiseen kannustamalla ja rohkaisemalla lapsia. Joissain kerhoissa kerhonohtajat kannustivat lapsia kertomaan minulle piirustuksistaan, mikä joissain tilanteissa sai minut miettimään kokivatko lapset tämän painostuksena. Toisaalta se ei saanut kaikkien ujoimpia kuitenkaan puhumaan. Jokaiselle joka sanoi, ettei esimerkiksi halua kertoa piirustuksestaan, sanoin vielä erikseen, ettei ole pakko ja jos myöhemmin kerhon aikana muuttaa mieltään, kertominen on myös silloin mahdollista.

Kuula muistuttaa, että mahdollisuudesta keskeyttää tutkimus missä tahansa vaiheessa täytyy informoida. Haastattelutilanteessa lapsi voi jättää vastaamatta kysymyksiin, jotka hän kokee liian arkaluonteisiksi, huonosti muotoilluiksi, aiheeltaan tylsiksi tai jostain muusta syystä. (Kuula 2006, 107–108.) Lapset osasivatkin sujuvasti vastata myös ”en tiedä”. Luulen, että joskus kysymys oli liian vaikea, tai sitten he eivät jostain muusta syystä halunneet vastata. Hyvä esimerkki tästä on Satu, joka noin kolmen minuutin jälkeen vastasi kysymykseen ”en mä tiiä. Mä en enää jaksa”. Yhdessä kerhossa Jesse ei missään nimessä halunnut kertoa kuvastaan, vaikka useampaan kertaan häneltä sitä kysyin. Jesse oli kirjoittanut kuvaansa pari ajatustaan, muttei halunnut kertoa enempää. Hän kuitenkin otti useamman kerran kontaktia tai haki huomiota vaivihkaa jollakin muulla tavoin. Esimerkiksi, kun haastattelin kerhotilassa toista kerhon poikaa, hän kommentoi väliin. Myös yh-

den tytön haastattelutilanteesta tallenteesta kuuluu, kuinka Jesse käy moikkaamassa haastateltavana ollutta tyttöä. En voinut kuitenkaan käyttää tutkimusmateriaalina tätä pojan piirustusta, koska haastattelu puuttui.

Tutkimuksen luotettavuutta kuvaavat reliaabeliuden ja validiuden käsitteet perustuvat ajatukseen, että tutkija voi päästä käsiksi objektiiviseen todellisuuteen ja totuuteen. Kuitenkin on otettava huomioon, että todellisuus on keskenään erilaisten yksilöiden ja kulttuurien konstruoimaa. Onkin epätodennäköistä, että yhteiskunta- ja käyttäytymistieteissä saavutettaisiin yleispäteviä lakeja, jotka olisivat voimassa aina ja kaikkialla. Tutkimus on enemmän kontekstuaalista kuin universaalia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 19, 185.) Karlsson muistuttaa, että lapset edustavat tutkimuksessa vain itseään. Myös lapsuus ja lapsuudet ovat moniäänisiä ja keskenään erilaisia. (Kalrsson 2012, 275.) Tämä on myös otettava huomioon tuloksia luettaessa. Vastaukset kuvastavat monia asioita, joita lapset kerholta toivovat, mutta ne eivät ole yhden yksittäisen henkilön unelmia, eivätkä kaikki haastatellut lapset varmastikaan allekirjoittaisi kaikkia tuloksia. Joka tapauksessa tutkimuksen tavoitteiden mukaan vastaukset laajentavat sitä käsitystä millaista kerhotoiminnan pitäisi olla.

Jos haastateltavana olisivat olleet jotkut muut lapset tai mikäli tutkimusaineiston olisi kerätty jossain toisen tyyppisessä kerhossa eli hieman eri kontekstissa olisivat tulokset varmasti olleet myös erilaiset. Tuloksista olisi varmasti löytynyt jotain samaa, mutta myös jotain erilaista. Halusin kuitenkin tehdä kaikki haastattelut samantapaisissa kerhoissa, koska halusin kehittyä haastattelijana ja näin ryhmien ulkoiset puitteet olivat suunnilleen samanlaiset. Ajattelin myös, että juuri kokki- ja kokkailevissa puuhakerhoissa nämä haastattelut häiritisivät vähiten kerhon normaalia toimintaa. Perinteisiä tyttö-, poika-, askartelu- tai puuhakerhoja Espoonlahdessa ei tutkimusajankohtana ollut.

Tutkimuksen on mentävä ihmisten arkielämään ja otettava huomioon tutkittavien yksilölliset kontekstit, jotta voitaisiin ymmärtää yksilöllisiä merkityksiä. Ulkoisella validiudella tarkoitetaan tutkimustulosten yleistettävyyttä erilaisiin tilanteisiin ja henkilöihin. Tämän kysymyksen yleistettävyydestä korvaa osittain ekologisen validiuden vaatimus eli vaatimus ihmisten tutkimisesta luonnollisissa oloissa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 19, 185, 188.) Koska tutkimukseni tarkoitus oli tutkia lasten näkemyksiä juuri kerhoista, mielestäni luonnollisempiin oloihin kerhotoiminnan suhteen ei enää olisi voinut mennä.

Vaikka reliaabelius ja validius hylättäisiin totutuissa muodoissaan, ei se tarkoita sitä, että tutkimusta voisi tehdä miten tahansa. Tutkimuksen on pyrittävä tutkittavien käsitysten ja maailman paljastamiseen mahdollisimman hyvin. Käsiteanalyysi nouseekin keskeiseksi ja validiuden muodoista nimenomaan rakennevalidius. Tällöin tutkijan on pystyttävä dokumentoimaan, miten on päätynyt luokittamaan ja kuvaamaan tutkittavien maailmaa juuri niin kuin hän on tehnyt. Reliaabeliuden kautta tarkastellaan, onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon ja onko esimerkiksi tiedot litteroitu oikein. Tärkeää on myös, että tulokset mahdollisimman pitkälle heijastavat tutkittavien ajatusmaailmaa. Samalla on kuitenkin muistettava, että haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 189.) Litteroinnissa kiinnitin huomiota siihen, että lasten ilmaisut, epäröinnit ja pohtiminen tulivat kirjatuksi mahdollisimman tarkkaan ja autenttisesti. Analyysia tehdessäni luin koko litteroidun aineiston huolellisesti läpi useampaan kertaan, jotta varmasti kaikki vastaukset tuli huomioitua. Luokitellessani pohdin tarkasti sitä tilannetta, jossa lapsi vastauksensa oli antanut. Tulosten esittelyssä varmistin, että jokaisen haastatellun lapsen näkökulma tuli jollain tavalla kuulluksi ja huomioiduksi.

Tutkimuksen loppuvaiheeseen liittyviä tutkimuseettisiä ratkaisuja ovat sen pohtiminen, voivatko lapset tarkistaa tutkijan tekemiä tulkintoja sekä miten ja milloin lapsille ja muille osallistujille kerrotaan tutkimustuloksista ja raportista. (Karlsson 2012, 47–48.) Tähän ei valitettavasti ollut mahdollisuutta, koska kerhoryhmät olivat lopettaneet toimintansa siihen mennessä, kun tutkimus oli valmistumassa. Haastattelujen kuluessa kyllä usein tarkistin, mitä lapset tarkoittivat sanomisillaan, mutta kaikkia asioita en osannut kysyä, sillä monta kysymystä heräsi vasta litterointi- ja analysointivaiheessa.

7.3 Lapsivaikutusten arviointiin liittyvät mahdollisuudet ja haasteet

Lapsivaikutusten arviointi on konkreettinen keino toteuttaa käytännössä YK:n lapsen oikeuksien sopimusta sekä edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 4). Nämä ovat mielestäni hyviä ja tarpeellisia tavoit-

teita. Lapsivaikutusten arvioinnin ohjeiden mukaan lasten ja nuorten mielipiteet muodostavat osan siitä tiedosta, jota päätöksen tueksi tarvitaan, eikä ilman sitä voida saada selville lasten ja nuorten kannalta parasta ratkaisua. Kirkkojärjestys ei kuitenkaan tähän velvoita. Ohjeistus jättää edelleen paljon valtaa aikuisille. Asiat, joihin lasten ja nuorten näkökulmia tai mielipiteitä selvitetään, ovat aikuisten arvioinnin varassa. Lapsivaikutusten arvioinnin ohjeiden mukaan jokainen toimielin voi itse päättää tavan ja laajuuden, jolla lapsivaikutusten arviointi on tarkoituksenmukaista tehdä (Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 8, 10.)

Esimerkiksi Kiilakoski sanoo, että osallisuus edellyttää toimintamahdollisuuksien antamista yksilölle, mikä tarkoittaa vastuun ja vallan jakamista. Osallisena ei voi pitää tilannetta, jossa yksilöä kuunnellaan loputtomiin, mutta hänen mielipiteilleen ei anneta mitään merkitystä päätöksiä tehtäessä. Osallisuus tarkoittaa käytännössä hyvän tahdon lisäksi myös vallan jakamista. (Kiilakoski 2007, 14.) Nurmi on sitä mieltä, että lapset voivat olla osallisia ja tulla osallisiksi vain, jos heillä on kasvulle ja kehitykselle suotuisat olosuhteet. Pelkkä mielipiteen ilmaiseminen ei riitä täyttämään lapsen osallisuuden määritelmää. Kaiken tämän mahdollistaminen edellyttää aikuisilta aktiivista roolia. (Nurmi 2011, 7.) Toisaalta Kiilakosken ym. mukaan osallisuutta voidaan edistää eri yhteisöissä myös kuulemista kehittämällä. Lisäksi mainitaan sen edistäminen, että lapset ja nuoret voisivat omista yhteisöissään tuntea yhteenkuuluvuutta ja arvokkuutta. Vaikuttaminen on välttämätön osa yhteisössä toimimista. Se sisältää kuulluksi tulemista omana itsenään niin yhteisissä kuin itseäänkin koskevissa asioissa sekä mahdollisuutta saada valtaa ja vastuuta yhteisön jäsenenä. (Kiilakoski, Nivala ym. 2012, 252-253.)

Lapsivaikutusten arviointi on varmasti askel kohti yhä lapsiystävällisempää kirkkoa, ja se antaa mahdollisuuksia lasten ja nuorten osallisuuden lisääntymiselle. Jäin kuitenkin kaipaamaan rakenteita ja vaikuttamisen paikkoja, joissa lapset ja nuoret voisivat omista lähtökohdistaan ja omilla vaikuttamisen keinoillaan olla uudistamassa kirkkoa ja luomassa siitä lasten näköistä. Esimerkiksi kuntalaki velvoittaa perustamaan nuorisovaltuuston ja määrittelee sen tehtävät. Seurakunnista puuttuu vastaava rakenne. Toisaalta Kiilakosken ym. havainto on, että monet lasten ja nuorten vaikuttamisrakenteet, kuten nuorisovaltuustot toimivat pikemmin välineinä, joilla vallitsevaa järjestystä uusinnetaan kuin uudistetaan. Kiilakoski ym. ovat sitä mieltä, että lasten ja nuorten on opittava toimimaan

olemassa olevassa järjestelmässä. Tämän järjestelmän olisi kuitenkin oltava niin joustava, että myös uudet avaukset ovat mahdollisia. Sen on tuettava myös sellaisten valmiuksien kehittymistä, joilla olemassa olevaa voidaan arvioida kriittisesti sekä nähdä muutoksen tarpeita ja mahdollisuuksia. Samalla toimitaan luovasti, mutta itsekriittisen rakentavasti muutosten aikaansaamiseksi. (Kiilakoski, Gretschel & Nivala 2012, 23.)

Aikuinen ja lapsi ovat olennaisesti erilaisia. Heidän perspektiivinsä, mielenkiinnon kohteensa ja tarpeensa poikkeavat toisistaan. Näin myös aikuisten yhteiskunnan tavoitteet poikkeavat voimakkaasti lasten tavoitteista ja eduista. Sukupolvien välisen kuilun mitätöiminen tai poisselittäminen vaatisi silmien ummistamista monilta vakavilta ristiriidoilta. (Laajarinne 2011, 147.) Myös lapsivaikutusten arviointiin liittyvä lasten mielipiteen selvittäminen tuottaa varmasti haastavia tilanteita. Lasten ajatukset voivat olla niin kaukana aikuisten ajatuksista ja lähtökohdista, että se vaatii suurta ajattelutavan ja asenteiden muutosta. Jos haluamme kirkosta todella lapsilähtöisen ja osallisuuden yhteisön, täytyy jokaisen työntekijän, jokaisen luottamushenkilön ja jokaisen aikuisen seurakuntalaisen kysyä itseltään: mistä joudun luopumaan? Onko se oma ajattelutapa, turvallisuuden tunne tai turvallisuushakuisuus? Näin on, jos haluamme ottaa tosissaan sen, mitä lapset meille haluavat kertoa.

Huomionarvoista on myös se, että Laajarinteen mukaan lapsuus on merkittävä hyvinvointimme, onnellisuutemme ja ajattelumme vaikuttava elämänalue, josta lapset tietävät aika paljon enemmän kuin yksikään aikuinen. Vaikka aikuisten suhde lapsuuteen olisi heikko, katkonainen ja epämääräinen, se ei anna oikeutta vähätellä lasten tietoa tai julistaa sitä merkityksettömäksi. (Laajarinne 2011, 156.) Tähän liittyy myös kysymys siitä, mitä teemme lasten hassuilta, vaarallisilta tai muuten erikoisilta tuntuvien mielipiteiden suhteen. Karlsson huomauttaa, että lasten tapa ilmaista itseään on toisenlainen kuin aikuisten ja tavoissa esittää sekä käsitellä asioita löytyy vähän yhtymäkohtia. Tämä on johtanut siihen, että lasten puhe ja kerronta on usein tulkittu kypsymättömäksi ja puutteelliseksi. Sen tiedostaminen, että lapsi ilmaisee itseään eri tavalla kuin aikuinen, helpottaa lapsen sanoman kuuntelemista ja ymmärtämistä. (Karlsson 2012, 271.)

Lapsivaikutusten arvioinnin ohjeistuksen mukaan lapsiarvioinnin tekeminen ei lähtökohteisesti edellytä asiantuntemusta, vaikka ennakoarvioinnin menetelmien harjoittelua se

saattaakin vaatia. Joissakin isoissa ja kauaskantoisissa päätöksissä voidaan ohjeistuksen mukaan tarvita ennakoarvioinnin erityisasiantuntemusta. (Lapsivaikutusten arviointi evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015, 8.) Kuitenkin lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa korostetaan sitä, että jos tutkija ei tiedosta omia lähtökohtiaan, hän voi toimia ristiriitaisesti tavoittamatta lasten näkökulmia. Ennako-oletukset ja teoreettinen tieto voivat myös rajoittaa ja ohjata niin vahvasti havaintoja ja tulkintoja, että osa lasten tuottamasta informaatiosta jää havaitsematta. Metodisten pohdintojen esiintuominen on siis yhtä tärkeää, kuin tuloksiin keskittyminen. (Karlsson 2010, 126.) Lasten näkökulmien havaitsemisen ja niiden hahmottamisen koin tässä työssä haastavaksi. Näihin asioihin on mielestäni tärkeää kiinnittää huomiota myös tehtäessä lapsivaikutusten arviointiin liittyvää mielipiteen selvittämistä.

Jäin pohtimaan myös lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämisen jälkeen tehtävää analysointia. Siihen ei lapsivaikutusten arvioinnin ohjeistuksessa juurikaan anneta ohjeita. Suoran haastattelun yhteydessä sanotaan, että niin haastateltavien valinta, kysymykset, vastausten kokoaminen kuin analysointi on järjestettävä tarkoitusta vastaavalla tavalla. (Lapsivaikutusten arviointi evankelis-luterilaisessa kirkossa-ohjeistus 2015, 22.)

Karlsson näkee, että on vasta hahmottumassa se kokonaiskuva, jonka avulla voidaan tarttua spesifeihin kysymyksiin ja saada tarkempaa tietoa eri ilmiöistä lasten silmin (Karlsson 2012, 277). Tämä on varmasti todellisuutta myös kirkossa ja lapsivaikutusten arvioinnissa. Tutkimuseettinen kysymys on myös se, miten lasten tuottamaa tietoa voi ja saa käyttää, sillä tutkimusaineisto ja sen tulkinta ovat vallankäytön välineitä (Karlsson 2010, 133). Myös lapsivaikutuksia arvioitaessa on syytä olla nöyrä, huolellinen ja rehellisen avoin lasten näkemyksille, jottei lapsivaikutusten arviointiprosessi menetelmänä lisää näennäisosallisuutta ja ylläpidä olemassa olevia valtarakenteita. Pahimmillaan se voi saada aikuiset ajattelemaan, että lasten näkökulma on huomioitu, vaikka se päätöksenteossa olisikin sivuutettu. Mielestäni lapsivaikutusten arviointi tarjoaa mahdollisuuden laajemmankin lapsinäkökulmaisesta ja -lähtöisen toimintakulttuurin luomiseen, mikäli niin halutaan. Tämä haastaa monissa eri tilanteissa lasten ja nuorten mukaan ottamista. Lapsivaikutusten arvioimisen ohjeistuksessa lapsiystävällisen seurakunnan kohdalla tähän toki haasteitaankin.

7.4 Jatkotutkimushaasteet

Koska tyttöjen ja poikien tai varhaisnuorisotyötä on tutkittu varsin vähän, tulee mieleen paljon jatkotutkimushaasteita. Myös lapsivaikutusten arviointi ja osallisuus tarjoavat haasteita.

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen menetelmillä ja orientaatiolla voisi varmasti paljon laajentaa käsitystä siitä, mitä ja miten lapset ajattelevat sekä kokevat esimerkiksi seurakunnan ja mitä he kokevat tärkeinä seurakunnan työssä laajemmin. Olisi mielenkiintoista tutkia myös vanhempien lasten mielipiteitä seurakunnasta. Sadutuksen mahdollisuuksia olisi hyvä tutkia, sillä se mainitaan lapsivaikutusten ohjeistuksessa yhtenä tapana kerätä mielipiteitä juuri pieniltä lapsilta. Seurakunnan tilojen tutkiminen esimerkiksi lasten kanssa valokuvaamalla voisi tuoda tietoa siitä, kuinka tiloilla voimme vaikuttaa osallisuutta tukevasti tai sitä estävästi.

Karlsson korostaa myös sitä, että lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa tämä näkökulma on säilytettävä läpi koko prosessin. Mielenkiintoinen tutkimusasetelma voisi olla sellainen, jossa samat lapset tavattaisiin monta kertaa ja heidät voisi ottaa mukaan eri tutkimusvaiheisiin ja analysointiinkin. Olisikin ollut mielenkiintoista, miten tässä tutkimuksessa olisi vaikuttanut, jos jokaisen ryhmän kanssa olisi tavannut useamman kerran.

Erittäin tärkeänä jatkotutkimusaiheena näen sen tutkimisen, millä tavoin käytännössä seurakunnissa ja kirkollisissa toimielimissä lapsivaikutusten arviointiin liittyvää lasten ja nuorten mielipiteiden selvittämistä on toteutettu ja miten se on vaikuttanut päätösten tekkoon. Myös lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto ja toteuttaminen olisivat tärkeitä tutkimusaiheita, koska säädökset ja toimintakulttuuri ovat näinkin uusia.

Tärkeä tutkimuskohde olisi mielestäni myös osallisuuden toteutuminen seurakunnissa. Sitä voisi tarkastella lasten itsensä kokemana tai sitä näkökulmasta, mihin asioihin lapsilla oikeasti on omista lähtökohdistaan mahdollisuus vaikuttaa. Myös työntekijöiden tapaa hahmottaa osallisuus-käsitettä olisi hyvä tutkia. Osallisuuden hahmottaminen edistää varmasti myös sen lisääntymisen edistämistä lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä.

Tässä tutkimuksessa kerättiin näkemyksiä unelmien kerhosta, mutta ei kysytty, miten olemassa olevat kerhot koetaan. Tämän tutkiminen voisi olla tärkeää siitä näkökulmasta, että näin kerhotyö voisi paremmin vastata näitä unelmia tai lasten muita toiveita. Olisi tärkeää ja mielenkiintoista selvittää myös lasten vanhempien näkökulma kerhotyöstä.

7.5 Oman prosessin tarkastelua

Tehdessäni tutkimusta omassa työskentelyseurakunnassani olen joutunut eräänlaiseen kaksoisrooliin. Haastattelijana ja tutkijana olen saanut olla tarkkailijana. Kerhoista vastaavana työntekijänä joudun puuttumaan kerhoissa oleviin ongelmiin ja ongelmakäyttämiseen esimerkiksi olemalla yhteydessä vanhempiin. Haastatteluita tehdessäni olin opintovapaalla, mikä auttoi etäisyyden ottamisessa viranhoitajaminääni.

Oma erilainen roolini sekä monet haastattelutilanteeseen liittyvät seikat jännittivät. Pohdin paljon sitä, pystynkö antamaan tilaa lapsille ja heidän mielipiteilleen, osaanko innostaa, estäkö asioiden ilmaisun, osaanko rohkaista omiin mielipiteisiin ja saanko heidät vakuuttuneiksi siitä, että olen kiinnostunut heistä. Mietin myös sitä, miten osaan esittää kysymykset ja teenkö lapsinäkökulman esiin tuomisen mahdolliseksi. Jokaisella haastattelukerralla jännitys vaihtui innostumiseen. Lasten kanssa oli mukava toimia, ja heidän haastattelemisensa oli mielenkiintoista. Yllättävät vastaukset ilahduttivat joka kerta. Lapset todella osasivat kertoa asioita, joita itselleni ei olisi edes tullut mieleen.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut antoisa ja mukaansatempaava projekti. Ajatusten ja tekstin rönsyilyltä en ole voinut välttyä. Varsinkin osallisuus oli terminä kiintoisa. Tutustumisen sen moniin puoliin sai huomaamaan, että käytännön työssä (myös ja ennen kaikkea itseni mukaan lukien) on vaarana napata kuulemiaan termejä käyttöön tietämättä kuitenkaan ihan tarkasti, mitä niillä tarkoitetaan. Tämän uuden tutustumisen voidaan myös laskea olevan omien ajatusten laajenemista. Osallisuuteen ja sen eri puoliin olisin voinut uppoutua vaikka kuinka pitkäksi aikaa ja uppouduinkin. Termissä on jotain hyvin kristillistä. Haluaahan se tuoda tasa-arvoisempia kuulemisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia yksilöille eri yhteisöissä katsomatta näiden yksilöiden ikää, koulutusta tai asemaa. Kirkon

piiriin yhteisöllisyys törmää kuitenkin traditioon, joka asettaa sille ehtoja. Onko niin, että voimme olla osallisia, vaikuttaa ja kertoa mielipiteitämme, kunhan tietyt asiat, jotka ovat jo pitkään olleet olemassa, toteutuvat?

Karlsson muistuttaa, että yksi lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen liittyvä arvovalinta on se, mitä tutkimuksesta seuraa lasten elämään ja toisaalta mitä siitä seuraa pidemmällä aikavälillä yhteiskunnallisesti. Lapset ovat päästäneet lapsinäkökulmaisen tutkijan omaan maailmaansa ja antaneet hänelle aikaa sekä luottaneet häneen. Millainen velvollisuus tutkijalla on viedä esiintuomiaan näkökulmia toisaalta lasten arjen toiminnasta vastaaville ja toisaalta yhteiskunnalliseen poliittiseen päätöksentekoon? (Karlsson 2010, 134.) Oma ajatteluani työssä tämä tutkimus on muuttanut. Koen olevani herkempi pohtimaan lasten etua ja sitä, mikä on lapsilähtöistä ja -näkökulmaista. Aion jatkossa korostaa juuri leikin ja monipuolisen toiminnan näkökulmaa entistä enemmän. Lisäksi pohdimme jatkuvasti työyhteisössämme, miten lasten mielipiteitä voisi selvittää ja huomioida työssämme. Kaikissa edellä mainituissa on vielä parantamisen varaa. Paljon on matkaa sellaiseen seurakuntaan, jossa lapset ja nuoret olisivat aidosti osallisia. Mutta motivaatio näiden edistämiseen ja puolesta puhumiseen on muuttunut tämän opinnäytetyöprojektin myötä.

Mielenkiintoista on nähdä, millaiseen suuntaan lapsivaikutusten arviointi kirkkoamme vie. Opimmeko kuulemaan lasten ääntä ja ottamaan sen huomioon? Lisääntykö osallisuus niin lasten kuin muidenkin seurakuntalaisten kohdalla? Virtasen mukaan Suomen evankelis-luterilainen kirkko seisoo tienhaarassa, jossa lukee kaksi eri suuntaan osoittavaa tienviittoa. Toisessa niistä lukee järjestys ja toisessa osallisuus. Järjestyksen tiellä peruskysymys on, että tapahtuvatko asiat oikein ja ohjeiden mukaan. Osallisuuden tiellä peruskysymys taas on, mitä meistä voi yhdessä tulla. (Virtanen 2011, 79.) Jos seurakuntamme ovat sellaisia, että ne sallivat lasten tulla Jeesuksen luo eli tulla osallisiksi, silloin on mahdollista, että tulevaisuudessa yhä laajempi joukko kokee osallisuutta kirkossa.

LÄHTEET:

- Alanen, Leena 2009. Johdatus lapsuuden tutkimukseen. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.). Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 9–30.
- Alderson, Priscilla & Morrow, Virginia 2004. Ethics, social research and consulting with children and young people. Ilford: Barnado's.
- Atjonen, Päivi 2012. Oppimisesta kasvatukseen, nykyhetkestä tulevaisuuteen. Teoksessa Päivi Atjonen (toim.) Oppiminen ajassa – kasvatus tulevaisuuteen. Joensuun vuoden 2011 kasvatustieteen päivien parhaat esitelmät artikkeleina. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 61, 15–20.
- Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia : lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOYPro
- Espoonlahden seurakunta 2014. Nuorisotiimi. Perustoimintokuvaus 2015.
- Filander, Karin 2008. Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 90–114.
- Finlex, i.a, a. Kirkkolaki. Viitattu 9.3.2015. Saatavissa
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L4P1>
- Finlex, i.a, b. Kirkkolaki. Viitattu 9.3.2015. Saatavissa
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L1P3>
- Finlex, i.a., c. Suomen perustuslaki. Viitattu 6.8.2015. Saatavissa
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>
- Finlex, i.a., d. Nuorisolaki. Viitattu 6.8.2015. Saatavissa
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072#Pidp776208>.
- Finlex, i.a. e. Kuntalaki. Viitattu 6.8.2015. Saatavissa
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=365%2F1995#Pidp5546160>.
- Finlex, i.a., f. Perusopetuslaki. Viitattu 18.8.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L8P47a>

- Finlex, i.a., g. Lastensuojelulaki. Viitattu 6.8.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki#L4P20>
- Finlex, i.a. h. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Viitattu 6.8.2015.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20lapsen%20huollosta#L2P11](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search[type]=pika&search[pika]=laki%20lapsen%20huollosta#L2P11)
- Finlex, i.a., i. Kirkolliskokouksen päätös kirkkojärjestyksen muuttamisesta. Viitattu 20.1.2015. Saatavissa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140417>
- Gauntlett, David 2007. *Greative Explorations: new approaches to identities and audiences*. Abingdon: Routledge.
- Gretschel, Anu 2007. Nuori – ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 243–262.
- Hakkarainen, Kaarina 2010 Varhaisnuorisotyöntekijän kymmenen teesiä. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) *Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, 284–300.
- Halme, Lasse 2010. Uskonto ja yksilö. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) *Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto*. Helsinki: Lasten keskus Oy, 54–68.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käyttö*. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: 50 Tammi.
- Horelli, Liisa; Haikkola, Lotta & Sotkasiira, Tiina 2007. Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 217–242.
- James, Allison & James, Adrian 2008. *Key Concepts in Childhood Studies*. Thousand Oaks (CA): Sage Publications.

- Jansa, Kati 2010 Varhaisnuorisotyö seurakunnassa. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LKkirjat/Lasten Keskus Oy, 266–283.
- Junttila-Vitikka, Pirjo; Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi 2012. Kunnallisen nuorisotyön osallisuusympäristöt. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.). Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118, 187–197.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, Ilkka 2004. Lapsityön teologian edellytyksiä. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy. 105–118.
- Karimäki, Reeli 2004. Leikki on lapsen maailma. Teoksessa Liisa Piironen (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 256–269.
- Karimäki, Reeli 2006. Koululaiset kertovat leikeillään. Teoksessa Liisa Karlsson (toim.) Lapset kerhtovat... Helsingin: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Työpapereita 9/2006, 57–68.
- Karimäki, Reeli 2012. Leikitäänkö yhdessä? Tyttöjen ja poikien yhteinen ja erillinen leikinmaailma. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 141–168.
- Karlsson, Liisa 2010. Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa Kirsi Pauliina Kallio, Aino Ritala-Koskinen & Niina Rutanen (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 105, 121–142.
- Karlsson, Liisa 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 17–63.
- Karlsson, Liisa 2012 b. Lapset toimivat – aikuiset valistavat: lasten kertomuksia syömisestä. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.)

- Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 235–283.
- Karlsson, Liisa 2014. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, Liisa & Riihelä, Monica 2012. Sadutusmenetelmä -kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 169–195.
- Katekismus, i.a. Katekismus. Viitattu 30.8. Saatavissa <http://www.evl.fi/katekismus/>
- Kauppinen, Juha; Särkiö, Riitta & Hiilamo, Heikki 2010. Seurakunnan luottamushenkilön käsikirja. Helsinki: Edita.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Kiilakoski, Tomi 2007. Johdanto: lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77, 8–24.
- Kiilakoski, Tomi; Gretschel, Anu & Nivala, Elina 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118, 9–34.
- Kiilakoski, Tomi; Nivala, Elina; Ryyänen, Aimo; Gretschel, Anu; Matthies, Aila-Leena; Mäntylä, Niina; Gellin, Maija; Jokinen, Kimmo & Lundbom, Pia 2012. Demokratia remontin työkaluja. Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118, 249–271.
- Kohtaamisen kirkko 2014. Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020 Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 7. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kojo, Hanna 2015. Nuorten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet Espoonlahden seurakunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak-Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi (AMK). Opinnäytetyö.

- Kukkasniemi, Esa & Kukkasniemi, Mirca 2010. Harrastava lapsi. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsenmaailma. Helsinki: LKkirjat/Lasten Keskus Oy, sivut 163–175.
- Kurki, Leena 2005. Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Tuukka Tomperi & Marjo Vuorikoski (toim.) Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 335–357.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Laajarinne, Jukka 2011. Leikkiminen kielletty! Kontrolliyhteiskunnan lapset. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.
- Lapset kertovat, i.a. Sadutus pähkinänkuoressa.
<http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutusohje.htm>.
Viitattu 29.8.2015.
- Lapsi on osallinen. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja. Kirkon kasvatus ja nuorisotyö/Kirkkohallitus 2008.
- Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa -ohjeistus 2015.
Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 21, Kirkko ja toiminta. Kirkkohallitus.
Saatavissa
[http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf). Viitattu 3.2.2015.
- Launonen, Pekka 2008. Kirkon nuorisotyö - hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen kolmiyhteys. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 78–89.
- Lehtinen, Erno; Kuusinen, Jorma & Vauras, Marja. Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.
- Liikkuva seurakunta i.a., Saatavissa <https://liikkuvaseurakunta.wordpress.com/>. Viitattu 23.8.2015.
- Lonka, Kirsti 2011. Oppiminen ja opettajuus tulevaisuudessa: bulimiaoppimisesta hyvään oppimiseen. Teoksessa Jarno Paalasmaa (toim.) Lapsesta käsin.

- Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus, 344–358.
- Luther, Martti 1991. Kaste ja usko. Valikoima Lutherin kirjoituksia kasteesta ja lapsen uskosta. (Johdanto ja suomennos Huovinen, Eero.) Lapua: Herättäjä-Yhdistys r.y.
- Luumi, Pertti 2003. Kertomus – uskon äidinkieli. Teoksessa Arto Kallioniemi, Antti Räsänen & Päivi Hilska (toim.) Lapsen sielun maisema. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, 47–70.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus, 63–82.
- Nieminen, Liisa 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Hanna Lagström, Tarja Pösö, Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101, sivut 25–42.
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea ja Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nurmi, Suvielise 2011. Johdanto. Teoksessa Suvielise Nurmi ja Kaisa Rantala (toim.) Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK -kirjat ja PTK -poikien ja tyttöjen keskus, 6–10.
- Nurmi, Suvielise & Rantala, Kaisa 2011. Osallisuuden kokemuksia ja kokeiluja. Teoksessa Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala (toim.) Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, s. 137–180.
- Pulkkinen, Lea (toim.) 1997. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöönottama suomennos.
- Riihelä, Monika 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa Liisa Karlsson & Reeli Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 197–234.

- Rödström, Monica 1992. Lapsen kehitys 7–12 vuotta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Sakasti, i.a., a. Lapset huomioitava kirkon kaikessa päätöksenteossa. Viitattu 30.8.2015. Saatavissa <http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content20F671>
- Sakasti, i.a. b. Meidän kirkko. Kasvamme yhdessä. Saatavissa [http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/\\$FILE/kasvatus_strategia.pdf](http://sakasti.ev1.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/$FILE/kasvatus_strategia.pdf). Viitattu 30.8.2015.
- Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Simojoki, Henrik 2010. ”Jumalan käsi suojelee minua.” Lastenteologinen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten keskus Oy, 69–86.
- Sinkkonen, Jari 2004. Leikki on luovuuden äiti. Teoksessa Liisa Piironen (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 68–79.
- Taavitsainen, Tiina 2012. Lasten ja nuorten osallisuus kirkossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak-Itä, Pieksämäki. Diakonia, kristillinen kasvatus ja nuorisotyö (yamk). Opinnäytetyö.
- Tahkokallio, Keijo 2001. Kotipesän lämpöä etsimässä. Kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Takamaa, Reijo; Grönholm, Niklas; Holländer, Ann-Mari; Jokela, Eero; Kähkönen, Noora; Vappula, Katri & Vinko, Tuula 2012. Tytöt ja pojat seurakuntalaisina. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:5. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Tirri, Kirsi 2003. Miten uskontoa opitaan? Teologinen aikakauskirja 2 (2003). Helsinki: Teologinen julkaisuseura. s. 102–106. Helsingin yliopisto. Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2005. Viitattu 7.1.2015.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta, i.a. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. Viitattu 3.12.2013. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>.
- Unicef, i.a., a. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>. Viitattu 24.2.2015.

Unicef, i.a., b. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf. Viitattu 24.2.2015.

Unicef, i.a., c. Yleissopimus lapsen oikeuksista. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Viitattu 9.3.2015.

Uusikylä, Kari 2004. Luovat leikit ja lahjakkuus. Teoksessa Liisa Piironen (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 180–187.

Vilkko-Riihelä, Anneli 1999. *Psyhyke*. Psykologian käsikirja. Helsinki: WSOY.

Virtanen, Kalevi 2011. Lapsi ja osallisuuden kirkko. Teoksessa Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala (toim.) *Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus*. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, s. 79–90.

Värri, Veli-Matti 2011. Välineajattelusta hyvään kasvatukseen – kasvatuksen arvonäkökulmat ja ihmiskäsitys. Teoksessa Jarmo Paalasmaa (toim.) *Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehto*. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–34.

LIITE 1: Sähköpostiviesti vanhemmille

Hei kerholaisten vanhemmat!

Olen opintovapaalla Espoonlahden seurakunnan tyttöjen ja poikien työstä ja opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Opinnäyte-työni liittyy lasten mielipiteiden kuulemiseen seurakunnassa ja sitä kautta erityisesti tyttöjen ja poikien kerhotoiminnan kehittämiseen. Tarkoitukseni on kerätä kevään 2015 aikana muutamassa Espoonlahden seurakunnan järjestämässä kerhossa aineistoa eli lasten ajatuksia ja näkökulmia tätä työtä varten. Tietojen keruu tapahtuu pyytämällä lapsia piirtämään ja heitä haastattelemalla.

Kaikki tulokset käsitellään luottamuksellisesti, eikä lasten henkilöllisyys paljastu tutkimusraportissa tai missään muussakaan tutkimuksen vaiheessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Mikäli et halua, että lapsesi osallistuu tähän tutkimukseen, voit kieltää sen ottamalla yhteyttä minuun sähköpostitse. Lisätietoja voi kysyä myös samasta osoitteesta.

Seurakunnan puolesta luvan tämän tutkimuksen tekemiseen on antanut kirkkoherra Jouni Turtiainen.

Lapsianne arvokkaasta avusta jo etukäteen kiittäen,

Laura Malme

Yhteystiedot: (sähköpostiosoite), 1.4. eteenpäin tavoittaa parhaiten (sähköpostiosoite)

Tekstiviesti:

Hei! Olet saanut sähköpostia Espoonlahden srk:lta liittyen tutkimukseen, jossa kartoitetaan lasten mielipiteitä seurakunnan kerhoista. Yst.terv. Laura Malme

LIITE 2: Haastattelurunko

Tarvitsen apuanne

Kerään esi- tokaluokkalaisten mielipiteitä, ajatuksia ja toiveita kerhoista. Haluatteko auttaa?

Voisitteko ensin piirtää aiheesta unelmien kerhokerta?

Sitten kaikki, jotka haluavat saavat tulla kertomaan piirustuksestaan ja vastaamaan kysymyksiin.

Kertoisitko siitä, mitä olet piirtänyt?

Mikä on tärkeää kerhossa?

Mistä olet eniten tykännyt?

Mitä toivoisit kerhossa tehtävän tai tapahtuvan?

Mistä et ole tykännyt?

Mitä et toivoisi kerhossa tapahtuvan?

Mitä tässä tilassa tai siis koko kerhotilassa voisi tai haluaisit tehdä?

Mitä asioita tai tavaroita toivoisit tilassa olevan?

Missä muualla kerho voisi kokoontua, kuin tässä tilassa?

Mitä siellä voisi tai haluaisit tehdä?

LIITE 3: Pää-, ylä- ja alaluokat taulukoituna

	Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka				
Millaisia asioita lapset toivovat kerhossa tapahtuvan?	Toiminta	Käsillä tekeminen	Askartelu				
			Puutyö				
			Metallityö				
			Piirtäminen				
		Syötävien valmistaminen	Lukeminen	Leikki	Kokkaus		
					Leipominen		
				Liikunta	Musiikkiin liittyvä tekeminen	Kirjojen lukeminen	
						Sarjakuvien lukeminen	
						Leikkiminen	
						Leikkiminen leluilla	
						Leikkiväline	
						Yhteisleikki	
				Toiminnan tarve	Toiminnan monipuolisuus	Viihde	Liikunta
							Pelaaminen
		Vesiliikunta					
		Laulaminen					
		Musiikki					
		Soittaminen					
		Tekeminen yleensä					
		Toiminta yleensä					
		Syöminen	Hyvän syöminen	Syöminen ylipäättään	Toiminnan monipuolisuus		
					Hupi		
					Ampuminen		
					Fantasia		
				Kerhon hyvä henki	Turvallisuus	Kerhon ilmapiiri	Jännitys
							Hyvä ruoka
							Jäätelö
Pirtelö							
Nakkisämpylän saaminen							
Karkki							
Osallisuus	Rajoittamattomat mahdollisuudet	Valta ja vastuu	Ruuan saaminen				
			Tiedot ja taidot	Että kukaan ei tekis toiselle "pahaa"			
				Että ketään ei sattuis			
				Säännöt			
		Huolenpito					
		Läsnäolo	Läsnäolo		Että kaikilla olisi hauskaa		
					Että kerhossa olisi seuraa		
					Että saisi olla mukana kerhossa		
Että kerho toimisi							
			Ettei ymmärrettäisi väärin				
			Että rahan puute ei häiritse osallistumista				
			Valinnan vapaus				
			Mahdollisuus vaikuttaa				
			Ohjaaminen				
			Uuden oppiminen				
			Omat taidot				
			Että saisi olla mukana kerhossa				